

გიორგი კიკნაძე
ნინო კილურაძე
ლალი ფირცხალავა
ცირა ჩიკვაიძე
ნანა ციხისტავი

ისტორია XI

მასწავლებლის წიგნი

გაერ სულაკაურის
გამომცემლობა

გიორგი კიკნაძე
ნინო კილურაძე
ლალი ფირცხალავა
ცირა ჩიკვაიძე
ნანა ციხისტავი

ისტორია 11
მასწავლებლის წიგნი

პირველი გამოცემა, 2012

© ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2012

ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 150, თბილისი 0112
ტელ.: 2 91 09 54, 2 91 11 65
ელფოსტა: info@sulakauri.ge

www.sulakauri.ge

ISBN 978-9941-15-626-7

HISTORY 11
Teacher's Book

G. Kiknadze
N. Kiguradze
L. Pirtskhalava
T. Chikvaidze
N. Tsikhistavi

© Bakur Sulakauri Publishing, 2012
Tbilisi, Georgia

შინაარსი

<u>I. შესავალი</u>	5
<u>II. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები</u>	6
<u>III. ეროვნული სასწავლო გეგმა</u>	7
<u>IV. სახელმძღვანელოს შესატყვისობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან</u>	11
<u>V. ზოგადი მეთოდური რეკომენდაციები</u>	16
<u>VI. სანიმუშო გაკვეთილების აღწერა</u>	41
<u>VII. დამატებითი მასალა</u>	46
<u>VIII. შეფასება</u>	60
<u>IX. ბიბლიოგრაფია</u>	70

I. შესავალი

მოსწავლის წიგნის სტრუქტურა, სტრუქტურული ერთეულები და მათი ფუნქცია

მოსწავლის წიგნის შინაარსი დაყოფილია თავებად და პარაგრაფებად. ყველაზე მსხვილი სტრუქტურული ერთეული თავია. ყოველი თავი მოსწავლის წიგნში გამოყოფილია საგანგებოდ მისთვის შერჩეული ფერით. შემდეგი სტრუქტურული ერთეულია პარაგრაფი. თითოეულ პარაგრაფში თავმოყრილი სასწავლო მასალა გათვლილია 1 ან 2 აკადემიურ საათზე. პარაგრაფები, თავის მხრივ, დაყოფილია ქვეთავებად. ქვეთავით გამოყოფილია გაკვეთილის თემის მთავარი საკითხები.

თითოეული პარაგრაფი შედგება 7 სასწავლო ელემენტისგან. ესენია:

- 1) ავტორისული ტექსტი;
- 2) წყარო;
- 3) ეს საინტერესოა;
- 4) ლექსიკონი;
- 5) დავალება – როგორც საკლასო, ისე საშინაო;
- 6) თვალსაჩინოება – სურათები, რუკები, სქემები.
- 7) „დროის ხაზი“ (ძირითადი თარიღები), რომელიც მოსწავლეებს განვლილი გაკვეთილის მნიშვნელოვანი მოვლენების თარიღებზე კიდევ ერთხელ მიუთითებს და ხელს უწყობს დროით სივრცეში მათ ორიენტირებას.

ძირითადი სამუშაო ერთეული წყაროა. დავალებების უმეტესობა უშუალოდ წყაროების ანალიზზეა ორიენტირებული. სამუშაო ნაწილი შეიცავს აგრეთვე კომპლექსური ტიპის დავალებებს, რომელთა შესრულებაც მოითხოვს დანარჩენი სასწავლო ერთეულების (საავტორო ტექსტი, დამატებითი ცნობები, ლექსიკონი) დამუშავებასა თუ მოშველიებას. სასწავლო ელემენტი – ლექსიკონი შეიცავს როგორც უცხო სიტყვებისა თუ ცნებების განმარტებას, ისე ენციკლოპედიურ ცნობებს ამა თუ იმ საკითხის შესახებ.

მოსწავლის წიგნის კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი სასწავლო კომპონენტია თვალსაჩინოებები (სურათები, რუკები, სქემები და სხვ.), რომელიც წყაროების კატეგორიას განეკუთვნება. შესაბამისად, დავალებები ორიენტირებულია, ერთი მხრივ, უშუალოდ მათ განხილვაზე, მეორე მხრივ კი, მათი გამოყენების აუცილებლობაზე კომპლექსური დავალებების შესასრულებლად.

II. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები

საქართველოში ზოგადი განათლების სისტემა მიზნად ისახავს, შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაქართველო ღირებულებებით აღჭურვილი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის.

ამასთან ერთად, განათლების სისტემა უვითარებს მოზარდს გონებრივ და ფიზიკურ უნარ-ჩვევებს, აძლევს საჭირო ცოდნას, ამკვიდრებს ჯანსაღი ცხოვრების წესს, მოსწავლეებს უყალიბებს ლიბერალურ და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებულ სამოქალაქო ცნობიერებას და ეხმარება მათ ოჯახის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე საკუთარი უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში.

საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე მოზარდმა უნდა შეძლოს:

ა) ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება:

სასკოლო განათლებამ უნდა განუვითაროს მოზარდს უნარი, სწორად განსაზღვროს საკუთარი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი, კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესები და მისცეს მას სასიკეთო გადაწყვეტილებათა მიღებისა და აქტიური მოქმედების შესაძლებლობა;

ბ) ბუნებრივი გარემო პირობების შენარჩუნება და დაცვა:

მოზარდმა უნდა იცოდეს, რა ბუნებრივი გარემოში ცხოვრობს, რა ზიანი შეიძლება მიაყენოს გარემოს ადამიანის ამა თუ იმ მოქმედებამ, როგორ შეინარჩუნოს და დაიცვას ბუნებრივი გარემო;

გ) ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება; ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი:

დღეს, როდესაც ადამიანისათვის მისაწვდომია დიდი მოცულობისა და სხვადასხვა შინაარსის ინფორმაცია, მისი ეფექტიანად გამოყენების უნარი სასიცოცხლო მნიშვნელობას იძენს. მოზარდს უნდა შეეძლოს არა მხოლოდ ინფორმაციის მოპოვება, არამედ მისი შეფასებაც შინაარსის, დანიშნულებისა და ხარისხის მიხედვით, დასახული მიზნებისათვის მისი გამოყენების ფორმების განსაზღვრა; ტექნოლოგიური მიღწევების ეფექტიანი გამოყენება ყოველდღიური ცხოვრების, მუშაობის, ინტელექტუალური თუ სულიერი მოღვაწეობის პირობების გასაუმჯობესებლად;

დ) დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება:

სასკოლო განათლებამ უნდა განუვითაროს მოზარდს პირად, ოჯახურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დამოუკიდებელ გადაწყვეტილებათა მიღების უნარ-ჩვევები;

ე) იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე:

სასკოლო განათლებამ უნდა უზრუნველყოს მოზარდის იმ უნარ-ჩვევების განვითარება, რომლებიც მისცემს მას საშუალებას, უკვე არსებული გამოცდილება და მიღწევები გამოიყენოს ახალი მატერიალური, ინტელექტუალური თუ სულიერი ღირებულებების შესაქმნელად;

ვ) საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც:

სასკოლო განათლებამ უნდა ჩამოუყალიბოს მოზარდს უწყვეტი განვითარების, მთელი ცხოვრების განმავლობაში ახალი ცოდნისა და ჩვევების დამოუკიდებლად შეძენის უნარი, რათა შეძლოს საკუთარი შესაძლებლობებისა და სულიერი მიდრეკილებების ადეკვატურად განსაზღვრა და ამის მიხედვით საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საკუთარი ადგილის დამკვიდრება;

მოზარდი მზად უნდა იყოს, არჩევანი გააკეთოს მომავალი განათლებისა და შრომითი საქმიანობის შესახებ.

ზ) კომუნიკაცია ინდივიდებსა და ჯგუფებთან:

სასკოლო განათლებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ საზოგადოების მომავალ წევრებს განუვითაროს ზოგადი საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევები (წერა, კითხვა, მეტყველება, მოსმენა), საორგანიზაციო და ჯგუფური მუშაობის ჩვევები; მათ შორის, იმათ, ვისთვისაც საქართველოს სახელმწიფო ენა მშობლიური არ არის;

თ) იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე:

დღევანდელ დინამიკურ, ეთნიკურ და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში საზოგადოების ფუნქციონირებისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთშემეცნების ჩვევები. სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა შეეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება.

III. ეროვნული სასწავლო გეგმა

ისტორია

XI კლასი

წლის გოლოს მისაღწევი შედეგები მიმართულებების მიხედვით

წლის ბოლოს მისაღწევი შედეგები მიმართულებების მიხედვით

გარემო და ეკონომიკა	სახელმწიფო მმართველობა და პოლიტიკა	ადამიანი და საზოგადოება	რელიგია და კულტურა
ისტ.XI.1. მოსწავლეს შეუძლია მსოფლიო ისტორიულ პროცესებში ეკონომიკური ფაქტორის მნიშვნელობაზე მსჯელობა. ისტ.XI.2. მოსწავლეს შეუძლია რესურსებისა და ეკონომიკის ურთიერთ-გავლენის ანალიზი.	ისტ.XI.3. მოსწავლეს შეუძლია სახელმწიფოს რაობისა და მნიშვნელობის ანალიზი. ისტ. XI .4. მოსწავლეს შეუძლია მმართველობითი სტრუქტურების ჩამოყალიბებისა და დროში ცვალებადობის ანალიზი. ისტ. XI.5. მოსწავლეს შეუძლია საქართველოსა და მსოფლიოში საშინაო და საგარეო პოლიტიკის საკვანძო საკითხების კვლევა.	ისტ.XI.6. მოსწავლეს შეუძლია სოციალური სტრუქტურების ურთიერთ-მიმართებების კვლევა.	ისტ.XI.7. მოსწავლეს შეუძლია ამა თუ იმ ქვეყნის მატერიალურ და სულიერ კულტურაზე რელიგიის გავლენის ანალიზი. ისტ.XI.8. მოსწავლეს შეუძლია სხვადასხვა კულტურების ურთიერთგავლენის საკითხების კვლევა.

წლის ბოლოს მისაღწევი შედეგები და ინდიკატორები მიმართულებების მიხედვით

მიმართულება: გარემო და ეკონომიკა

ისტ.XI.1. მოსწავლეს შეუძლია მსოფლიო ისტორიულ პროცესებში ეკონომიკური ფაქტორის მნიშვნელობაზე მსჯელობა.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

14. ირჩევს ეკონომიკური ურთიერთობების ორ ფორმას და ადარებს მათ ერთმანეთს (*მაგ., სახელოსნო შუა საუკუნეებში და მანუფაქტურა XVIII საუკუნეში*);
15. ირჩევს ეკონომიკური ურთიერთობების ერთ-ერთ ფორმას და ადარებს საქართველოსა და სხვა რომელიმე ქვეყანაში მის ჩამოყალიბებასა და განვითარებას (*მაგ.: ფეოდალური მეურნეობა საქართველოსა და დასავლეთ ევროპაში*);
16. მსჯელობს, თუ რა გავლენას ახდენს გეოგრაფიული გარემო, მოსახლეობის რაოდენობა და სიმჭიდროვე ამა თუ იმ სახელმწიფოსა და ხალხის ეკონომიკურ განვითარებაზე;
17. ირჩევს სხვადასხვა ეპოქაში მომხდარ ორ მიგრაციულ პროცესს და ადარებს მათ მიზეზებსა და შედეგებს;
18. წერს თემას, რომელშიც მსჯელობს რომელიმე კონფლიქტის (ომის) ეკონომიკურ წინაპირობებსა და შედეგებზე;
19. ირჩევს ორ იმპერიას და ერთმანეთს ადარებს მათ ეკონომიკურ პოლიტიკას პერიფერიებსა და კოლონიებში (*მაგ., ინგლისისა და ესპანეთის პოლიტიკა მათ კოლონიებში*);
20. იცნობს ამა თუ იმ ეპოქის ეკონომიკურ თეორიას და გამოთქვამს მოსაზრებას, მოახდინა თუ არა გავლენა მან ამა თუ იმ ქვეყნის (რეგიონის) ეკონომიკურ განვითარებაზე.

ისტ.XI.2. მოსწავლეს შეუძლია რესურსებისა და ეკონომიკის ურთიერთგავლენის ანალიზი.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

21. მსჯელობს, თუ რა გავლენას ახდენს ბუნებრივი და ანთროპოგენული ცვლილებები ეკონომიკურ განვითარებაზე (*მაგ.: გამყინვარება, საირიგაციო ფაქტორის მნიშვნელობა ძველ აღმოსავლურ ცივილიზაციებში. . .*);
22. ირჩევს ერთ-ერთ ეპოქას და მსჯელობს ტექნოლოგიური ცვლილებებისა და ეკონომიკის განვითარების ურთიერთგავლენაზე;
23. ირჩევს ერთ-ერთ სახელმწიფოს და მსჯელობს, თუ რა გავლენას ახდენს ამ ქვეყნის ეკონომიკურ პრიორიტეტებზე ის ნედლეული, რომელიც მის ტერიტორიაზე მოიპოვება.

მიმართულება: სახელმწიფო მმართველობა და პოლიტიკა

ისტ.XI.3. მოსწავლეს შეუძლია სახელმწიფოს რაობისა და მნიშვნელობის ანალიზი.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- მსჯელობს სახელმწიფოს მახასიათებლების შესახებ;
- ტიპოლოგიურად აჯგუფებს სხვადასხვა ეპოქის სახელმწიფოებს, ადარებს მათ ერთმანეთს;
- ადარებს სახელმწიფოს სოციალური ორგანიზაციის სხვა ფორმებს; მსჯელობს მის დადებით და უარყოფით მხარეებზე.

ისტ. XI.4. მოსწავლეს შეუძლია მმართველობითი სტრუქტურების ჩამოყალიბებისა და დროში ცვალებადობის ანალიზი.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- მსჯელობს თუ რა იწვევს სახელმწიფო მმართველობით სტრუქტურებში ცვლილებების აუცილებლობას;
- გამოთქვამს საკუთარ მოსაზრებას, თუ რატომ იყო მმართველობის ესა თუ ის ფორმა დამახასიათებელი ამა თუ იმ ეპოქისთვის;
- ადარებს საქართველოში სხვადასხვა პერიოდში არსებულ მმართველობით სტრუქტურებს სხვადასხვა ქვეყანაში თანადროულ მმართველობით სტრუქტურებთან;
- ირჩევს ორ რეგულაციას და ადარებს მათ გამომწვევ მიზეზებს.

ისტ. XI.5. მოსწავლეს შეუძლია საქართველოსა და მსოფლიოში საშინაო და საგარეო პოლიტიკის საკვანძო საკითხების კვლევა.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- ირჩევს ერთ-ერთ სახელმწიფოს და აჯგუფებს რომელიმე ეპოქაში მისი გაერთიანების ან დაშლის განმაპირობებელ საგარეო და საშინაო ფაქტორებს;
- ირჩევს ერთ-ერთ ეპოქას და ადარებს სხვადასხვა სახელმწიფოს ინტერესებს საქართველოს მიმართ;
- წერს თემას მსოფლიოში განვითარებული უმნიშვნელოვანესი ისტორიული მოვლენის შესახებ, რომელმაც ასევე გავლენა მოახდინა ქართული სახელმწიფოს (სახელმწიფოების) შემდგომ განვითარებაზე;
- თანაკლასელების ჯგუფთან ერთად ირჩევს პოლიტიკურ მოღვაწეს და მსჯელობს მის მიერ არჩეული საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკური კურსის შედეგებზე (მაგ., ერეკლე II-ის მიერ გეორგიევსკის ტრაქტატის დადება);
- ირჩევს რომელიმე კონკრეტულ ეპოქას, გამოყოფს იმ პერიოდის მსოფლიო სახელმწიფოს (სახელმწიფოების) ინტერესებს, განსაზღვრავს ქართული სახელმწიფოს (სახელმწიფოების) ადგილსა და როლს ამ კონკრეტულ ეპოქასთან მიმართებით.

მიმართულება: ადამიანი და საზოგადოება

ისტ. XI.6. მოსწავლეს შეუძლია სოციალური სტრუქტურების ურთიერთმიმართების კვლევა.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- გამოთქვამს საკუთარ მოსაზრებას პიროვნების ქონებრივ და სოციალურ მდგომარეობას შორის ურთიერთმიმართების შესახებ;
- ადარებს ერთი და იმავე ეპოქის ორი ან სამი ქვეყნის სოციალურ სტრუქტურებს და მიუთითებს მათ შორის განსხვავებებსა და მსგავსებებზე;
- აჯგუფებს სხვადასხვა საზოგადოებაში განსხვავებული სოციალური ფენების წარმომადგენლებს და მსჯელობს მათ უფლებებსა და მოვალეობებზე;
- ადარებს მიწათმოქმედი და მესაქონლე ხალხის ან მთისა და ბარის სოციალურ სტრუქტურებს და პოულობს მათ შორის მსგავსებებსა და განსხვავებებს.

მიმართულება: რელიგია და კულტურა

ისტ. XI.7. მოსწავლეს შეუძლია ამა თუ იმ ქვეყნის მატერიალურ და სულიერ კულტურაზე რელიგიის გავლენის ანალიზი.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- ადარებს საქართველოსა და სხვა ქვეყნების წინაქრისტიანულ რელიგიურ წარმოდგენებს და მათ გავლენას ხელოვნებასა და ყოფაზე;
- მსჯელობს ძირითად მონოთეისტურ რელიგიებს შორის არსებული მსგავსებებისა და განსხვავებების შესახებ;
- იცნობს მსოფლიო მონოთეისტური რელიგიების წიაღში არსებულ დოგმატურ განსხვავებებს;
- საკლასო დისკუსიისას მსჯელობს, თუ რა გავლენა მოახდინა ქრისტიანობამ ქართველი ხალხის ხელოვნებასა და ყოფაზე; ავლებს პარალელებს სხვა რომელიმე ქრისტიანულ ქვეყანასთან;
- მსჯელობს, თუ როგორ იცვლებოდა ურთიერთდამოკიდებულება საერო და სასულიერო ხელისუფლებას შორის სხვადასხვა ეპოქასა თუ ქვეყანაში და რა გავლენას ახდენდა ეს ცვლილებები ქვეყნის კულტურულ განვითარებაზე.

ისტ. XI.8. მოსწავლეს შეუძლია სხვადასხვა კულტურების ურთიერთგავლენის საკითხების კვლევა.

შედეგი თვალსაჩინოა, თუ მოსწავლე:

- მსჯელობს და ასახელებს ისტორიულ მაგალითებს, როცა ამა თუ იმ ხალხის კულტურამ პოზიტიური ან ნეგატიური გავლენა მოახდინა სხვა ქვეყნის ისტორიულ-კულტურულ სინამდვილეზე (მაგ.: არაბები და ესპანეთი, მონღოლები და რუსეთი);
- ინდივიდუალური ან ჯგუფური მუშაობისას ასახელებს ქართული ხელოვნების იმ ძეგლებს (მაგ.: ლიტერატურა, სახვითი ხელოვნება), რომლებზეც სხვა კულტურამ მოახდინა გავლენა; ასაბუთებს თავის არჩევანს;
- ირჩევს ქართულ საკულტო თუ საერო დანიშნულების ძეგლებს და ავლებს პარალელებს ანალოგიური დანიშნულების მქონე სხვა ქვეყნების ძეგლების არქიტექტურასთან;
- ახდენს სხვადასხვა ეპოქის ურბანული ცენტრების ერთმანეთთან შედარებას (მაგ., რომაული ხანის ქალაქი და შუა საუკუნეების ქალაქი);
- ადარებს შუა საუკუნეების საქართველოს ერთ-ერთ ქალაქს რომელიმე აღმოსავლურ ან ევროპულ ქალაქს და მსჯელობს მის არქიტექტურასა და ყოფაზე სხვადასხვა კულტურების გავლენაზე;
- საკლასო დისკუსიისას მსჯელობს ევროპული და აღმოსავლური კულტურების ურთიერთმიმართებაზე და თითოეულის გავლენაზე ქართველი ხალხის ხელოვნებასა და ყოფაზე.

პროგრამის შინაარსი

სავალდებულო შინაარსობრივ საკითხთა ჩამონათვალი XI კლასისათვის

(ქვემოთ წარმოდგენილი საკითხები შეადგენს ამ კლასისათვის განკუთვნილი მთლიანი შინაარსის 80%-ს)

1. უძველესი ადამიანი:

- ა) თეორიები ადამიანის წარმოშობის შესახებ (კრეაციული და ევოლუციური)
- ბ) უძველესი ადამიანი (განვითარების ანთროპოლოგიური საფეხურები, დმანისის აღმოჩენები და მათი მნიშვნელობა)

2. პირველყოფილი საზოგადოება:

- ა) სოციალური სტრუქტურები: გვარი, თემი (ლიდერის როლი და ფუნქცია, იერარქიულობის პრინციპი, შრომითი ფუნქციები გვარში და თემში); პირველყოფილი რელიგია და ხელოვნება; "სოციალურ-ეკონომიკური" სისტემა
- ბ) პირველყოფილი საზოგადოების განვითარების ეტაპები მსოფლიოსა და საქართველოში

3. სახელმწიფოს წარმოშობა:

- ა) თეორიები სახელმწიფოს წარმოშობის შესახებ
- ბ) სახელმწიფოს ძირითადი მახასიათებლები: დამწერლობა, მმართველობის სისტემა და ა. შ.
- გ) რა არის ცივილიზაცია? უძველესი სამდინარო ცივილიზაცია - ეგვიპტე, შუმერი, ზაბილონი
- დ) ასურეთი, ხეთები, ურარტუ; უძველესი ქართული სახელმწიფოებრივი ერთეულები ძველადმოსავლურ ხანაში

4. სახმელეთო იმპერია - აქემენიანთა ირანი ძვ.წ. VI-IV სს. (დაპყრობები, ურთიერთობა მცირეაზიულ ბერძნულ ქალაქებთან და საბერძნეთთან; ურთიერთობა ეგრისთან, სამხრეთ-დასავლეთ ქართული ტომები ირანის შემადგენლობაში, ზოროასტრიზმი)

5. საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები:

- ა) ფინიკიური ქალაქ-სახელმწიფოები და კოლონიზაცია
- ბ) ბერძნული პოლისები, სახელმწიფოს მმართველობის ფორმები
- გ) დიდი ბერძნული კოლონიზაცია და მისი შედეგები შავიზღვისპირეთში, ბერძნული კულტურის გავრცელების არეალი
- დ) ბერძენ-სპარსელთა ომები
- ე) ათენის კავშირი - პირველი საზღვაო „იმპერიის“ შექმნის მცდელობა
- ვ) პელოპონესის ომები
- ზ) ეგრისი და ანტიკური საბერძნეთი

6. ალექსანდრე მაკედონელი და ელინისტური ეპოქა:

- ა) ალექსანდრე მაკედონელის იმპერია, ელინიზაცია და ელინისტური სახელმწიფოები ბ) ქართული სახელმწიფოები და ელინისტური სამყარო

7. რომი:

- ა) რომის წარმოშობა; რომაული საზოგადოება, სახელმწიფო წყობა - მეფობა/რესპუბლიკა
- ბ) რომაული დაპყრობები (პუნიკური ომები, ომი სელევკიდებთან, მითრიდატული ომები და საქართველო); რესპუბლიკის დაცემა

8. რომი იმპერიის ეპოქაში:

- ა) პრინციპატი და დომინატი - რომის ეკონომიკა, კულტურა, საზოგადოებრივი ურთიერთობები: კარაკალას ედიქტი
- ბ) რომის იმპერია და საქართველო, რომის ურთიერთობა პართიასთან და სასანიანთა ირანთან

9. ხალხთა დიდი გადასახლება:

- ა) რომი და „ბარბაროსული სამყარო“, ცვლილებები ევროპასა და ახლო აღმოსავლეთში IV-VI საუკუნეებში (გერმანულ ტომთა გაერთიანებები, ჰუნები; რომის დაცემა, ევროპის პოლიტიკური რუკა)
- ბ) აღმოსავლეთ რომის იმპერია - ბიზანტია

10. ქრისტიანობა - მსოფლიო რელიგია: კატაკომბური ეკლესიიდან მილანის ედიქტამდე, მისიონერობის შედეგები რომის იმპერიასა და მის გარეთ, „სასწაულის“ ფენომენი გაქრისტიანებისას (ფრანკები, ქართლი, სომხეთი და სხვა); ნეტარი ავგუსტინე და კაპადოკიელი მამები; ქართული ეკლესია, მსოფლიო ქრისტიანული საეკლესიო კრებები და საქართველო

11. ძველი მეტოქეები ახალ რეალობაში - ქრისტიანული ბიზანტია და მავრდენური ირანი V-VI საუკუნეში:

- ა) ირანისა და ბიზანტიის ბრძოლა მახლობელ აღმოსავლეთსა და სამხრეთ კავკასიაში V საუკუნეში
- ბ) იუსტინიანე I (რომის აღდგენის მცდელობები დასავლეთში და ძველი იმპერიული პრეტენზიები აღმოსავლეთში (ურთიერთობა ხოსრო ანუ შირვანთან, დიდი ომიანობა ეგრისში)
- გ) იუსტინიანეს სამართალი (მისი გავლენის მნიშვნელობა და მასშტაბი), კულტურა და აღმშენებლობა

12. შუა საუკუნეების ევროპული ცივილიზაციის ჩამოყალიბება (პოლიტიკური ისტორიის კონტექსტი):

- ა) პაპიზმი
- ბ) ევროპული ფეოდალიზმი, ქალაქები შუა საუკუნეებში: კომუნა ევროპაში
- გ) ფეოდალიზმი საქართველოში

13. ბრძოლა გავლენისთვის ქრისტიანულ სამყაროში შუა საუკუნეებში:

- ა) ჰერაკლე კეისარი და მისი ეპოქა, მისი ლაშქრობები აღმოსავლეთსა და საქართველოში, საგარეო პოლიტიკური ორიენტაციის საკითხი სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში
- ბ) ხატმებრძოლეობა და მისი პოლიტიკურ-რელიგიური შედეგები დასავლეთსა და აღმოსავლეთში
- გ) translatio imperii - ერთიანი დასავლეთ ევროპა კარლოს დიდის საიმპერიო გვირგვინის ქვეშ, დაპირისპირება რომის პაპსა და კონსტანტინოპოლის პატრიარქის შორის; მაკედონური დინასტია და საქართველო, საეკლესიო განხეთქილება და საქართველო, ქართველ მეფეთა საგარეო პოლიტიკური მისწრაფებები

14. არაბები - ისლამის წარმოშობა, შიიტები და სუნიტები, ომაიანები და აბასიანები, არაბები ევროპაში, არაბობა საქართველოში, არაბული კულტურა

15. თურქ-სელჩუკები - სელჩუკთა სახელმწიფოს შექმნა, დაპყრობები, მანასკერტის ბრძოლა, თურქ-სელჩუკები და საქართველო

16. ჯვაროსნული ეპოქა - ჯვაროსნული ლაშქრობების მიზეზები, მოვლენათა ქრონიკა, სარაინდო ორდენები, შედეგები, ჯვაროსნები და საქართველო

17. მონღოლთა დაპყრობები და მისი შედეგები, მონღოლები საქართველოში

18. ახალი რეალობა შუა საუკუნეებში:

- ა) „უნივერსიტეტების ხანა“ ევროპასა და აღმოსავლეთში (მათ შორის საქართველოშიც), ევროპული და აღმოსავლური ფილოსოფიური აზრი, მეცნიერება, მწერლობა; ქართული კულტურის "ოქროს ხანა"
- ბ) წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოები: თავისუფლებათა დიდი ქარტიიდან პარლამენტამდე (გენერალური შტატები, კორტესები, ლანდსტაგები და სხვ., წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოს შექმნის მცდელობა საქართველოში)

19. რენესანსის ეპოქა - ბიზანტიის დეკადენსი და აღორძინების დასაწყისი იტალიაში, რენესანსისა და ჰუმანიზმის მახასიათებლები, აღორძინების ევროპული ცენტრები

20. კონსტანტინოპოლის დაცემა:

- ა) ოსმალთა სახელმწიფოს წარმოშობა და პირველი დაპყრობები

ბ) კათოლიკური ევროპა და ბიზანტია; ბიზანტიის დაცემის მნიშვნელობა ევროპისთვის და საქართველოსთვის (კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ასპექტები); ანტიოსმალური კოალიცია და საქართველო

21. დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები:

- ა) ახალი სამომსვლო გზებისა და კონტინენტების აღმოჩენა
- ბ) კოლუმბამდელი ამერიკა
- გ) კოლონიალური ეპოქის დასაწყისი
- დ) დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების მნიშვნელობა საქართველოსთვის

22. რეფორმაცია და კონტრრეფორმაცია:

- ა) რეფორმაციის მიზეზები, მარტინ ლუთერი, ერთიანი კათოლიკური სივრცის დამლა; ბ) კარლ V-ის მოდერნიზაციის ორი მიმართულება
- გ) ანგლიკანური ეკლესია, ლუთერანიზმი, კალვინიზმი. რელიგიური ომები ევროპაში; იეზუიტების ორდენი და კათოლიკობის რენოვაცია, კათოლიკე მისიონერები საქართველოში

23. საქართველო და მისი მეზობლები XVI-XVIII საუკუნეებში:

- ა) ბრძოლა ოსმალური ექსპანსიის წინააღმდეგ ევროპაში
- ბ) რუსეთის გამოჩენა მსოფლიო ასპარეზზე და რეჟ-პოსპოლიტა
- გ) ირანისა და თურქეთის ინტერესები ამიერკავკასიაში და საქართველოს საკითხი

24. ჰოლანდიის და ინგლისის რევოლუციები:

- ა) ფეოდალური ურთიერთობის რღვევა, ჰოლანდიის რევოლუცია და მისი მნიშვნელობა
- ბ) ინგლისის დაწინაურების საფუძველი XVI-XVII საუკუნეებში; ინგლისის რევოლუციის წინაპირობები, მსვლელობა; კრომველის პროტექტორატი

25. ახალ კონტინენტზე ახალი სახელმწიფო - აშშ:

- ა) ამერიკის კოლონიზაცია
- ბ) „დამოუკიდებლობის დეკლარაცია“ - ტომას ჯეფერსონი
- გ) აშშ-ს შექმნა

26. კონტინენტური ევროპა საფრანგეთის დიდ რევოლუციამდე:

- ა) აბსოლუტიზმი: რიშელიე, მაზარინი, ლუი XIV
- ბ) აბსოლუტიზმის ხანის ეკონომიკური იდეები: მერკანტილისტები და ფიზიოკრატები
- გ) ვახტანგ VI და მისი ეპოქის კულტურა
- დ) პეტრე პირველის რეფორმები
- ე) შვიდწლიანი ომი ევროპაში
- ვ) საქართველოს საგარეო ორიენტაციის საკითხი, გეორგიევსკის ტრაქტატი

27. საფრანგეთის დიდი რევოლუცია:

- ა) განმანათლებლობა, განმანათლებლობის ხანის იდეების გავლენა საქართველოზე
- ბ) საფრანგეთის რევოლუციის წინაპირობები, მსვლელობა
- გ) 18 ბრიუმერის გადატრიალება

საჭირო თვალსაჩინოებები: თემატური ისტორიული რუკები

IV. სახელმძღვანელოს შესატყვისობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან

შინაარსისა და მისაღწევი შედეგების რუკა

სტანდარტის შესაბამისი შედეგები

პარაგრაფის დასახელება თითოეულ პარაგრაფს ეთმობა 1 ან 2 აკადემიური საათი. 2-საათიანი პარაგრაფი მონიშნულია ვარსკვლავით.	მოსწავლეს შეუძლია მსოფლიო ისტორიულ პროცესებში ეკონომი- კური ფაქტორის მნიშვნელობაზე მსჯელობა.	მოსწავლეს შეუძლია რესურსებისა და ეკონომიკის ურთიერთგავლენის ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია სახელმწიფოს რაობისა და მნიშვნელობის ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია მმართველობი- თი სტრუქტურების ჩამოყალიბებისა და დროში ცვლილებების ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია საქართ- ველოსა და მსოფლიოში საშინაო და საგარეო პოლიტიკის საკვანძო საკითხების კვლევა.	მოსწავლეს შეუძლია სოციალური სტრუქტურების ურთიერთმიმართე- ბების კვლევა.	მოსწავლეს შეუძლია ამა თუ იმ ქვეყნის მატერიალურ და სულიერ კულტურაზე რელიგიის გავლენის ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია სხვადასხვა კულტურების ურთიერთგავლე- ნის საკითხების კვლევა.
	1	2	3	4	5	6	7	8
თეორიები ადამიანის წარმო- შობის შესახებ (კრეაციული და ევოლუციური)							✓	
უძველესი ადამიანი (განვი- თარების ანთროპოლოგიური საფეხურები, დმანისის აღმო- ჩენები და მათი მნიშვნელობა)								
სოციალური სტრუქტურები: გვარი, თემი. პირველყოფი- ლი რელიგია და ხელოვნება. „სოციალურ-ეკონომიკური“ სისტემა	✓	✓		✓		✓	✓	
პირველყოფილი საზოგა- დოების განვითარების ეტაპე- ბი მსოფლიოსა და საქართვე- ლოში	✓	✓		✓		✓	✓	
სახელმწიფოს წარმოშობა. თეორიები სახელმწიფოს წარმოშობის შესახებ	✓		✓	✓		✓	✓	✓
სახელმწიფოს ძირითადი მახასიათებლები	✓		✓	✓		✓	✓	
უძველესი სამდინარო ცივი- ლიზაციები. ეგვიპტე	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
უძველესი სამდინარო ცივი- ლიზაციები. შუმერი და ბაბილონი	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

	1	2	3	4	5	6	7	8
ასურეთი, ხეთები, ურარტუ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
უძველესი ქართული სახელმწიფოებრივი ერთეულები ძველამოსავლურ ხანაში	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
სახმელეთო იმპერია. აქემენიანთა ირანი (ძვ.წ. VI-IV სს.)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. ფინიკიური ქალაქ-სახელმწიფოები და კოლონიზაცია	✓	✓		✓		✓		✓
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. ბერძნული პოლისები, სახელმწიფოს მმართველობის ფორმები	✓	✓	✓	✓	✓			✓
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. დიდი ბერძნული კოლონიზაცია და მისი შედეგები	✓	✓			✓			✓
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. ბერძენ-სპარსელთა ომები			✓		✓			
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. ათენის კავშირი – პირველი საზღვაო „იმპერიის“ შექმნის მცდელობა		✓			✓			
საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. პელოპონესის ომი					✓			
ალექსანდრე მაკედონელის იმპერია, ელინიზმი და ელინისტური სახელმწიფოები					✓			✓
ქართული სახელმწიფოები ელინისტურ ხანაში			✓	✓	✓	✓		✓
რომის წარმოშობა; რომაული საზოგადოება, სახელმწიფო წყობა – მეფობა/რესპუბლიკა			✓	✓		✓		✓
რომაული დაპყრობები. რესპუბლიკის დაცემა				✓	✓	✓		✓
რომი იმპერიის ეპოქაში				✓	✓	✓		✓
რომის იმპერია და საქართველო. რომის ურთიერთობა პართიასთან და სასანიანთა ირანთან					✓			✓

	1	2	3	4	5	6	7	8
რომი და „ბარბაროსული სამყარო“, ცვლილებები ევროპასა და ახლო აღმოსავლეთში				✓	✓	✓		✓
დასავლეთ რომის იმპერიის დაცემა. აღმოსავლეთ რომის იმპერია – ბიზანტია				✓	✓	✓		✓
ქრისტიანობა – მსოფლიო რელიგია. ქრისტიანობის ჩამოყალიბება და გავრცელება ქრისტიანობის დამკვიდრება საქართველოში. მსოფლიო საეკლესიო კრებები და საქართველო							✓	✓
ქართლი V საუკუნეში. ვახტანგ გორგასალი				✓	✓		✓	✓
ბიზანტია და ირანი VI საუკუნეში	✓	✓			✓		✓	✓
საქართველო VI საუკუნეში				✓	✓			
ფეოდალიზმი ევროპაში *	✓			✓		✓		
პაპიზმი. ეკლესია და ძალაუფლების ლეგიტიმაცია *				✓		✓	✓	
შუა საუკუნეების ევროპის ქალაქები და საქალაქო ცხოვრება *	✓			✓		✓		✓
ფეოდალიზმი საქართველოში *	✓			✓		✓		
განათლება და მეცნიერება. „უნივერსიტეტების ხანა“ ევროპაში. განათლება და მეცნიერება „ოქროს ხანის“ საქართველოში *	✓						✓	✓
შუა საუკუნეების წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოები				✓		✓		
ბრძოლა გავლენისთვის ქრისტიანულ სამყაროში. ბიზანტია VII-XII საუკუნეებში			✓	✓		✓		
ბრძოლა გავლენისთვის ქრისტიანულ სამყაროში შუა საუკუნეებში. „იმპერიის გადატანა“					✓			
არაბები და ისლამური სახალიფო *			✓	✓	✓	✓	✓	✓
სახალიფოს კულტურა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება	✓	✓				✓	✓	✓
არაბთა ბატონობა საქართველოში				✓	✓			
საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება და კულტურა VIII-IX საუკუნეებში	✓					✓	✓	✓

	1	2	3	4	5	6	7	8
ქართული სამეფო-სამთავროების გაერთიანება				✓	✓			
ბიზანტია-საქართველოს ურთიერთობები					✓			✓
თურქ-სელჩუკთა სახელმწიფო *		✓	✓	✓			✓	
თურქ-სელჩუკები და საქართველო		✓			✓		✓	
დავით აღმაშენებლის რეფორმები	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
დიდგორის ბრძოლა					✓			
თამარ მეფის ეპოქა				✓	✓	✓		✓
საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება თამარ მეფის ეპოქაში	✓			✓		✓		
ჯვაროსნული ეპოქა *		✓			✓		✓	✓
მონღოლთა დაპყრობები და მისი შედეგები *	✓	✓		✓	✓		✓	✓
საქართველო XIII საუკუნეში. მონღოლები საქართველოში		✓			✓		✓	✓
ქართული სახელმწიფოს დაშლა			✓	✓		✓		
კონსტანტინოპოლის დაცემა	✓			✓	✓	✓		
რენესანსი და ჰუმანიზმი. ალორძინების ევროპული ცენტრები	✓						✓	✓
ახალი სამიმოსვლო გზებისა და კონტინენტების აღმოჩენა	✓	✓						✓
კოლუმბამდელი ამერიკა	✓	✓		✓		✓	✓	✓
კოლონიური ეპოქის დასაწყისი	✓	✓			✓			✓
რეფორმაცია და კონტრრეფორმაცია				✓	✓	✓	✓	✓
რელიგიური ომები *					✓		✓	
ჰოლანდიის რევოლუცია და მისი მნიშვნელობა	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
XVII საუკუნის ინგლისის რევოლუცია	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
აბსოლუტიზმი *	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
შვიდწლიანი ომი ევროპაში	✓	✓			✓			

	1	2	3	4	5	6	7	8
განმანათლებლობა	✓		✓	✓		✓	✓	✓
ამერიკის კოლონიზაცია და აშშ-ის შექმნა	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
საფრანგეთის დიდი რევოლუცია. „ძველი რეჟიმის“ კრიზისი და აგონია	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
საფრანგეთის დიდი რევოლუცია. რევოლუციის დასაწყისი *				✓		✓		
საფრანგეთის დიდი რევოლუცია. მონარქიის დამხობა და პირველი რესპუბლიკა *				✓	✓	✓		
ინდუსტრიული რევოლუცია	✓	✓						
ბრძოლა ოსმალური ექსპანსიის წინააღმდეგ ევროპასა და აღმოსავლეთში					✓		✓	
სეფიანთა ირანის სახელმწიფო				✓	✓	✓	✓	
რუსეთის გამოჩენა მსოფლიო ასპარეზზე და რეჟ-პოსპოლიტა			✓		✓			
პეტრე I-ის საგარეო პოლიტიკა და რეფორმები	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
საქართველო XVI საუკუნეში				✓	✓		✓	
აღმოსავლეთ საქართველო შაჰ აბას I-ისა და მისი მემკვიდრეების მმართველობის დროს				✓	✓			✓
საქართველო აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის XVII საუკუნეში					✓		✓	✓
საქართველო XVIII საუკუნის I ნახევარში		✓			✓			✓
საქართველო XVIII საუკუნის II ნახევარში. საგარეო ორიენტაციის საკითხი				✓	✓			
საქართველოს ურთიერთობები რუსეთთან. გეორგიევსკის ტრაქტატი *					✓		✓	

V. ზოგადი მეთოდური რეკომენდაციები

დებატები ისტორიის გაკვეთილზე

1. დებატების ორგანიზება სრულყოფს და ავითარებს შემდეგ უნარ-ჩვევებს:

❖ კრიტიკულად აზროვნების უნარს

კრიტიკული აზროვნება – ეს არის აზრებისა და იდეების ჩამოყალიბების, იდენტიფიკაციის, გარკვევისა და დასაბუთების პროცესი. ის შესაძლებლობას იძლევა ჩავუღრმავდეთ დებატების საკითხს და მივიღეთ მკაფიო, კარგად დასაბუთებულ და გააზრებულ არგუმენტებამდე.

❖ კვლევით ჩვევებს

არგუმენტების წარმოთქმისას აუცილებელია მტკიცებულება მათ დასაბუთებლად. ხშირად არგუმენტებისათვის აუცილებელია გაზეთებიდან, წიგნებიდან, ინტერვიუებიდან მიღებული ინფორმაციის დამოწმება.

❖ მასალის სისტემატიზაციის (მოწესრიგების) ჩვევას

დებატების დიდ ნაწილს გამოსვლის პროცესში იკავებს არგუმენტების სისტემატიზაცია (მოწესრიგება). საჯარო გამოსვლისას ეს უნარი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე წერისას.

❖ მოსმენისა და ჩანერის უნარს

დებატების მოსმენის უნარი მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ თუ ვერ მოისმინეთ ან ვერ გაიგეთ ოპონენტის არგუმენტი, შეუძლებელია მისი დაბეჯითებით უარყოფა.

2. კლასის მოსწავლეები იღებენ დიფერენცირებულ დავალებას.

❖ დებატებში მონაწილეობს სამ-სამი კაცისგან შემდგარი ორი გუნდი.

❖ ერთი ან ორი მოსწავლე აზრს ზუსტად აფიქსირებს დებატების მიმდინარეობის დროს.

❖ დანარჩენ მოსწავლეებს ვთავაზობთ ჩაინერონ ორივე მხარის არგუმენტები.

❖ დებატების შემდეგ ყველა განიხილავს არგუმენტების მნიშვნელობას, გამომსვლელთა უნარს, მკაფიოდ და დამაჯერებლად დაიცვან თავიანთი თვალსაზრისი, უნარს, პასუხი გასცენ საპირისპირო მხარის შეკითხვებს.

3. გაკვეთილზე შეიძლება გამოვიყენოთ დებატების მხოლოდ ცალკეული ელემენტებიც – გამოსვლები, კითხვებზე პასუხი, არგუმენტების სისტემის შექმნა.

4. დებატებისთვის თემის შერჩევისა და ჩამოყალიბებისას, საჭიროა გვახსოვდეს, რომ ის უნდა იყოს:

- ✓ წინააღმდეგობრივი, რათა გამოიწვიოს ინტერესი დებატებისადმი;
- ✓ მოფიქრებელი, აწონ-დანონილი, რათა თითოეულ მხარეს ჰქონდეს თანაბარი რაოდენობის ხარისხიანი არგუმენტები;
- ✓ მკაფიო, ერთმნიშვნელოვანი ტერმინებით;
- ✓ კვლევისათვის გამოსადეგი.

მოსწავლის სამახსოვრო

1. დებატებში მონაწილეობისას უნდა დაიცვათ სამი პირობა:

ა) აწარმოეთ დებატები, რათა ისწავლოთ. სწავლა გამარჯვებაზე მნიშვნელოვანია. დებატები განკუთვნილია იმისთვის, რომ დავეუფლოთ ჩვევებს, რომლებიც აუცილებელია თანამედროვე დემოკრატიულ საზოგადოებაში;

ბ) იყავით კეთილსინდისიერი. ჭეშმარიტების ძიებისას დებატების მონაწილეები კეთილსინდისიერები უნდა იყვნენ არგუმენტებისა და მტკიცებულების გამოყენებისა და კითხვებზე პასუხის გაცემის დროს;

გ) გამართეთ დებატები ურთიერთპატივისცემით. დებატები წარმოებს არა პიროვნებებზე, არამედ იდეებზე. არ შეიძლება დაამციროთ პიროვნება იმიტომ, რომ ის თქვენ არ გეთანხმებათ.

2. დებატების დროს უნდა დავიცვათ განსაკუთრებული თანმიმდევრობა. ეს ნიშნავს, რომ ყოველ მონაწილეს აქვს აზრის გამოთქმის, კითხვის დასმისა და არგუმენტის მომზადების შესაძლებლობა. გამომსვლელები იყოფიან დამამტკიცებლებად (ა1, ა 2, ა 3) და უარყოფელებად (01, 02, 03).

გამომსვლელი დრო ფორმა

ა1	6 წუთი	აცნობს თემას, განსაზღვრავს და განმარტავს ძირითად ცნებებს, იძლევა თემის ანალიზს, განმარტავს მთელი ჯგუფის არგუმენტებს.
03	3 წუთი	03 დაუსვამს კითხვებს ა1-ს, ცდილობს უარყოს მისი არგუმენტები.
01	6 წუთი	თეზისი მიიღება სრულად, სხვა განსაზღვრებას არ წამოაყენებენ, იმ შემთხვევაში, თუ 01-ის ვარაუდები არ არის აბსოლუტურად მცდარი.
ა 3 და 01	3 წუთი	ა 3 დაუსვამს კითხვებს 01-ს.
ა 2	5 წუთი	უარყოფს 01-ის ყველა არგუმენტს, აძლიერებს დამამტკიცებელ პოზიციას და წარმოადგენს შესაბამის მტკიცებულებას.
01 და ა 2	3 წუთი	01 გამოჰკითხავს ა 2-ს.
02	5 წუთი	უარყოფს ა1-ისა და ა2-ის არგუმენტებს. აძლიერებს უარყოფით პოზიციას და წარმოადგენს შესაბამის მტკიცებულებას.
ა 1 და 02	3 წუთი	ა 1 დაუსვამს კითხვებს 02-ს.
ა 3	5 წუთი	უარყოფს უარყოფითი ხაზის არგუმენტებსა და მტკიცებულებას, აჩვენებს მის უკიდურეს წინააღმდეგობას, აძლიერებს და ასაბუთებს დამამტკიცებელ ხაზს.
03	5 წუთი	უარყოფს დამამტკიცებელი ხაზის არგუმენტებსა და მტკიცებულებას, აჩვენებს მის უკიდურეს წინააღმდეგობას, აძლიერებს და ასაბუთებს უარყოფით ხაზს.

3. თუ თქვენ არა ხართ გუნდის წევრი, მაშინ ყურადღებით ადევნეთ თვალი დებატებს და ჩაიწერეთ ტაბულაში ორივე მხარის არგუმენტები. გაყავით ფურცელი შუაზე. მარცხნივ ჩაწერეთ დამამტკიცებელი მხარის არგუმენტები, მარჯვნივ – უარყოფელის.

გააკეთეთ სიმბოლოთი აღნიშნული გვერდების იმდენი ასლი, რამდენი მოსწავლეც არის კლასში და შესაბამის გაკვეთილებზე დაურიგეთ მოსწავლეებს.

მოსწავლეთა სასწავლო მუშაობის ორგანიზება

ჯგუფში მუშაობის დაგეგმვა

- ❖ ყველაზე უფრო წარმატებული მოდელი – გაკვეთილის დასაწყისში მთელ კლასს ავუხსნათ დავალება, შევავლიანოთ მოსწავლეები და მივცეთ მათ მოტივაცია სამუშაოსათვის; შემდეგ მოსდევს ჯგუფში მუშაობა და დასასრულს – განზოგადება მთელი კლასის მონაწილეობით.
- ❖ ჯგუფში მუშაობისთვის აუცილებელია, რომ მოსწავლეები ხედავდნენ ერთმანეთს და ესმოდეთ ერთმანეთის; საჭიროა დავურიგოთ მასალა ჯგუფებს; სასწავლო საშუალებები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს.
- ❖ სამუშაო ფურცელზე მითითება უნდა იყოს დაწერილი მოსწავლისათვის გასაგებ ენაზე და ზუსტად, რათა მათი შესრულება შესაძლებელი იყოს მასწავლებლის გარეშე.
- ❖ ჯგუფში მუშაობისას უნდა ვიფიქროთ არა მხოლოდ სასწავლო მიზნების მიღწევაზე, არამედ თანამშრომლობის უნარის განვითარებაზეც.

თანამშრომლობის ძირითადი პრინციპები

- ❖ ჯგუფის წევრებმა უნდა მოუსმინონ თანაჯგუფელებს, თითოეული უნდა მონაწილეობდეს მუშაობაში, აუცილებლობის შემთხვევაში უნდა ითხოვდეს და ღებულობდეს დახმარებას.
- ❖ მასწავლებელი თვალს ადევნებს, რომ თითოეულმა მოსწავლემ შეასრულოს განსაზღვრული როლი (ორგანიზატორ-ლიდერის, გამომსვლელის, განმაზოგადებლის, დროის მაკონტროლებლის და ა.შ.), ამასთანავე სხვადასხვა დავალების დროს როლები უნდა შეიცვალოს.

როგორ დავყოთ ჯგუფებად?

- ❖ ჯგუფის ოპტიმალური სიდიდე – 4-5 მოსწავლე; დიდი მოცულობის დავალებისთვის, რომელიც დაყოფილია რამდენიმე სავარჯიშოდ, გამოდგება უფრო დიდი ჯგუფებიც.
- ❖ ჯგუფები უნდა იყოს შერეული მოსწავლეთა ცოდნის დონის, სქესის და ა.შ. მიხედვით, კლასის დაყოფამ უცვლელ ჯგუფებად შეიძლება ჩაშალოს ამგვარი მუშაობის პრინციპი, რადგან ყველა მოსწავლემ აქტიურად უნდა იმუშაოს.

რას აკეთებს მასწავლებელი იმ დროს, როცა მოსწავლეები მუშაობენ?

- ❖ თვალი ადევნეთ ჯგუფების მუშაობას, მაგრამ არ უხელმძღვანელოთ მათ. მოსწავლეები თავად აგებენ პასუხს თავიანთ თავზე. შეგიძლიათ მიეხმაროთ ჯგუფებს – მოგიტოვონ მოსწავლეებმა გაკეთებულის შესახებ, თქვენ კი დაეხმარეთ მათ, დასვან გულახდილი კითხვები. მუშაობისას შეეცადეთ, მიაწოდოთ ახალი იდეები.
- ❖ სთხოვეთ, რომ მოსწავლეებმა გაუზიარონ ერთმანეთს თავიანთი მოსაზრებები, მოუსმინონ სხვებს და მიღებული ინფორმაციის გამოყენებით დამოუკიდებლად გამოიტანონ დასკვნები.
- ❖ როცა მოსწავლეები მუშაობენ ჯგუფებად, თქვენ ხართ დამკვირვებელი. ყურადღება მიაქციეთ მათ, ვისაც უკვე აქვს კონკრეტული დავალების შესრულების ჩვევები. თავდაპირველად თქვენ უნდა მიაპყროთ ყურადღება ჯგუფის მუშაობის პროცესს და მხოლოდ დროთა განმავლობაში – ცოდნას.
- ❖ მუშაობის დროს გააკეთეთ კომენტარები. ინფორმაცია მოსწავლეთა გამოსვლის შესახებ უნდა იყოს კონკრეტული. ნუ მოერიდებით ხშირად, კონკრეტულად და ღია კომენტარებს. ეს უნდა გააკეთოთ როგორც ჯგუფებად მუშაობის დროს, ასევე მიღებული შედეგების დაჯამებისას.

კონტროლი მუშაობასა და კონფლიქტების გადაჭრაზე

- ❖ თუ ჯგუფები ძნელად გასაკონტროლებელი ხდება, შეწყვიტეთ მუშაობა და განიხილეთ ეს საკითხი.
- ❖ მიუთითეთ, როგორი საქციელი ქმნის პრობლემებს, რომელი მოსწავლე არ ასრულებს თავის როლს და განმარტეთ, რომ ყველა პასუხისმგებელია დავალების შესრულებაზე. თითოეულ ჯგუფს 5 წუთით დაუნიშნეთ დამკვირვებელი. მოგვიანებით ეს დამკვირვებლები გამოთქვამენ თავიანთ შთაბეჭდილებებს. ჯგუფის მოქმედება მთელმა კლასმა უნდა განიხილოს.

მუშაობის მსვლელობა ჯგუფებში

- ❖ გაკვეთილის დაწყებამდე მოამზადეთ მასალა, შესაბამისად მოამზადეთ საკლასო ოთახი.
- ❖ მოკლედ მიმოიხილეთ თემა.
- ❖ თემის ათვისებისას შეიძლება განიხილოთ მხოლოდ ზოგიერთი დამახასიათებელი სფერო, რომელიც წარმოდგენას შეუქმნის მოსწავლეებს; დაინტერესების შემთხვევაში, მათ შეუძლიათ მოიძიონ დამატებითი მასალა თემის შესახებ, წაიკითხონ ლიტერატურა და გამოკითხონ თვითმხილველები.
- ❖ დაყავით მოსწავლეები ჯგუფებად. ჯგუფების მუშაობა სასურველია მოზაიკის მეთოდით წარიმართოს – თითოეული ჯგუფი იღებს წყაროს თავისი თემისთვის, მაგრამ ისინი უნდა დამუშავდეს მსგავსი ხერხებით. ჯგუფებში სამუშაო თემები სასურველია გაითამაშონ.

- ❖ მიეცით განსაზღვრული დრო, რათა ჯგუფებმა შეძლონ დავალების გაცნობა.
- ❖ დარწმუნდით, გაიგო თუ არა ყველამ დავალება.
- ❖ მიეცით დრო დავალების შესრულებისათვის. დარწმუნდით, რომ მოსწავლეებისათვის ხელმისაწვდომია ყველა მასალა, რაც აუცილებელია მუშაობისათვის.
- ❖ სთხოვეთ, რომ თითოეული ჯგუფის წარმომადგენელმა ყველას გააცნოს მუშაობის შედეგები.
- ❖ დააფიქსირეთ დასკვნები დაფაზე ან მოაწყვეთ დასკვნითი დისკუსია.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ ვიმუშაოთ ჯგუფში

- ✓ ჩააბით საუბარში ჯგუფის ყველა წევრი, ისინიც კი, ვისაც თავისი აზრი არ გამოუთქვამს, გაუღვიძეთ მათ საუბარში მონაწილეობის სურვილი.
- ✓ მოუსმინეთ სხვის აზრებს.
- ✓ ეძიეთ კომპრომისი ჯგუფის მონაწილეთა მიერ გამოთქმულ განსხვავებულ აზრებს შორის.
- ✓ ნებისმიერ სიტუაციაში შეეცადეთ თავშეკავებული იყოთ.
- ✓ ხელს ნუ შეუშლით სხვებს და ნუ ეცდებით ხელში აიღოთ ჯგუფზე მუშაობის კონტროლი.
- ✓ ნუ გამოთქვამთ დამადანაშაულებელ რეპლიკებს და ნუ მოეპყრობით უარყოფითად სხვის მუშაობას.
- ✓ ხაზს ნუ გაუსვამთ თქვენს მიღწევებს და ნუ მოითხოვთ პრივილეგიებს.
- ✓ ნუ დაფარავთ თქვენს მტკიცე რწმენას და თამამად შესთავაზეთ იდეები სხვებს.

დისკუსია

მუშაობის დისკუსიური ფორმა გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ თემა წინააღმდეგობრივია და მონაწილეებს შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული თვალსაზრისები, რომელთაგანაც არც ერთი არ შეიძლება ერთმნიშვნელოვნად მივიღოთ ან უარვყოთ. ეს მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, განივითარონ საკუთარი აზრის ჩამოყალიბებისა და არგუმენტირებულად გამოთქმის უნარ-ჩვევები, აგრეთვე ისწავლონ განსხვავებული თვალსაზრისის ტოლერანტულად აღქმა და გაგება.

დისკუსიის მონაწილეთა ამოცანაა – წარმოადგინონ თავიანთი არგუმენტები „ვემხრობი“ და „წინააღმდეგი ვარ“ და მხოლოდ ამ გზით შეეცადონ დისკუსიაში მონაწილეთა დარწმუნებას. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავუშვათ პირადი ხასიათის შეურაცხყოფა.

დისკუსიის ხელმძღვანელობისას ანგარიში უნდა გაენიოს იმას, რომ მოსწავლეთა გამონათქვამები არ შეიძლება იყოს ობიექტური. უნდა მივისწრაფოდეთ, რომ მოსწავლეები წარმოადგენდნენ თავიანთ თვალსაზრისს ტოლერანტული და მეგობრული ფორმით. დისკუსიის მომზადებისას, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მოსწავლეები ძალიან სწრაფად შეეჩვევიან დისკუსიას, თუკი მათ ექნებათ შესაბამისი თემისათვის საჭირო ცოდნა, დრო, რათა გააანალიზონ თემასთან დაკავშირებული ინფორმაცია და თუკი განსახილველი საკითხები საინტერესო და ცნობისმოყვარეობის აღმძვრელი იქნება. დისკუსიის მომზადებისა და ხელმძღვანელობისას მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი პრობლემები და მიღწევები.

მიღწევები:

- მოსწავლეები განეწყობიან თავიანთი თვალსაზრისის ჩამოყალიბების, გამოთქმისა და დაცვისათვის;
- განუვითარდებათ საპირისპირო აზრის მოსმენისა და მიღების უნარი;
- მოსწავლეები სწავლობენ თავიანთი აზრის შინაარსიანად და კონკრეტულად გამოთქმას დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში;
- შემოქმედებითი მიდგომა სამუშაოსადმი;
- მოსწავლეთა დაინტერესება: რაც უფრო საინტერესოა დისკუსია, მით უფრო ნაკლებია პასიური მონაწილეები;
- ყველას აქვს აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა.

პრობლემები:

- მკაცრად უნდა მოწმდებოდეს დისკუსიის მსვლელობა, რათა ის არ გადაიზარდოს პირად შეურაცხყოფაში;
- შეიძლება წარმოიშვას სირთულეები დროის ლიმიტის დაცვასთან დაკავშირებით;
- შეიძლება გამოვლინდეს დისკუსიის ცალკეულ მონაწილეთა დომინირებული როლი;
- თუ სადისკუსიო თემა მოიცავს ახლო წარსულს, მოსწავლეებს შეიძლება ჩამოუყალიბდეთ (მშობლების, ნათესავების, ნაცნობების და ა.შ. გავლენით) სტერეოტიპები მოცემულ საკითხზე;
- მოსწავლეები ხშირად კატეგორიულები არიან მსჯელობისას და ვერ აღიქვამენ საპირისპირო თვალსაზრისს;
- დისკუსია მოითხოვს სერიოზულ მოსამზადებელ მუშაობას.

დისკუსიის წესები

- ყოველ მონაწილეს გამოსვლისათვის ერთნაირად შეზღუდული დროის ლიმიტი აქვს (ამის შესახებ მოილაპარაკებენ მოსწავლეთა რაოდენობის გათვალისწინებით, მაგრამ ოპტიმალურია – 1-დან 3 წუთამდე).
- გამოსვლები მიმდინარეობს ორგანიზებულად, წამყვანის ნებართვით.
- უნდა ეცადოთ თქვენი აზრი მოკლედ, კონკრეტულად და არგუმენტირებულად გამოთქვათ. დაიმახსოვრეთ, რომ საუკეთესო მტკიცებულება არის – ზუსტი, უდავო ფაქტები.
- არ შეიძლება გამომსვლელს შეანყვეთინოთ საუბარი და მიაყენოთ შეურაცხყოფა.
- დაუსვით შემხვედრი კითხვები და დისკუსიაში ჩააბით რაც შეიძლება მეტი მონაწილე.
- დისკუსიის მიზანია – არა გამარჯვებულის გამოვლენა, არამედ კონსენსუსის (საერთო შეთანხმების) მიღწევა.
- თუ დასაბუთებულაა, რომ თქვენი აზრი მცდარია, აღიარეთ ოპონენტის სიმართლე.
- უარყოფისა და დამტკიცების დროს ილაპარაკეთ მკაფიოდ, უბრალოდ, ზუსტად, სასურველია თქვენი სიტყვებით, და არა „ქალღმის მიხედვით“.
- საჭიროა ყველა პოზიციის განხილვა.
- დისკუსიის მსვლელობისას მის მონაწილეებს შეუძლიათ შეიცვალონ თავიანთი პოზიცია.
- დასასრულს ყოველთვის უნდა გაკეთდეს განზოგადება.

მომზადება დისკუსიისათვის

თუ მოსწავლეები დისკუსიაში პირველად იღებენ მონაწილეობას, საჭიროა უფრო დეტალურად გავაცნოთ მათ დისკუსიის მსვლელობა და წესები, რომლებიც სასურველია დავურიგოთ თითოეულ მოსწავლეს.

დისკუსიის მსვლელობა

დისკუსიის დასაწყისში მასწავლებელი კიდევ ერთხელ შეახსენებს მოსწავლეებს დისკუსიის წესებს.

მასწავლებელი ხსნის დისკუსიას, წამოწევს განსახილველ საკითხებს, აძლევს სიტყვას დისკუსიის მოინაწილეს, აფიქსირებს დროს.

დისკუსიის დასასრული

დისკუსიის წამყვანი განზოგადებს სადისკუსიო საკითხს და გააკეთებს დასკვნებს.

დისკუსიის მონაწილის სამახსოვრო

- ისაუბრეთ ღიად და მიუკერძოებლად.
- არ გადააკეთოთ სხვისი ნათქვამი თქვენ სასარგებლოდ.
- ნათლად და გასაგებად ჩამოაყალიბეთ თქვენი აზრები.
- ისაუბრეთ მოკლედ და კონკრეტულად.
- დისკუსიის დროს დაიცავით წესრიგი, ყურადღებით მოუსმინეთ სხვის აზრს, ნუ შეაწყვეტინებთ სხვას საუბარს.
- საუკეთესო მტკიცებულებაა – ფაქტები, არგუმენტები, ლოგიკა.
- დასაბუთებისას ან უარყოფისას ისაუბრეთ მკაფიოდ, ნათლად და გასაგებად.
- თუ თქვენი პოზიციის მცდარობა დასაბუთებულია, აღიარეთ იგი.
- თქვენი გამოსვლის დასრულებისას გააკეთეთ მოკლე განზოგადება.

მასწავლებლის სამახსოვრო

- მიეცით მოსწავლეებს ინსტრუქცია დისკუსიის მსვლელობის შესახებ.
- საჭიროა დისკუსიის წაყვანა – ამას აკეთებს მასწავლებელი ან წინასწარ მომზადებული მოსწავლე.
- დისკუსიის წამყვანმა არ უნდა გაუკეთოს კომენტარი გამოთქმულ აზრებს, არ უნდა ჩამოაყალიბოს, არ უნდა განაზოგადოს და ჩაასწოროს დისკუსიის მონაწილეთა ნათქვამი.
- დისკუსია უნდა მიმდინარეობდეს თავისუფალ, ლალ ატმოსფეროში.
- დისკუსიის წამყვანმა თვალყური უნდა ადევნოს, რათა ყველა მსურველს მიეცეს აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა.
- შეიძლება განისაზღვროს დრო თითოეული გამოსვლისათვის.
- დისკუსიის წამყვანმა თვალი უნდა ადევნოს წესრიგის დაცვას, დაუშვებელია საუბარი და ყურადღების გადატანა სხვა რამეზე.
- დისკუსიის დასასრულს წამყვანი განაზოგადებს და აკეთებს დასკვნებს. მოსწავლეები ჩაინერგნ წამყვანის განზოგადებასა და დასკვნებს.

რეფერატის მომზადება

თუ დისკუსიის თემა ფართოა და მოსწავლეებს მის მიმართ გაუჩნდათ ინტერესი, მასწავლებელს შეუძლია შესთავაზოს ეს თემა შემდგომში ინდივიდუალურად ან წყვილებში სამუშაოდ რეფერატის მოსამზადებლად. გამოკვლეული საკითხი შეიძლება იყოს კარგი საფუძველი შემდგომი მუშაობისათვის – ესეის, თემის დასაწერად. თემა რეფერატისათვის შეარჩიეთ მასწავლებელთან შეთანხმებით.

რეფერატის მოსამზადებლად მოსწავლე უნდა გაეცნოს სხვადასხვა ტიპის ისტორიულ წყაროებს და ლიტერატურას. მიზანშეწონილია შეადგინოს კონსპექტი, რომელიც შემდგომში გამოადგება ინფორმაციის განზოგადების, სინთეზის, ანალიზისა და დასკვნების გამოტანისთვის.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ შევადგინოთ კონსპექტი

- ჩაინიშნეთ წიგნის ავტორი, სახელწოდება, გამოშვების წელი, ქვეყანა და გამომცემლობა, სადაც გამოვიდა წიგნი.
- ყურადღება მიაქციეთ წიგნის შექმნის დროს არსებულ ისტორიულ სიტუაციას. მას შესაძლებელია გავლენა მოეხდინა წიგნის შინაარსზე.
- ჩანაწერები შეიძლება გაკეთდეს „თქვენეულ ენაზე“, ე. ი. მას შემდეგ, რაც აღქმულია დაწერილის აზრი, თქვენი სიტყვებით, მოკლედ ჩამოაყალიბეთ თემის არსი.
- მიზანშეწონილია ვანარმოთ ჩანაწერები ფურცლებზე ან მცირე ზომის ბარათებზე – ეს გაგიოლავს ინფორმაციის გამოყენებასა და სისტემატიზაციას. ასევე, მოგცემთ მეტ შესაძლებლობას თავისუფლად მოქმედებისათვის.
- გამოიყენეთ ხაზგასმის ხერხი, რათა მოინიშნოთ მთავარი. ყველაზე მნიშვნელოვანი შეგიძლიათ განსხვავებული შრიფტით დაწეროთ. გამოიყენეთ შემოკლებები.
- კონსპექტში დატოვეთ თავისუფალი ადგილი შემდგომი დამატებებისათვის, შენიშვნებისათვის, უცხო სიტყვების განმარტებისათვის, პიროვნებათა „გაშიფვრისათვის“.
- თუ კითხვის დროს ჩამოგიყალიბდათ თქვენი დასკვნები, მოსაზრებები, შეხედულებები, დასაზუსტებელი შეკითხვები, მაშინ ჩაინიშნეთ ისინი, რომ არ დაგავიწყდეთ. ხშირად კითხვის დროს გაგიჩნდებათ ღირებული, ორიგინალური იდეები, რომელიც თქვენს გამოკვლევას უფრო საინტერესოს გახდის.
- დაიცავით ციტირების წესები. თუ თქვენს ტექსტში არის ციტატა, ის მოათავსეთ ბრჭყალებში. ციტატის ქვეშ მიუთითეთ წყარო და გვერდი.
- წიგნის კითხვისას ყურადღება მიაქციეთ ავტორის მითითებებს წყაროებსა და ლიტერატურაზე. შესაძლებელია, სასურველი იყოს თავადაც შეისწავლოთ ზოგიერთი მათგანი.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ დაიწეროს რეფერატი

- გაეცანით სახელმძღვანელოებში არსებულ მასალას არჩეულ თემაზე.
- გაეცანით ისტორიულ წყაროებსა და ლიტერატურას.
- ჩამოაყალიბეთ რეფერატის თემა და დააკონკრეტეთ პრობლემის არსი.
- გაიაზრეთ საკითხების განხილვის თანმიმდევრობა.
- შეადგინეთ რეფერატის გეგმა.

შესავალში დაასაბუთეთ თემის არჩევანი, აჩვენეთ მისი მნიშვნელობა და აქტუალობა.

თემის შინაარსის გაშლისას, დაიცავით თხრობის თანმიმდევრობა და ლოგიკა. არ დაგავიწყდეთ სხვისი ნააზრევის მითითება.

დასასრულს ჩამოაყალიბეთ დასკვნები, განმარტეთ, როგორია თქვენი წვლილი განეულ სამუშაოში.

ნაშრომის ბოლოს შესაძლებელია იყოს დანართი: ცხრილები, დიაგრამები, ილუსტრაციები და სხვა მასალები. ყოველივე ეს შესაძლებელია ჩართოთ ძირითად ტექსტშიც.

გამოყენებული წყაროებისა და ლიტერატურის სია ნაშრომს დაერთვის ბოლოში.

- თქვენი გამოკვლევის შედეგი მოიყვანეთ სისტემაში და დაახარისხეთ რეფერატის გეგმის შესაბამისად.
- მოიძიეთ და ჩართეთ ნაშრომში ილუსტრაციები და რუკები.
- გააკეთეთ დასკვნები, გადაამოწმეთ, შეესაბამებიან თუ არა იმ ფაქტებს, რომლებიც თქვენ გამოიყენეთ.
- რეფერატის ნაკითხვის წინ გააცანით მსმენელებს გამოყენებული ლიტერატურა და რეფერატის გეგმა, შესაძლებელია გამოიყენოთ დიაგრამები ან გრაფიკები.
- მოხსენების დროს ისაუბრეთ ნელა და გარკვევით, არ დაგავიწყდეთ მთავარის გამოყოფა.

შეეცადეთ მსმენელებს რეფერატის ნაკითხვის შემდეგ მკაფიოდ და ამომწურავად გასცეთ კითხვებზე პასუხი.

სამუშაო ფურცელი #1

1. ინტერვიუს სტატისტიკური მიმოხილვა
გამოკითხულთა საერთო რიცხვი: მამაკაცები; ქალები.
2. როდის მიიღეს განათლება
50-60-იან წლებში; 70-80-იან წლებში; 80-90-იან წლებში.
3. მიღებული განათლება
8-წლიანი; საშუალო სპეციალური; საშუალო; უმაღლესი.
4. სასწავლო პროგრამის რომელი საგნები მიაჩნდათ ზედმეტად საბჭოთა პერიოდში?
5. რომელი საგნის დამატებას ისურვებდნენ თავისი განათლებისათვის საბჭოთა პერიოდში?
6. რა განსხვავება აღნიშნეს მათ განათლების შინაარსსა და სტრუქტურაში დღევანდელსა და თავისი დროის განათლებას შორის?
7. რომელი კითხვები დარჩა პასუხგაუცემელი ინტერვიუსა და ნაშრომის დაწერის შემდეგ?
1.....
2.....
3.....

სამუშაო ფურცელი #2

შეადარეთ საბჭოთა პერიოდის განათლების სისტემა თანამედროვეს.

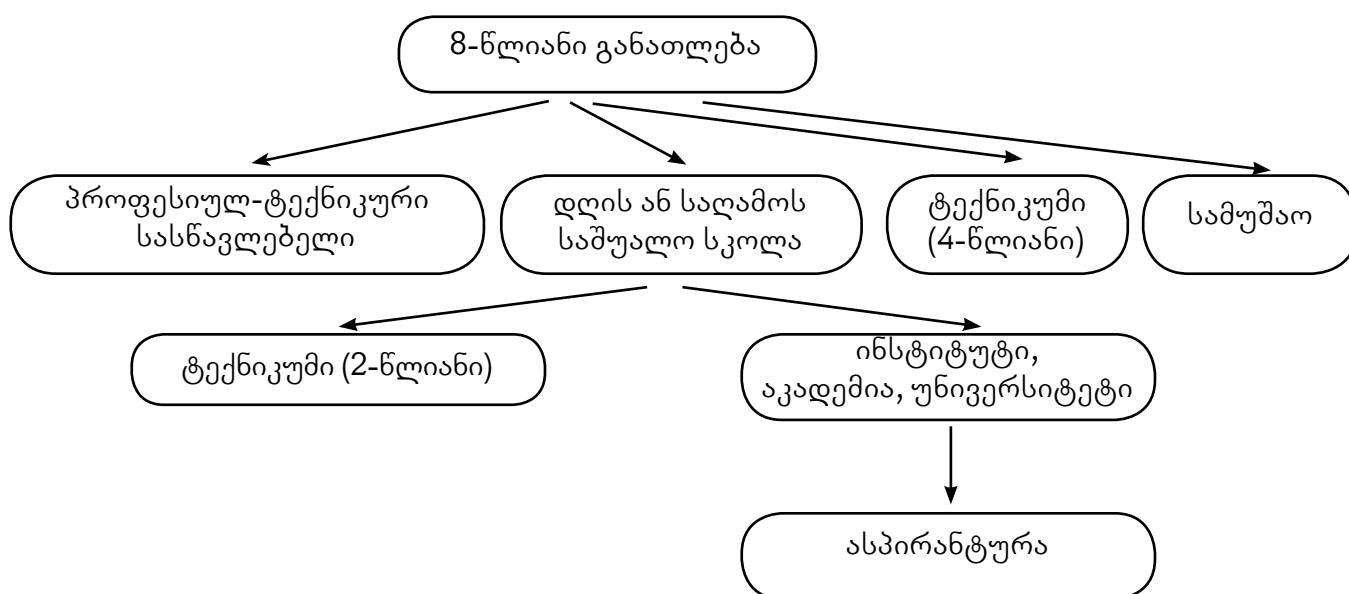
საბჭოთა პერიოდი

თანამედროვე

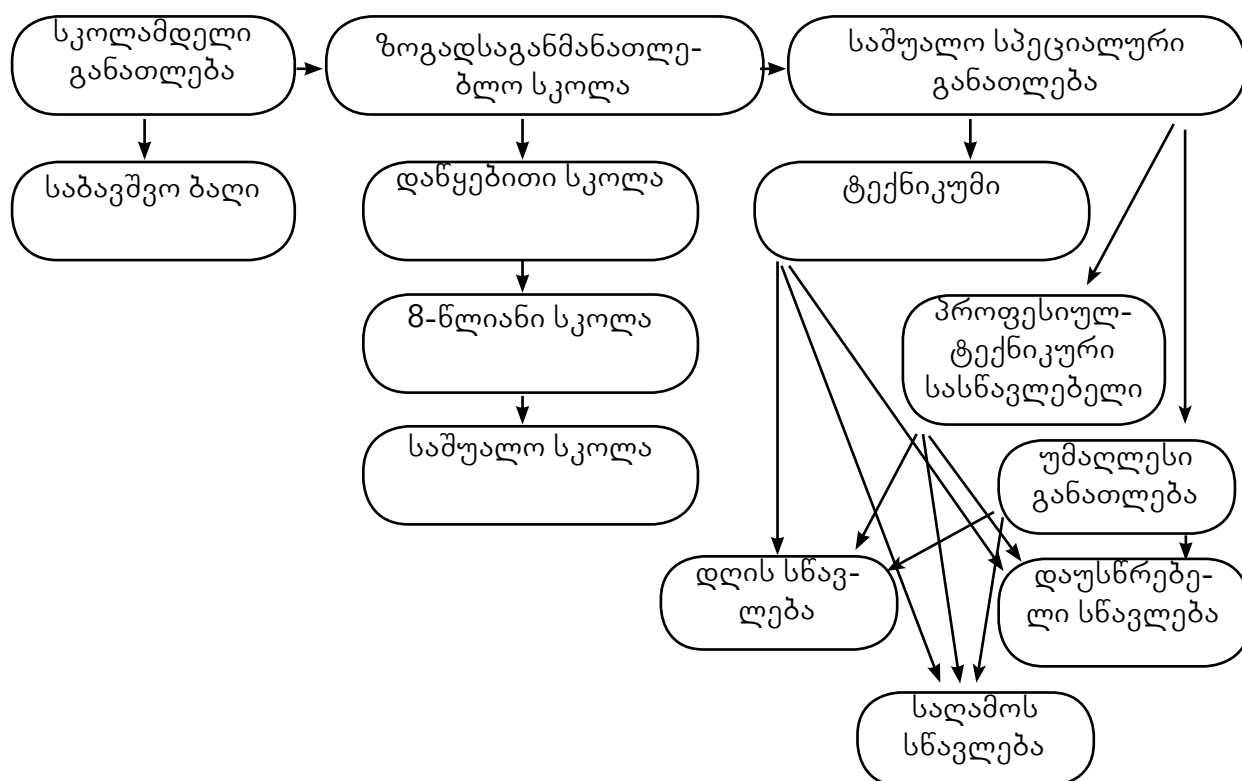
1. განათლების მიზნები
2. განათლების სტრუქტურა
3. განათლების შინაარსი
4. განათლების პრესტიჟი
5. დადებითი განათლებაში
6. უარყოფითი განათლებაში
7. ახალგაზრდულ ორგანიზაციათა საქმიანობა სასწავლო დაწესებულებებში.

დაწერეთ მოთხრობა-აღწერა თემაზე: „განათლების სტრუქტურა და შინაარსი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დროს“.

მოსწავლეთა მიერ შედგენილი განათლების სისტემის სქემის ნიმუში

განათლების სისტემა 50-80-იან წლებში

განათლების სისტემის სტრუქტურა და შინაარსი საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დროს

(მოსწავლის შემაჯამებელი ნაშრომი)

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ადამიანს ჰქონდა შესაძლებლობა, მიეღო სკოლამდელი, ზოგადი საშუალო, საშუალო სპეციალური და უმაღლესი განათლება.

სკოლამდელი განათლების მიღება შეიძლებოდა სახლში ან საბავშვო ბაღში. შვიდი წლიდან უნდა შესულიყვნენ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში, რომელიც შეიცავდა დაწყებით, რვაწლიან და საშუალო სკოლას. საშუალო სპეციალური განათლების მიღება შეიძლებოდა რვაწლიან ან ათი კლასის დამთავრების შემდეგ, პროფესიულ-ტექნიკურ სასწავლებელში ან ტექნიკუმში, ხოლო უმაღლესი განათლება – მხოლოდ ათი კლასის შემდეგ აკადემიაში, ინსტიტუტში ან უნივერსიტეტში. სკოლაში იგივე საგნები ისწავლებოდა, რაც დღეს, მაგრამ მეტი ყურადღება ეთმობოდა რუსული ენის, მათემატიკისა და ფიზიკის შესწავლას.

ეროვნულ საშუალო სკოლებში მოსწავლეები ერთი წლით მეტს სწავლობდნენ, ვიდრე რუსულში. ამ სკოლებშიც დიდი ყურადღება ექცეოდა რუსულ ენას და ეს ხდებოდა ეროვნული ენის ხარჯზე. ცოტას სწავლობდნენ სკოლებში უცხო ენებს და ფაქტობრივად არ ისწავლებოდა ინფორმატიკა. განათლების საბჭოთა სისტემის მიზანი იყო მოსწავლეებში მეცნიერული, მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბება, კომუნიზმის იდეურად მტკიცე მშენებლების აღზრდა. სკოლაში მოქმედებდა კომკავშირული და პიონერული ორგანიზაციები, რომლებსაც უნდა აღეზარდათ მოსწავლეები „კომუნისტური სულისკვეთებით“.

მაგრამ ეს ორგანიზაციები დაკავებულები იყვნენ აგრეთვე იმით, რომ აწყობდნენ დასვენების სასკოლო საღამოებს, კონკურსებს, ვიქტორინებს, ტურისტულ ლაშქრობებსა და სხვა გასართობ ღონისძიებებს, უფროსები სიამოვნებით იხსენებენ სასკოლო და სტუდენტურ წლებს, მაგრამ ნაკლებად – გაკვეთილებსა და ლექციებს; უფრო მეტად იმას, რაც იყო გაკვეთილებისა და ლექციების მიღმა: „მაშინ ჩვენ გვქონდა ტურისტული შეკრებები, მეგობრობის საღამოები. ჩვენთან ჩამოდიოდნენ სტუმრები სხვა რესპუბლიკებიდან. მოსაწყენად არ გვეცალა“.

მასწავლებლის სამახსოვრო სემინარის შესახებ

სემინარი – არის მეცადინეობის ფორმა, რომლის დროსაც მოსწავლეები მასალის დამოუკიდებლად ათვისების შემდეგ ასრულებენ დავალებას, კოლექტიურად განიხილავენ წინასწარ დასმულ კითხვებს.

მასწავლებელმა, რომელიც სემინარული მუშაობის ორგანიზებას ახდენს, უნდა გაითვალისწინოს, რომ:

- ❖ არა უგვიანეს ორი კვირისა სემინარამდე უნდა გააცნოს კლასს სემინარული მუშაობის გეგმა;
 - ❖ გეგმასთან ერთად მოსწავლეებს უნდა შესთავაზოს რეკომენდებული ლიტერატურის სია;
 - ❖ სასურველია ზუსტად მიუთითოთ ამოცანები თითოეულ წყაროსთან დამოუკიდებლად მუშაობის დროს:
 - რას უნდა მიაქციონ ყურადღება;
 - რა ფორმით შეასრულონ სამუშაო – დააკონსპექტონ, შეადგინონ გეგმა, დაწერონ რეფერატი, დაწერონ თეზისები, შეადგინონ თემატური ბარათები და ა.შ.
 - ლიტერატურის სიაში ძირითადი ლიტერატურა უნდა გამოიყოს დამატებითისაგან;
 - ❖ ცალკეულ მოსწავლეებს ან ჯგუფებს შეიძლება დამატებითი დავალება მიეცეთ: შეაგროვონ მასალა რაიმე საკითხზე, მოამზადონ საინფორმაციო ცნობა და ა.შ.
 - ❖ მასწავლებელი ზედმეტად არ უნდა ჩაერიოს სემინარის მსვლელობაში, მაგრამ უნდა ეცადოს მის წარმართვას პროვოკაციული შეკითხვების დასმით;
 - ❖ გამოსვლისას მოსწავლეებს შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი ჩანაწერები, მაგრამ სიტყვა-სიტყვით არ უნდა იკითხოთ ნაწერი;
 - ❖ მოსწავლეთა დისკუსიაში ჩასაბმელად, კლასის მომზადების დონის გათვალისწინებით, შეიძლება გამოვიყენოთ შემდეგი ვარიანტები:
 - გამოვიძახოთ კონკრეტული მოსწავლეები საუბრის დასაწყებად;
 - შევთავაზოთ გამოსვლა მსურველებს;
 - უპირველეს ყოვლისა, შევთავაზოთ გამოსვლა ნაკლებად აქტიურ და სუსტად მომზადებულ მოსწავლეებს, რადგან უკეთ მომზადებულებს შეუძლიათ შეიტანონ შემდეგ დამატება და ამით აამაღლონ გამოსვლების დონე.
- სემინარი მიზანშეწონილია მოვანყოთ თემის ათვისების შუალედში ან დასასრულს, როცა მოსწავლეებს უკვე ათვისებული აქვთ განსახილველი თემის ცოდნის მინიმუმი.

სემინარის მნიშვნელობა:

- ✓ სტიმულს აძლევს და ამოწმებს მოსწავლეთა გაგებისა და ანალიზის უნარს;
- ✓ კამათისა და დისკუსიისას მოსწავლეები უღრმავდებიან, სისტემატიზაციას ახდენენ და ამყარებენ თავიანთ ცოდნას;
- ✓ მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, აქტიურად გამოიყენონ სხვადასხვა წყაროდან მიღებული ინფორმაცია;
- ✓ სასემინარო მეცადინეობის მომზადებისას მოსწავლეები იძენენ დამოუკიდებელი მუშაობის ჩვევებს;
- ✓ დისკუსიის მსვლელობისას მიღებული ცოდნა უფრო მყარია.

რა უნდა გავითვალისწინოთ სემინარისათვის მზადებისას

- ✓ სემინარის მომზადება მოითხოვს დიდ დროსა და დიდი მოცულობის წინასწარ შესასრულებელ სამუშაოს; შეიძლება წამოიჭრას სირთულეები, თუ სემინარის ხელმძღვანელი და ჯგუფი შეუთანხმებლად მუშაობს, ჯგუფი ინერტულია, პასიურია.

სემინარის ჩატარების გეგმა

- 1. შესავალი.** მასწავლებელი ლაკონიურად აყალიბებს თემას, მოკლედ ხსნის მისი ათვისების მიზნებსა და ამოცანებს.
- 2. ფაქტების გადმოცემა.** სემინარის ყველა მონაწილე რიგრიგობით ასახელებს ფაქტებს სახლში მომზადებული მასალიდან. სემინარის ხელმძღვანელი (მასწავლებელი) ჩამოწერს ფაქტებს დაფაზე, დააჯგუფებს თემების მიხედვით. მოსწავლეები შეაფასებენ დანერგულ და შეაქვთ შესწორებები, თუკი აუცილებელია.
- 3. ჰიპოთეზის წამოყენება.** მოსწავლეები წამოაყენებენ ჰიპოთეზებსა და დაასაბუთებენ. ეს კეთდება წყვილებად, ნათქვამი ფიქსირდება ჩანაწერებში; დასასრულს ყველა წყვილი წამოაყენებს ერთ, მათი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვან ჰიპოთეზას დასაბუთებით. მასწავლებელი დაფაზე აფიქსირებს მოსწავლეთა მიერ დასახელებულ ჰიპოთეზებს.
- 4. დისკუსია კლასში.** ყველა წამოყენებული ჰიპოთეზის შეფასების შემდეგ დაფაზე რჩება ორი-სამი ჰიპოთეზა.
- 5. გამოსვლის ფორმები:**
 - ა) ზეპირი გამოსვლა;
 - ბ) პლაკატების, კარიკატურების და ა.შ. გამოყენება;
 - გ) თემის ათვისების დროს მომზადებული ჟურნალების, გამოფენების და ა.შ. გამოყენება.
- 6. განზოგადება, დასკვნები (გააკეთებს სემინარის ხელმძღვანელი).**
- 7. დასკვნითი ესე (კლასში ან საშინაო დავალების სახით).**

გონებრივი იერიში

გონებრივი იერიში დიდი რაოდენობის იდეების გენერაციის საშუალებას იძლევა დროის მცირე მონაკვეთში. ამ მეთოდის გამოყენება თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალურ აქტივობას მოითხოვს და საერთო საქმეში მონაწილეობის გზით პრობლემის ერთობლივად გადაწყვეტას განაპირობებს.

ეს არის მეთოდი, რომელიც ხელს უწყობს:

- კომუნიკაციის
- შემოქმედებითი აზროვნების
- საკუთარი აზრის გამოთქმის
- ინფორმაციის დახარისხების
- მსჯელობის, ანალიზის
- შეფასების უნარ-ჩვევების განვითარებას.

გონებრივი იერიშის ჩატარების წესი:

მასწავლებლის მიერ სასწავლო მიზნის შესაბამისად ხდება თემის წინასწარი შერჩევა და შეკითხვის სახით ჩამოყალიბება. შეკითხვას უნდა ჰქონდეს მოსწავლეთათვის გასაგები ფორმა და მკაფიოდ უნდა იყოს ჩამოყალიბებული. გონებრივი იერიში ორ ეტაპად ხორციელდება.

I – იდეების გენერაციის ეტაპი

სასწავლო მიზნიდან გამომდინარე, მასწავლებელი სვამს შეკითხვას. შეკითხვის დასმის შემდეგ მოსწავლეები გამოთქვამენ მოსაზრებებს. იდეების გენერაციის სტადიაზე დაცული უნდა იყოს შემდეგი პრინციპები:

1. აზრის გამოთქმა ნებაყოფლობითი და თავისუფალია. მოსწავლეებმა უნდა გამოთქვან მოსაზრებები, როცა მათ სურთ. მათ შეუძლიათ გამოთქვან რამდენიმე მოსაზრება. იდეა შეიძლება იყოს როგორც ორიგინალური, ისე სხვისი იდეის განვითარების შედეგი.
2. მოსწავლეთა მიერ მოსაზრების გამოთქმის დროს არ უნდა დავუშვათ კამათი, მოსაზრების კრიტიკა ან შეფასება. უნდა ვიმუშაოთ პრინციპით – ყველა მოსაზრება მისაღებია.
3. იდეების გენერაციის სტადიაზე მნიშვნელოვანია იდეების რაოდენობა და არა ხარისხი. ხარისხზე მსჯელობა უნდა მოხდეს გენერაციის ეტაპის დასრულების შემდეგ (შეფასების ეტაპი).
4. ყველა იდეა უნდა დაინეროს დაფაზე ან დიდ ქაღალდზე, მათ შორის, ყველაზე მიუღებელიც კი.

5. შეფასების წინ მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ დაფიქრების საშუალება.
6. იდეების გენერაციის პერიოდის ხანგრძლივობა შეიძლება სხვადასხვა იყოს. გაკვეთილის მიზნიდან გამომდინარე, მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს, თუ როდის (იმავე გაკვეთილზე თუ მომდევნო დღეს) უნდა დაიწყოს შეფასების ეტაპი. მთელი ამ ხნის განმავლობაში მოსწავლეთა მიერ გამოთქმული მოსაზრებები დაფაზე ან კედელზე გაკრულ დიდ ქაღალდზე უნდა ეწეროს.

II – იდეების შეფასების ეტაპი

ამ ეტაპის დასაწყისში მოკლედ უნდა შეფასდეს გამოთქმული მოსაზრებები. მოსწავლეებს უნდა დავუსვათ შეკითხვები და გავარკვიოთ, თუ რომელი მოსაზრებებია მსგავსი და შესაძლებელია თუ არა მათი გაერთიანება-განზოგადება, მსგავსი იდეების გაერთიანების შემდეგ შესაძლებელია მცირე დისკუსიის მოწყობა მათ ავკარგიანობაზე. ამის შემდეგ თითოეულ მოსწავლეს უნდა მიეცეს საშუალება, ამოირჩიოს რამდენიმე, მისი აზრით, ყველაზე ფასეული იდეა და განაღოს ისინი მნიშვნელობის მიხედვით (ყველაზე მნიშვნელოვანი იდეა შეაფასოს ყველაზე მაღალი ქულით). ქულების შეჯამების შემდეგ გამოიკვეთება რამდენიმე იდეა, რომლებიც, საერთო ჯამში, კლასმა ყველაზე ღირებულად დაასახელა. მასწავლებელმა, სასწავლო მიზნის გათვალისწინებით, შესაძლოა შეცვალოს შეფასების ეტაპი. მაგ., ძირითადი აქცენტი გადაიტანოს დისკუსიაზე, შეაფასოს იდეები მოსწავლეებთან შეთანხმების გზით. თუმცა, ეს შეთანხმება არ უნდა იყოს ხელოვნური და მასწავლებლისგან თავსმოხვეული.

მოსწავლეების სამახსოვრო ისტორიის გაკვეთილზე
ჰიპოთეზის წამოყენებისა და დამტკიცების შესახებ

ისტორიის გაკვეთილზე ჰიპოთეზების გამოყენება ეხმარება ცოდნაზე დამყარებული კრიტიკული აზროვნების ჩვევების ან მსჯელობის უნარის განვითარებას. მექანიკური დამახსოვრება და გადმოცემა შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეს გამოიმუშაოს ფაქტებისა და პიროვნებათა სახელების ენციკლოპედიური ცოდნა, მაგრამ მოსწავლეს უნდა შეეძლოს, შექმნას ისტორიული ფაქტებისა და მოვლენების სისტემა, რომელიც მან კრიტიკულად უნდა შეაფასოს ახალი ინფორმაციით.

მიზნები

- შევიქმნათ წარმოდგენა, რა არის ისტორიული ჰიპოთეზა.
- ჰიპოთეზის წამოყენებისა და შემოწმების უნარის სრულყოფა.
- არგუმენტების წამოყენებისა და შეფასების უნარის სრულყოფა.
- საკუთარი თვალსაზრისის ჩამოყალიბებისა და დისკუსიაში მონაწილეობის უნარის სრულყოფა.

ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის ყურადღება უნდა მივაქციოთ ორ მნიშვნელოვან საგანს:

- 1) ფაქტი განსხვავდება ფაქტის მტკიცებისაგან, მაგალითად, აშშ-ის პრეზიდენტის გამონათქვამი მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისში: „თქვენი ვაჟიშვილები არ გაიგზავნებიან სხვის ომში მონაწილეობისათვის“, – ფაქტია, მაგრამ ისტორიკოსები, მასზე დაყრდნობით, ამტკიცებენ, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი არ გეგმავდა ომში აშშ-ის შეიარაღებული ძალების ჩართვას;
- 2) ჰიპოთეზა ისტორიაში – იგივე არ არის, რაც დასკვნა. ისტორიაში ჰიპოთეზას შეუძლია ახსნას, როგორია მოვლენის მიზეზები, როგორია მოვლენის ხასიათი, ასევე გამოაშკარავოს საკამათო და ძნელად დასამტკიცებელი ფაქტები. ჰიპოთეზას შეუძლია ღიად დატოვოს საკითხი, თუ არ არის საკმარისი ფაქტები, რომლებიც მას დაამტკიცებენ ან უარყოფენ. ჰიპოთეზა ხსნის შესაძლებლობას ფაქტების არაერთგვაროვანი შეფასებისა და აზრთა სხვადასხვაობისათვის.

იმისთვის, რომ მოსწავლეებმა გამოიმუშაონ კრიტიკულად აზროვნების უნარი, ჰიპოთეზის წამოყენებისა და დამტკიცებისას უნდა გამოიყენონ აზროვნების სხვადასხვა უნარი, რომელიც შეიძლება შემოწმდეს როგორც წერილობით – ესეც ან ტესტირების საშუალებით, ისე ზეპირად:

- ❖ დავუსვამთ კითხვები, რომლებზედაც პასუხის გაცემა ჰიპოთეზის წამოყენებას მოითხოვს;
კითხვები ისე უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ შესაძლებელი იყოს მათზე რამდენიმე არაერთგვაროვანი პასუხის გაცემა. მაგალითად: „ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში იგრძნობა დღემდე საბჭოთა რეჟიმის შედეგები?“

- ❖ წამოვყენოთ ერთმანეთის საწინააღმდეგო ჰიპოთეზები, რათა პასუხი გაეცეს ამ კითხვებს;

ჰიპოთეზა უნდა შეიცავდეს ერთსა და იმავე მოვლენაზე დამატებითი ან საწინააღმდეგო მტკიცებულების წამოყენების შესაძლებლობას, მაგალითად: „საბჭოთა რეჟიმი საკმაოდ ხანგრძლივად არსებობდა, იმისათვის რომ ღრმად გაედგა ფესვები ადამიანთა ცხოვრებასა და შეგნებაში“. ან: „დღემდე არიან შრომისუნარიანი ასაკის ადამიანები, რომლებიც სწავლობდნენ და თავიანთი კარიერა დაიწყეს საბჭოთა რეჟიმის პირობებში, მათ უნარი არ შესწევთ, სწრაფად შეიცვალონ თავიანთი შეხედულებები და აზრთა წყობა“.

- ❖ წამოვყენოთ ლოგიკური არგუმენტები ჰიპოთეზის დასამტკიცებლად;
არგუმენტი – არის ფაქტის ან ფაქტების ერთიანობის დამამტკიცებელი საბუთი. განსაზღვრულ პერიოდში სახელმწიფოს პოლიტიკის ცოდნა წამოყენებული ჰიპოთეზის დამტკიცების საშუალებას იძლევა. მაგალითად, პირველი მტკიცებისათვის არგუმენტი შეიძლება საბჭოთა სისტემის ყოვლისმომცველი კონტროლი იყოს, რომელიც უფლებას არ აძლევდა არც ცალკეულ ადამიანებს და არც სახელმწიფოს მთელ რეგიონებს, განვითარებულიყო გამორჩეულად.

- ❖ გამოვიყენოთ ფაქტების ცოდნა არგუმენტის დასამტკიცებლად;
უნდა გვახსოვდეს, რომ ფაქტი განსხვავდება ფაქტის დამტკიცებისაგან. ფაქტი – ეს კონკრეტული ამბავია, მოვლენა ან გამონათქვამი, რომელსაც აქვს განსაზღვრული ადგილი და დრო.

- ❖ უარვყოთ საპირისპირო მტკიცებულება და დასაბუთება;
თემამ საბჭოთა რეჟიმზე ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში შეიძლება მოითხოვოს დასაბუთებისათვის საბჭოთა პერიოდის ოფიციალური ლოზუნგები, მაგალითად: „სსრკ მშვიდობიანობის ბურჯია მთელ მსოფლიოში“ და ა. შ.

- ❖ დავსვამთ ანალიტიკური შეკითხვები ახალი დამატებითი ინფორმაციის გარშემო, რათა შევამოწმოთ ჩვენი ჰიპოთეზა და მისი დასაბუთება.
თუ ჰიპოთეზა – ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში საბჭოთა რეჟიმის შედეგების არსებობის შესახებაა, მაშინ მოსწავლისათვის მნიშვნელოვანი იქნება, მოიძიოს დამატებითი ინფორმაცია სოციალიზმის შედეგებზე სხვა ადგილებში ან სიტუაციის განსხვავებაზე თავად ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში. მნიშვნელოვანია, რომ ახალი ინფორმაცია ავსებდეს უკვე არსებულ შერჩეულ ფაქტებს და კავშირი ჰქონდეს წამოყენებულ ჰიპოთეზასთან.

მოსწავლის სამახსოვრო ისტორიულ ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის

ჰიპოთეზა [ბერძნ. *hypothesis* – ვარაუდი] – რაიმე მოვლენის ასახსნელად წამოყენებული მეცნიერული ვარაუდი, რომლის უეჭველობა ჯერ არ არის დამტკიცებული.

(ჭაბაშვილი მ., უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, სასკოლო გამოცემა, თბ., 1999, გვ. 242.)

ისტორიულ მეცნიერებაში ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის ყურადღება უნდა მივაქციოთ ორ მნიშვნელოვან საგანს:

1) ფაქტი განსხვავდება ფაქტის მტკიცებისაგან, მაგალითად აშშ-ის პრეზიდენტის გამონათქვამი მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისში: „თქვენი ვაჟიშვილები არ გაიგზავნებიან სხვის ომში მონაწილეობისათვის“, – ფაქტია, მაგრამ ისტორიკოსები, მასზე დაყრდნობით, ამტკიცებენ, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი არ გეგმავდა ომში აშშ-ის შეიარაღებული ძალების ჩართვას;

2) ჰიპოთეზა ისტორიაში – იგივე არ არის, რაც დასკვნა. ისტორიაში ჰიპოთეზას შეუძლია ახსნას, როგორია მოვლენის მიზეზები, როგორია მოვლენის ხასიათი, ასევე გამოააშკაროს საკამათო და ძნელად დასამტკიცებელი ფაქტები. ჰიპოთეზას შეუძლია, ღიად დატოვოს საკითხი, თუ არ არის საკმარისი ფაქტები, რომლებიც მას დაამტკიცებენ ან უარყოფენ. ჰიპოთეზა ხსნის შესაძლებლობას ფაქტების არაერთგვაროვანი შეფასებისა და აზრთა სხვადასხვაობისათვის.

ჰიპოთეზის დამუშავებისა და დამტკიცებისას იცავენ სამ საფეხურს:

1. ჰიპოთეზის წამოყენება (განზოგადებული ვარაუდი რომელიმე ეპოქაზე, მოვლენაზე ან პროცესზე მთლიანად).
2. მოიძებნოს არგუმენტები, რომლებიც დაამტკიცებს ან უარყოფს თქვენს ჰიპოთეზას (მტკიცებულების წამოყენება ფაქტებზე ან ფაქტების ერთიანობაზე).
3. მოიძებნოს ერთი ან რამდენიმე ფაქტი, რომლებიც დაადასტურებენ იმას, რასაც თქვენ ამტკიცებთ.

ალტერნატივებთან მუშაობის სამახსოვრო

ალტერნატივებთან მუშაობისას სასურველია შემდეგი თანმიმდევრობის დაცვა.

1. ჩამოვყალიბოთ ყოველი შემოთავაზებული ვარიანტის არსი.
2. განიმარტოს ყოველი ვარიანტის ისტორიული დასაბუთება.
3. განიმარტოს დამოკიდებულება სხვადასხვა ალტერნატივისადმი, შეირჩეს ყველაზე უფრო შესაბამისი.
4. გაირკვეს უარყოფილი ვერსიების დადებითი და უარყოფითი მხარეები.
5. დასაბუთდეს გაკეთებული არჩევანი.

VI. აქტივობების ტიპების პრაქტიკული გამოყენების ნიმუშები. მეთოდური რეკომენდაციები კონკრეტული გაკვეთილებისათვის

სანიმუშო გაკვეთილების აღწერა

1. თემის სათაური: უძველესი სამდინარო ცივილიზაციები.

შუამარი და გაბილონი (პარაგრაფი 8)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- ცნება „ცივილიზაციის არსის“, კაცობრიობის ისტორიაში ცივილიზაციების მონაცვლეობის მნიშვნელობის გაგება ძველი აღმოსავლური ცივილიზაციების მაგალითზე;
- ისტორიული წყაროების განხილვისა და პრობლემების გამოყოფის, მათი გაანალიზების უნარის განვითარება;
- შედარება-შეპირისპირების, მსჯელობის, შეფასებისა და დასკვნების გამოტანის უნარ-ჩვევების განვითარება;
- დისკუსიის წარმართვის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია;
- დამოუკიდებელი სამუშაო (კონკრეტულ საკითხზე მცირე ანალიტიკური ნაშრომის დანერა).

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე გამოყოფს მთავარ განმაპირობებელ ფაქტორებს;
- მოსწავლეს შეუძლია ცნებების განმარტება და მათი ადეკვატური გამოყენება.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში განიხილონ წყაროები 1 და 2, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ კლასში გაკვეთილის ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; წყაროებზე დაყრდნობით დაწერონ თემა: „მდინარეების მნიშვნელობა პირველი ცივილიზაციების შექმნაში“.

2. თემის სათაური: საზღვაო-საქალაქო ცივილიზაციები. ათენის კავშირი – პირველი საზღვაო „იმპერიის“ შექმნის მცდელობა (პარაგრაფი 16)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- ცნება „იმპერიის“ არსის გაგება და იმპერიების შექმნის ისტორიული მიზეზების ახსნა;
- სახელმწიფოს შინაპოლიტიკური განვითარებისა და საგარეო პოლიტიკური ძალის ურთიერთმიმართების საკითხის გაგება;
- ისტორიული წყაროების განხილვისა და პრობლემების გამოყოფის, მათი გაანალიზების უნარის განვითარება;
- შედარება-შეპირისპირების, მსჯელობის, შეფასებისა და დასკვნების გამოტანის უნარ-ჩვევების განვითარება;
- დისკუსიის წარმართვის, არგუმენტირების უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ინდივიდუალური მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე უკავშირებს ერთმანეთს საშინაო და საგარეო პოლიტიკურ ფაქტორებს;
- მოსწავლეს შეუძლია შედარებითი ანალიზის შედეგების ჩამოყალიბება.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემისა და შესასრულებელი სამუშაოს სპეციფიკას – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვაძლევთ ინდივიდუალურ დავალებას – 15 წუთის განმავლობაში განიხილონ წყაროები 1 და 2, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ გაკვეთილის ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 10-15 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი. დაწერონ თემა: „ათენის საზღვაო ბატონობა და ბერძნული ქალაქები“.

3. თემის სათაური: პაპიზმი. ეკლესია და ქალაუფლების ლეგიტიმაცია (პარაპრაზი 32)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- შუა საუკუნეების ევროპაში პოლიტიკური ძალაუფლების საკითხის გააზრება;
- ისტორიული წყაროების განხილვისა და პრობლემების გამოყოფის, მათი გაანალიზების უნარის განვითარება;
- შედარება-შეპირისპირების, მსჯელობის, შეფასებისა და დასკვნების გამოტანის უნარ-ჩვევების განვითარება;
- დისკუსიის წარმართვის, არგუმენტირების უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლეს შეუძლია ტექსტის დამუშავება, წყაროებისა და დამატებითი ცნობებიდან მოპოვებული ინფორმაციის სინთეზირება;
- მოსწავლეს შეუძლია საკუთარი აზრის ზეპირი კომუნიკაციის მეშვეობით გადმოცემა;
- მოსწავლეს შეუძლია კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვა და კვლევის შედეგების წერილობით ჩამოყალიბება.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემისა და შესასრულებელი სამუშაოს სპეციფიკას – 3-5 წთ.
2. კლასს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 15 წუთის განმავლობაში განიხილონ წყაროები 1 და 3 და დამატებითი ცნობები, გააკეთონ დასკვნები;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 10-15 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი. წერილობით ჩამოაყალიბონ პაპობის პოლიტიკური გავლენის დაკნინების მიზეზები. მომდევნო გაკვეთილზე განიხილონ თითოეული მათგანი.

4. თემის სათაური: შუა საუკუნეების წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოები (პარაგრაფი 36)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- განვითარების ორი განსხვავებული მოდელის შედარება;
- ისტორიული პროცესების გააზრების და თანამედროვეობისათვის ამ პროცესების მნიშვნელობის შეფასების უნარის განვითარება;
- ისტორიული წყაროების განხილვისა და შედარებითი ანალიზის უნარის განვითარება;
- ისტორიული ინფორმაციის მოძიების უნარ-ჩვევების განვითარება;
- განხილვის, შეფასებისა და არგუმენტირების უნარ-ჩვევების განვითარება;
- დისკუსიის წარმართვის ჩვევის დაუფლება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია;
- დამოუკიდებელი სამუშაო (შედარებითი ანალიზის წერილობით ჩამოყალიბება).

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლეს შეუძლია შედარებითი ანალიზის ჩატარება;
- მოსწავლე აფასებს ისტორიული განვითარების მნიშვნელობას თანამედროვეობისათვის.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემისა და შესასრულებელი სამუშაოს სპეციფიკას – 3-5 წთ.
2. კლასს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 15 წუთის განმავლობაში განიხილონ დამატებითი ცნობები, გააკეთონ დასკვნები; იმუშაონ შეკითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 10-15 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი. ამოიწერონ შუა საუკუნეების წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოების ძირითადი საერთო მახასიათებლები. დაწერონ თემა: „მონარქია და წოდებრივ-წარმომადგენლობითი ორგანოები შუა საუკუნეების ევროპასა და საქართველოში“.

5. თემის სათაური: თურქ-სელჩუკები და საქართველო; დიდი თურქობა საქართველოში (პარაგრაფი 46)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- ტექსტზე დამოუკიდებლად მუშაობის უნარის განვითარება;
- ისტორიული წყაროების განხილვისა და პრობლემების გამოყოფის, მათი გაანალიზების უნარის გამომუშავება;
- შედარება-შეპირისპირების, მსჯელობის, შეფასებისა და დასკვნების გამოტანის უნარ-ჩვევების განვითარება;
- დისკუსიის წარმართვის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- დისკუსია;
- ინდივიდუალური მუშაობა;
- პრეზენტაცია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე აანალიზებს ბიზანტიის თურქ-სელჩუკებთან მარცხის მნიშვნელობას საქართველოსთვის;
- მოსწავლე აანალიზებს თურქ-სელჩუკთა პოლიტიკას საქართველოში;
- მოსწავლე აფასებს გიორგი II-ის პოლიტიკას;
- მოსწავლე აფასებს „დიდი თურქობის“ შედეგებს.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვაძლევთ ინდივიდუალურ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში განიხილონ წყაროები 1-5, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ კლასში გაკვეთილის ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. ინდივიდუალური პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; წყაროებზე დაყრდნობით დაწერონ თემა: „დიდი თურქობის“ შედეგები საქართველოსთვის.

VII. დამატებითი მასალა

საერთაშორისო სიახლეები ისტორიის სწავლებაში

იოკა ვან დერ ლუ-როორდი

ევროკლიოს დამფუძნებელი, მისი პირველი პრეზიდენტი,
ამჟამად აღმასრულებელი დირექტორი

განათლება ინკლუზიურობის, ცნობიერების ამაღლებისა და ტოლერანტობისათვის: ძირითადი თემები საკითხის დროულობისა და მნიშვნელობის შესახებ

ისტორიის საგანმანათლებლო როლი სკოლებში

2008 წელს საჯარო განათლების შეფასების ჰოლანდიურმა ცენტრმა საკუთარ ვებ-გვერდზე შემდეგი დასკვნა გამოაქვეყნა: „სკოლებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება კანონიერების, დემოკრატიისა და მოქალაქეობის ზოგადი ფასეულობების გადაცემის საქმეში. ეს განსაკუთრებით ხორციელდება ისეთი საგნების მეშვეობით, როგორც ისტორია და მოქალაქეობის საფუძვლები“. სწორედ ეს წინადადება ხსნის საკითხის არსს, კერძოდ იმას, რომ ისტორია, რასაც ჩვენ სკოლებში ვასწავლით, ახალგაზრდა თაობის აღზრდასთანაა დაკავშირებული და, აქედან გამომდინარე, მისი მსჯელობის საგანი უნდა იყოს საყოველთაო ფასეულობები, ჰუმანური მიდრეკილებები და დემოკრატიის მონაპოვარი.

ვიცი, რომ ბევრი ისტორიკოსისათვის ეს განცხადება შეიძლება არაკომფორტულ ჭეშმარიტებას წარმოადგენდეს, რადგან ისინი უფრო ხიან წარსულის ინსტრუმენტალიზაციას და, მით უფრო, იდეოლოგიური მიზეზებით მის არასწორად გამოყენებას. სამწუხაროდ, ისტორია და ისტორიის სწავლება ევროპაში თუ მის ფარგლებს გარეთ უამრავ მაგალითს გვთავაზობს ამ შიშის გასამართლებლად.¹ თუმცა, ისტორიის პედაგოგებს ისიც გააზრებული აქვთ, რომ ისინი საგანმანათლებლო სისტემის ნაწილს წარმოადგენენ, და განათლება ახალგაზრდა თაობაზე უნდა იყოს მორგებული. სკოლაში მოზარდები არ შეისწავლიან წარსულს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ გაარკვიონ, ზუსტად რა მოხდა; საგანი უნდა დაიწყოს მთავარი შეკითხვით მის მიზანთან დაკავშირებით.

ისტორიას ევროპულ სასკოლო კურიკულუმში უამრავი მნიშვნელოვანი მიზანი აკისრია. ევროკლიოს მიერ 2003, 2006 და 2009 წლებში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ისტორიის შესწავლისა თუ სწავლების უპირველესი მიზნები მთელ ევროპაში მეტ-ნაკლებად ერთნაირია: ესაა განათლება დემოკრატიისა და მოქალაქეობრიობის ხელშეწყობისთვის, მოსწავლეთა მიერ სამყაროს შეცნობა, მათში კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარება და საკუთარი სახელმწიფოსადმი ეროვნული კუთვნილების გრძნობის ჩამოყალიბება.²

პასუხისმგებელი პროფესიული ძალა

ცნობილია, რომ ისტორია საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, ევროკლიო ცდილობს, ხელი შეუწყოს ისტორიული განათლების ჯანსაღ გამოყენებას დემოკრატიული საზოგადოებების მშენებლობისა და გაძლიერების მიზნით. ასევე ცდილობს კავშირი დაამყაროს ისტორიკოსებს შორის მიუხედავად მათი ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილებისა. ორგანიზაციის წევრები ერთობლივად ეძებენ გზებს, რათა დაწერონ საყოველთაო ღირებულებები, ჰუმანური მიდრეკილებები, დემოკრატიული მონაპოვარი და, ამგვარად, გაზარდონ განათლების მნიშვნელობა კეთილსინდისიერი მოქალაქეობისა და შერიგების საქმეში.

დაარსების დღიდან, 1993 წლიდან ევროკლიო ხელს უწყობს საერთაშორისო ურთიერთგაგებას, პატივისცემასა და თანამშრომლობას. ორგანიზაციის უპირველესი მიზანს წარმოადგენს ხელი შეუწყოს ისტორიის სწავლების განვითარებას, რაც, თავის მხრივ, გააძლიერებს მშვიდობას, სტაბილურობას, დემოკრატიას და კრიტიკულ აზროვნებას. ევროკლიო იღვწის, რათა ისტორიისა და მოქალაქეობრიობის საფუძვლების სწავლება მრავალფეროვანი ხედვით, ინოვაციით და კრიტიკული აზროვნებით გაამდიდროს.

ევროკლიო ამტკიცებს, რომ წარსულს არ გააჩნია საზღვრები და ისტორიის სწავლება უდიდეს გავ-

¹ მაგალითისთვის იხილეთ Antoon de Baets, „Responsible History“ (Oxford, 2008), Christina Koulouri (ed), „Clio in the Balkans. The Policy of History Education“ (Thessaloniki, 2002), Christina Koulouri (ed), Teaching the History of Southeastern Europe“ (Thessaloniki, 2001) და Wolfgang Hopken(ed), Oil on Fire: Textbooks, Ethnic Stereotypes and Violence in South-Eastern Europe (Hannover, 1996).

² ევროკლიოს ვებგვერდი შეიცავს ძირითადი კითხვარების შედეგებს, მოყოლებული 1998 წლიდან როგორც Power-Point-ში წარმოდგენილ პრეზენტაციებს, ასევე დიაგრამებსა და რუკებს: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option=com-docman&Itemid,402/>.

ლენას ახდენს იმაზე, თუ როგორ აღიქვამენ ადამიანები გარემომცველ სამყაროს. ევროკლიოს ხედვით, ისტორიის სწავლა და სწავლება განსაკუთრებული პასუხისმგებლობის სფეროა, რადგან სწორედ ის გახლავთ განათლების სფეროში ყველაზე მეტად პოლიტიზირებული საგანი. სასკოლო ისტორია მოითხოვს პასუხისმგებლობის მქონე მრავალმხრივ პროფესიონალს და ევროკლიოც თავს უყრის ისტორიკოსებსა და ისტორიის პედაგოგებს ევროპიდან, რათა ერთობლივად განიხილონ და გამოსცადონ წარსულის ინკლუზიური სწავლების მეთოდები.

ევროკლიოს მიაჩნია, რომ ისტორია არის ყველაზე სტრუქტურირებული არხი საზოგადოებებში ისტორიული ცნობიერების ჩამოყალიბებისთვის და, შესაბამისად, შემოქმედებითად უწყობს ხელს მის წინსვლას. ევროკლიო პროპაგანდას უწევს იმგვარ მიდგომას ისტორიის სწავლებისადმი, რომელიც განამტკიცებს დემოკრატიულ ფასეულობებს, უნარებს და მიდრეკილებებს. თავის მხრივ, ეს საგანი ზრდის ორმხრივ პატივისცემას, ტოლერანტობას და ანტიექსტრემისტულ განათლებას. ის სვამს კითხვებს, რომლებიც ინვევენ კამათს. იმისათვის, რათა ეს იდეები პრაქტიკაში გაატაროს, 1993 წლიდან მოყოლებული ევროკლიომ ევროპაში ორგანიზება გაუწია 30-ზე მეტ საერთაშორისო კონფერენციას, ასობით ადგილობრივ სემინარს და სამუშაო სწავლებას, განახორციელა უამრავი გრძელვადიანი პროექტი.

ნოვატორული მეთოდოლოგია

ევროკლიოს პოლიტიკა შემუშავებულია უამრავი ეროვნული და საერთაშორისო დებატების შედეგად. ისტორიის სასკოლო სწავლების ტრადიციული ფუნქცია მრავალჯერ დადგა კითხვის ნიშნის ქვეშ, რადგან ხშირად იგი იარაღად ქცეულა ერებსა თუ სახელმწიფოებს შორის დაპირისპირებებისას. 2007 წელს ბლედში (სლოვენია) გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია თემაზე „ადამიანთა უფლებების სწავლება: გაკვეთილები ისტორიიდან“, სადაც კვიპროსელმა ისტორიის განათლების ექსპერტმა ჩარა მაკრიიანიმ დამსწრე ფართო ევროპული საზოგადოების წინაშე წამოჭრა მნიშვნელოვანი კითხვები სასკოლო საგნის მიზნებთან დაკავშირებით.³

მოეთხოვებათ თუ არა ისტორიის სწავლების პროცესში მოსწავლეებს დაეთანხმონ მოვლენების შეფასებას, თუ კითხვის ნიშნის ქვეშ უნდა დააყენონ ის?

მორჩილად უნდა მიჰყვნენ მოვლენების „ოფიციალურ“ ინტერპრეტაციას თუ დისციპლინირებული კამათისა და არგუმენტების შედეგად საკუთარი ვერსიები შეიმუშაონ?

დაეთანხმონ რომელიმე კონკრეტულ ხედვას თუ მულტიპერსპექტიული ხედვისაკენ ისწრაფონ?

ისტორიამ სკოლის მოსწავლეებს დათანხმება უნდა ასწავლოს თუ წინააღმდეგობის განევა?

ცხადია, ისტორიის სწავლების ევროპელი და არამარტო ევროპელი სპეციალისტები უფრო მეტად ამ კითხვების მეორე ნაწილებს დაეთანხმებიან, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ უმრავლესობა სწორედ ამ მიდგომას იზიარებს. უმეტეს ევროპულ ქვეყნებში პოლიტიკოსებსა და მედიის წარმომადგენლებს ძალიან უჭირთ გაითავისონ სასკოლო ისტორიის ეს კრიტიკული პასუხისმგებლობა.

დოქტორი ჩარა მაკრიიანი ასევე შეეხო საგნის თემატიკას და დასვა შემდეგი კითხვები:

უნდა მისცეს თუ არა სასკოლო ისტორიამ მოსწავლეებს ცოდნა და გააგებინოს წარსულის შესახებ ისტორიული აზროვნების მნიშვნელობა?

უნდა განავითაროს თუ არა მათში წარსულ და ახლანდელ საზოგადოებებში ინდივიდების თუ ჯგუფების როლის, პასუხისმგებლობის, უფლებების შესაძლებლობების და მოვალეობების გაგება?

უნდა გაზარდოს თუ არა მოსწავლეთა დემოკრატიული დამოკიდებულებები და უნარები?

უნდა წააქეზოს თუ არა საზოგადოებაში ჩართულობა და აქტივობა?

უნდა გაზარდოს თუ არა მოსწავლეთა შორის მრავალფეროვნების მიღების უნარი?

ამ შემთხვევაში ისტორიის თანამედროვე სწავლება ვალდებულია ყველა მოთხოვნა გაითვალისწინოს.

საკითხავია, რამდენადაა ეს მიდგომები სასკოლო ისტორიის რეალობაში დანერგილი?

2006 წელს ევროკლიოს მიერ შედგენილი კითხვარი სთხოვდა რესპონდენტებს ეჩვენებინათ, თუ რა ადგილი უჭირავს მათ ეროვნულ კურიკულუმებში გარკვეულ კონცეფციებსა და კომპეტენციებს.

გამოკითხვის შედეგად, ყველაზე მნიშვნელოვნად დასახელდა შემდეგი:

ქრონოლოგიური ცნობიერების ჩამოყალიბება და მოვლენათა ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით დალაგების უნარი;

ცვლილებებისა და უწყვეტობის გააზრების უნარი;

ანალიზის უნარი;

ისტორიული მასალების შეფასებისა და მათი ისტორიულ კონტექსტში გამოყენების უნარი.

³ დოქტორ მაკრიიანის სრული პრეზენტაცია შეგიძლიათ იხილოთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option=com-docman&Itemid, 402/>.

და მაინც, ყველაზე მნიშვნელოვნად ისტორიული ცოდნის თანმიმდევრულად გახსენება ითვლებოდა, ვიდრე ფაქტებისა და შეხედულებების ერთმანეთისაგან გარჩევა, ასევე, ისტორიული მნიშვნელობის შეფასება ურთიერთსაწინააღმდეგო ინტერპრეტაციების გამოყენებით. ყველაზე უმნიშვნელოდ ჩაითვადა დღევანდელი ისტორიოგრაფიული დებატების საქმის კურსში ყოფნა.

ფასეულობები და მიდგომები

სამხრეთ ფლორიდის განათლების კოლეჯი ძალიან კარგად უღებს ალლოს ისტორიის პედაგოგთა მუშაობას, როდესაც წერს, რომ „ყველა პროფესია ხასიათდება საერთო ცოდნის ერთი და იმავე თვისებებით, უნარებით და მიდგომებით.“⁴ სწავლება კი ხელობაა, რადგან სრულყოფილების ძიებაში ის იყენებს მეცნიერებასაც და ხელოვნებასაც“. ეს განაცხადი მასწავლებელთან ერთად მოსწავლესაც ეხება – „სოციალური დისციპლინების (განათლება) ძირითად წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ მოსწავლე ვალდებულია გამოავლინოს ცოდნა, უნარები, მიდგომა“.

ეს განაცხადი სოციალური დისციპლინებისა და განათლების ერთ ძალიან მნიშვნელოვან და საინტერესო ასპექტს უსვამს ხაზს. ეს ორი საგანი არა მხოლოდ გადასცემს ცოდნას და უნარებს, არამედ ნერგავს კონკრეტულ ფასეულობებს და განავითარებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო მიდგომებს მოსწავლეებში.⁵ სწორედ ზემოხსენებულ ორ საგანს აქვს ყველაზე მეტად პირდაპირი ურთიერთობა პოლიტიკასთან, იდეოლოგიასა და საზოგადოებების თანადროულ საჭიროებებთან. საკითხები, რომლებიც ყოველთვის ინვესტენ კამათს ისტორიის ახალი კურიკულუმის შესახებ არის გლობალიზაცია, გადაგვარება, ეროვნული იდენტობის შეგრძნების შემცირება, საერთაშორისო ისლამის მზარდი როლი და ეროვნულ თუ რელიგიურ უმცირესობათა ნაკლები ინტეგრაცია საზოგადოებაში.

უკანასკნელ წლებში ევროპაში ამ საკითხებს სოციალური მისწრაფებების მთელ წყებასთან აკავშირებდნენ. ყოფილ კომუნისტურ ქვეყნებში დღის წესრიგში უპირველესი ადგილი დაიჭირა განათლებამ დემოკრატიის განვითარებისათვის.⁶ ბევრი ისეთი დასავლეთევროპული ქვეყნის წინაშე, რომლებშიც მაღალია მიგრაცია, მაგალითად, საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, ნიდერლანდები, მოულოდნელად დადგა საკუთარი როლის გააზრების საკითხი საზოგადოებათა კავშირის, მრავალფეროვნების დაფასებისა და ტოლერანტობის მშენებლობის საქმეში.⁷ კონფლიქტურ ტერიტორიებზე, მაგალითად, ბოსნიაში, საქართველოსა და მაკედონიაში, შერიგებასა და მრავალფეროვნების დაფასებას დიდი ყურადღება ექცევა. თითქმის ყველა ევროპული სკოლის ისტორიის კურიკულუმში შევიდა თემები, რომლებიც მოიცავს თანასწორობას, ადამიანთა უფლებებს, გენდერს, უწყვეტ განვითარებას და გარემოს. განსაკუთრებული დავალებები დაეკისრა სოციალურ დისციპლინებსა და ისტორიის კურიკულუმებს. ამისი კარგი მაგალითია ევროკლიოს ეგიდით თურქეთში მიმდინარე პროექტი. შეიძლება ზოგმა იკითხოს, რამდენად ემთხვევა ევროპელ პოლიტიკოსთა და ისტორიის პედაგოგთა დამოკიდებულებები და რამდენად მისაღებია მასწავლებელთათვის ეს მოთხოვნები, ან საერთოდ, რამდენად ხშირად ეკითხებიან მათ რჩევას, აქვთ თუ არა სურვილი და უნარი მსგავსი ფასეულობები გადასცენ თაობებს და განავითარონ გარკვეული ტენდენციები?⁸

ევროკლიოს მიერ 2009 წელს ჩატარებულმა გამოკითხვამ დაგვანახვა, რომ ევროპაში ამგვარ გადანყვეტილებებზე ისტორიის პედაგოგებს მცირე გავლენა აქვთ.⁹ და კითხვა – პედაგოგთა თანამედროვე კომპეტენცია და არსებული სასწავლო მასალების ხარისხი გამოდგება თუ არა დასახული მიზნების მისაღწევად, ჯერაც პასუხგაუცემელია.

ევროკლიოს მეთოდი გამოხატავს აზრს, რომ ისტორიასა და ისტორიის სწავლების ადამიანური ფასეუ-

⁴ იხილეთ: Social Studies Education (SSE) Course & Program Policies & Expectations bmulze: <http://www.coedu.usf.edu/main/departments/seced/SocialS/SSEhome.html>

⁵ ევროკლიოს 2009 წლის კითხვარი ავლენს შემდეგ პრიორიტეტებს: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com-docman/Itemid,402/>.

⁶ Michail . A.Boytsov, „AROCLIOand Russian Joint Venture. Writing Schoolbooks on Post-War History“ – History for Today and Tomorrow. What does Europe Mean for School History. EUSTORY-Series: Shaping European History, Volume 2 (Hamburg, 2001) 154-163. ევროკლიოს პროექტები ფიკუსირდება შემდეგი საკითხების გარშემო. <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com-docman/Itemid,241/vb>.

⁷ Gordon Brown, „The Future of Britishness“, მოხსენება ფაბიანელთა საზოგადოებაში, 2006 წლის 14 იანვარი. საზოგადოების პრესრელიზი იხილეთ ბმულზე: <http://www.fabians.org.uk/events/speeches/the-future-of-britishness>; მაგალითად, ნიდერლანდებში დებატები თემაზე: Canon and National Museum for History იხილეთ: <http://www.ijmaaktgeschiedenis.nu/blog/> ან <http://entoen.nu/forum.aspx>.

⁸ James Fitzgerald, „History in the Curriculum: Debate on Aims and Values“ in History and Theory, Vol. 22, No. 4, Beiheft 22: The Philosophy of History Teaching (Dec., 1983), 81-100, იხილეთ ბმულზე: <http://www.jstor.org/pss/2505217>.

⁹ 2009 წლის კითხვარის შედეგები იხილეთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com-docman/Itemid,402/>.

ლობების, დამოკიდებულებების და მიდრეკილებების მთელ წყებასთან უხდება შეპირისპირება. ესაუბრო ახალგაზრდა თაობას წარსულზე, ნიშნავს მოიცვა პოზიტიური თემები, როგორებიცაა დემოკრატია, ტოლერანტობა, ადამიანთა უფლებების პატივისცემა, ურთიერთგაგება, სოლიდარობა, თავისუფლება, გამბედაობა, თანაბარი შესაძლებლობები, პასუხისმგებლობა, სიყვარული და მეგობრობა. თუმცა, ასევე თავს ვერ აარიდებ ნეგატიურ ცნებებს, როგორებიცაა სტერეოტიპები, ცრურწმენა, ბრმა რწმენა, ქსენოფობია, რასიზმი და ძალადობა.

ევროკლიომ პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად ამ საკითხების შესახებ მთელი რიგი სასწავლო სტრატეგიები და მასალები შეიმუშავა.¹⁰ ისტორიაში მრავლადაა მოვლენები, პროცესები და ფენომენები, რომლებიც მოქალაქეობას თუ სამოქალაქო პასუხისმგებლობას ეხება. ევროკლიო ცნობს ისტორიის პედაგოგთა სასიცოცხლო როლს ახალგაზრდებში სამოქალაქო პასუხისმგებლობის და საზოგადოებაში მათი აქტიურად ჩართვის საქმეში.¹¹

სპეციფიკური ისტორია

ევროპის ისტორიის სწავლება ძალიან საპასუხისმგებლო და განსაკუთრებულია. ზოგადად, ეროვნული ისტორიის სწავლებაში ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი ჯგუფის ხედვები ქარბობს. მარტინი თავის სტატიაში – „ევროპის ისტორია და ძველი ფრანგული წეს-ჩვეულებები“ – აღნიშნავს, რომ საფრანგეთისათვის „აბსოლუტურად წარმოდგენილია ისეთი კურიკულუმი, რომელიც მიეძღვნებოდა ბრეტანისა თუ ბასკური რეგიონის ისტორიის სწავლებას“.¹² ამავე დროს, ის აცხადებს, „მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში განვითარებულ გენოციდამდე ევროპაში არ მოიძებნა ადგილი ებრაელთათვის, მაგრამ არც ქალთა და არც გენდერის ისტორია არ თამაშობს არავითარ როლს; ფრანგული ისტორიული განათლება არის ეროვნული ფრანგული პოლიტიკური ისტორია“. ზოგიერთი ქვეყანა, მაგალითად, ბრიტანეთი, კვლავ მტკიცედ ეწინააღმდეგება ისეთი კურიკულუმების განვითარებას, რომელშიც ისტორიული სამყარო უფრო ვრცლად ან მცირედ იქნება წარმოდგენილი, ვიდრე ეროვნული სახელმწიფო. ჯოუნსი თავის სტატიაში „სპილოსთან ერთად სარეცელის გაყოფა: ისტორიის სწავლება უელსში“ წერს, რომ ეს საკითხი არის გამოწვევა, რომელსაც სწრაფად უნდა გაუმკლავდეს ბრიტანეთი, სადაც ინგლისური ისტორია, კულტურა და ენა საუკუნეების განმავლობაში ბატონობდა ბრიტანეთის სხვა ქვეყნებზე.¹³ ევროკლიოს მიერ 2004 წელს კარდიფში გამართულმა კონფერენციამ აჩვენა, რომ ისტორიის უელსურ კურიკულუმებსაც გააჩნდათ სიძნელებები.¹⁴ სასკოლო ისტორია ჯერაც ფოკუსირდება უამრავ მნიშვნელოვან პერსონაზე, რომლებიც დომინანტ კულტურას წარმოადგენენ. მცირე ყურადღება ექცევა ქალებს და საერთოდ უყურადღებოდ რჩებიან ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლები.¹⁵

ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, რუმინეთსა და ლატვიაში, ცალკე საგნად ისწავლება ეთნიკური ჯგუფების ისტორია. თუმცა ასეთი მიდგომა რეალურად სულაც არ უწყობს ხელს ინკლუზიურ სწავლებას, რადგანაც არ ზრდის ერთმანეთის შესახებ მეტის გაგების შესაძლებლობას. უმრავლესობის ჯგუფის წარმომადგენელთათვის საკუთარი ისტორია თუ კულტურა წარმოადგენს ერთადერთ საგანს სასკოლო ისტორიაში. თუმცა, უმცირესობების წარმომადგენელთა ისტორიის ცალკე საგნად გამოყოფა რუმინეთში, სულ ცოტა,

¹⁰ ამის შედეგი იყო 14 ინოვაციური სახელმძღვანელოსა და მასწავლებელთა დამხმარე წიგნის გამოქვეყნება, მაგალითისთვის: Ordinary People in an Extraordinary Country. Every Day Life in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia. Yugoslavia between East and West 1945-1990 (2008) and Change and Continuity in Everyday Life in Albania, Bulgaria and Macedonia 1945-2000 (2003). ევროკლიოს არსებობის პირველი 15 წლის ნამუშევრის შეჯამება იხილეთ ორგანიზაციის 26-ე ბიულეტენში: Making a Difference. Fifteen Years of EUROCLIO, ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/2008-making-a-difference-bulletins-381>. ევროკლიოს მიერ გამოცემული ყველა პუბლიკაციის ნახვა შეგიძლიათ ორგანიზაციის საიტზე.

¹¹ მაგალითად, იხილეთ FFair and Balanced History. 44 working sheets for active student work with a multicultural approach (<http://www.euroclio.eu/site/index.php/materials-bulgaria-129>). ევროკლიოსა და ევროპაშემის გაერთიანებული ძალისხმევის შედეგია პროექტი: Connecting Europe through History. ამ წლის ძირითად თემას წარმოადგენს experiences and Perceptions of Migrations in Europe და ინფორმაციის ხილვა შესაძლებელია ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/projects-mainmenu-125/current-projects-mainmenu-32/connecting-europe-mainmenu-304>. პირველი წლის (Human rights in Europe? Tolerance, Democracy, Citizenship, Critical thinking and Multiperspectivity as European Values) სრული მოხსენება ხელმისაწვდომია ბმულზე: <http://www.connectinghistory.eu/>.

¹² Jean-Clément Martin, 'European History and Old French Habits', – History for Today and Tomorrow. What does Europe Mean for School History. EUSTORY-Series: Shaping European History, Volume 2 (Hamburg, 2001) 45-57.

¹³ Elin Jones, 'Sharing the bed with an elephant: teaching history in Wales', in: History for Today and Tomorrow, 36-44 and Jean-Clément Martin, 'European History and Old French Habits', idem 45-57.

¹⁴ R.R. Davies, 'Wales and History, Small Country, Large Issues' and Bjorn Matsen, 'The Learning Country, Jane Davidson, Welsh Minister of Education', ორივე იხილეთ ევროკლიოს მე-20 ბიულეტენში: *elonging to Europe – Small Nations, Big Issues* (2004) 10-17 and 17.

¹⁵ Jan Bank en Piet de Rooy, 'Een canon van het Nederlandse verleden. Wat iedereen móet weten van de vaderlandse geschiedenis', გაზეთმა NRC Handelsblad 2004 წლის 30 ოქტომბერს წარმოადგინა ამ მიდგომის შესანიშნავი მაგალითი, მსგავს ტენდენციებს ამჟღავნებს 2001 წლის ჰოლანდიური კურიკულუმი, შექმნილი საშუალო სკოლის მაღალი კლასებისათვის.

ისტორიის სწავლებაში მრავალფეროვნების დანერგვას ნიშნავს. ლატვიაში ახალი მოქნილი კურიკულუმი ასევე იძლევა საშუალებას შესწავლილ იქნას ეთნიკური ისტორია რუსულ, პოლონურ, ლიტვურ, უკრაინულ, ესტონურ და ბელორუსულენოვან სკოლებში.

ინგლისში კურიკულუმის დაგეგმვისას მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენს ის, რომ იგი პასუხობდეს ახალმოსახლეთა საჭიროებებს და ერთნაირ უფლებებს ანიჭებდეს მოსწავლეებს „მიუხედავად მათი სოციალური წარმომავლობის, კულტურის, რასის, სქესის, განსხვავებული შესაძლებლობებისა თუ უნარების“.¹⁶ ისტორიის კურიკულუმის ფარგლებში მოითხოვება „შეუქმნან ინგლისში ახლად ჩამოსულ მოსწავლეებს ისეთი გარემო, რომ მათ ჩამოუყალიბდეთ საკუთარი იდენტობის და მსოფლიოში საკუთარი ადგილის მყარი შეგრძნება. ეს დაეხმარება მათ გაიაზრონ, თუ რა გავლენა მოახდინა წარსულმა აწმყოზე და როგორ განვითარდა ის ადგილი, სადაც ახლა ისინი ცხოვრობენ. ისტორია დაეხმარება ახალმოსულებს უკეთ ჩასწვდნენ ინგლისის კულტურას, ინსტიტუტებს და ისტორიას“. თანამედროვე კურიკულუმთა დამხმარე საშუალება „უჩვენებს მასწავლებლებს, თუ როგორ შეუძლიათ მათ საჭიროების შემთხვევაში გარდაქმნან ეროვნული საკურიკულუმო პროგრამები და შეუსაბამონ ისინი მოსწავლეთა გამოწვევებს თითოეულ ეტაპზე“.¹⁷ QCA-ის საიტზე ამ საკითხთან დაკავშირებით მრავალადა მოცემული დირექტივები და აქტივობების ნიმუშები.¹⁸

ევროკლიოს მოდელის მიხედვით, სასკოლო ისტორიის მიზანს უნდა წარმოადგენდეს ყოველმხრივი ინკლუზიურობა, შეკავშირება, გააზრება იმ მახასიათებლებისა, რაც განასხვავებს სხვადასხვა სქესის და ასაკის ადამიანებს, ეთნიკურ, ლინგვისტურ და რელიგიურ ჯგუფებს, მდიდარსა და ღარიბს, ქალაქის თუ სოფლის მოსახლეობას, განსხვავებული აზრის მქონე საზოგადოებებს.¹⁹ ყოველსომცველობის ამგვარი ინტერპრეტაცია ტრადიციულ მიდგომაზე შორს მიდის, რადგან მოიცავს არა მხოლოდ ეთნიკურ და რელიგიურ, არამედ ასაკობრივ, სქესობრივ ჯგუფებს და შეხედულებებს. ევროკლიოს რამდენიმე პროექტი ალბანეთში, ბოსნია-ჰერცეგოვინაში, ხორვატიაში, ბულგარეთში, ესტონეთში, ლატვიაში, მაკედონიაში, რუსეთში, სერბეთსა და უკრაინაში სწორედ ამ საკითხებს მიეძღვნა.²⁰

უმცირესობის წარმომადგენელთა შესახებ სასკოლო სავარჯიშოებისთვის კარგი წყაროს მოძიება ნამდვილად პრობლემურია. მოვიყვან ერთ მაგალითს: პროექტის – „ისტორიისა და მოქალაქეობრივი განათლების ხელშეწყობა რუმინეთში“ – მენეჯმენტმა ექსპერტ იად ვაშემიდს (ისრაელი) სთხოვა, სტიმული მიეცა პროექტის წევრთათვის, რომ მათ სახელმძღვანელოში წარმოედგინათ რუმინულ-ებრაული ისტორიული წყაროები. დამსწრე საზოგადოებას ძალიან დასწყდა გული, როდესაც ექსპერტმა მხოლოდ პოლონური მასალები მოიტანა. თვით ამ კარგად აღჭურვილი ებრაული რესურსცენტრისათვისაც კი არ აღმოჩნდა ადვილი სასურველი მასალების მოძიება.

ზემოთაღნიშნული პრობლემის გამო, უკრაინულ სახელმძღვანელოში – „უკრაინა 1901-1938 წლებში, ინდივიდის თვალთ დანახული პერიოდი“ – თითქმის არ მოიხსენიება იმ დროის უკრაინის მრავალრიცხოვანი ებრაული მოსახლეობის ისტორია.²¹ იგივე შეიძლება ითქვას ბოშეებზე, რომლებიც ცენტრალური თუ აღმოსავლეთ ევროპის თითქმის ყველა ქვეყანაში ცხოვრობენ. ეს ხალხი თითქმის არც ერთ ისტორიულ სახელმძღვანელოში თუ პუბლიკაციაში არაა მოხსენიებული. გამონაკლისს წარმოადგენს ევროკლიოს მასწავლებელთა რესურსების წიგნი – „ყოველდღიური ცხოვრების ცვლილება და უწყვეტობა ალბანეთში, ბულგარეთსა და მაკედონიაში 1945-2000“.²² თითოეულ მონაწილე ქვეყანას დავალებული ჰქონდა, წარმოეჩინა საკუთარი სამშობლოს ეთნიკურ ჯგუფთა წარმომადგენლობები. ეს ძალიან ფაქიზი საკითხი იყო და მთავრობებს, განსაკუთრებით, ბულგარეთისას, გაუჭირდათ, კონკრეტული ჯგუფისათვის უმცირესობის სტატუსი მიენიჭებინა. მაგრამ, საბოლოოდ, გარდა მაკედონიური დასახლებისა ბულგარეთში, ყველა წარმომადგენლობამ იპოვა საკუთარი ადგილი.

ინკლუზიური ისტორიული განათლება გულისხმობს იმას, რომ ეროვნულ დონეზე, ევროპასა თუ მის გარეთ, აუცილებელი პირობა იყოს მულტიპერსპექტიულობა და მრავალგვარი ნარატივი. ეს მიდგომა მიმართულია იმისაკენ, რომ ახალგაზრდებმა შეისწავლონ და გაიაზრონ წარსულის საფუძვლები; ის გვთავაზობს უფრო ახლოს გავეცნოთ სხვადასხვა, ერთმანეთს დაპირისპირებულ მხარეებს, განსხვავებულ რეკონსტრუქციებს.

¹⁶ QCA-ის საიტი იძლევა საინტერესო შეთავაზებებს ტერმინ ინკლუზიასთან დაკავშირებით. <http://www.qca.org.uk/qca-7277.aspx>.

¹⁷ იხილეთ: <http://www.qca.org.uk/qca-7341.aspx>.

¹⁸ ხელმისაწვდომია ბმულზე: <http://www.qca.org.uk/qca-7964.aspx>.

¹⁹ მაგალითად, ევროკლიოს რუსული წარმომადგენლობის პუბლიკაცია Mosaic of Cultures (2005), იხილეთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/projects-mainmenu-125/past-projects-mainmenu-47/national-mainmenu-241/cat-view/61-national/150-2002-2005-russia-mosaic/170-educational-materials>

²⁰ ესტონეთში, ლატვიაში, მაკედონიასა და რუსეთში პროექტების მეორე წყების განსაკუთრებული კვლევის საგანი გახდა ტერმინი ინკლუზია, იგივე შეიძლება ითქვას ევროკლიოს პროექტზე Bialogues, a Cultural Rainbow for the Future.

²¹ იხილეთ ბმული: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option=com-docman/Itemid,241/gid,173/task,cat-view/>.

²² დამატებითი ინფორმაციისთვის იხილეთ: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/Publications/Teaching-Materials/>.

რუქციებს და ალტერნატიულ ინტერპრეტაციებს; იგი ეხება იმ დასკვნებს, რომლებიც მომავლისთვის უნდა გამოვიტანოთ შესაბამისი წარსული გამოცდილებიდან. ცხადია, ჩვენ ერთსა და იმავე წარსულ მოვლენაზე შეგვიძლია განსხვავებული ხედვები ჩამოვაყალიბოთ.²³ სწორედ აქ შემოდის სიტყვა „კომპლექსურობა“, რადგანაც წარსულის აღქმა რთული ხდება და ეფუძნება მრავალგვარ ნარატივს და ინტერპრეტაციებს. შესაბამისად, ისტორიის სწავლება თავიდან ვერ აიცილებს პაექრობას და წყენას. ამ ყველაფერს ფრთხილად და გაბედულად უნდა მივუდგეთ, არ უნდა უარვყოთ ან უგულვებელვყოთ კონკრეტული ფაქტები.

ევროპული და არა მხოლოდ ევროპული გამოცდილება ცხადად აჩვენებს, თუ რამდენად რთულია ეს თემები პოლიტიკოსებისა და ისტორიკოსებისათვის, და კიდევ უფრო მეტად რთული სასკოლო ისტორიისათვის. ევროკლიოს საიტზე, ახალი ამბების განყოფილებაში მოცემული სექცია – ისტორია – გვიჩვენებს, თუ როგორ ებრძვიან საზოგადოებები ყოველდღიურად წინააღმდეგობრივ წარსულს. ამ თემათაგან ბევრი მათგანი ისეთ რთულ პრობლემებსა და ძირეულ მორალურ საკითხს ეხება, როგორიცაა კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულები – ჰოლოკოსტი, გენოციდი, დისკრიმინაცია, კოლონიალიზმი, მონობა, თანამშრომლობა და თანასწორობა. არ არსებობს ევროპული ქვეყანა, რომლის წარსულის განხილვისას ამ საკითხთაგან რომელიმე არ ახდენდეს მასზე უზარმაზარ გავლენას.

გენდერი

ისტორიაში ჩართულობის სპეციფიკურ ელემენტს წარმოადგენს ქალებისა და მამაკაცების როლზე ფოკუსირების მრავალფეროვნება. ჩვეულებრივ, ქალები კურიკულუმებისა და სახელმძღვანელოების მიღმა რჩებიან. ევროკლიოს კითხვარი 2003, 2004, 2005 წლებში შეიცავდა კითხვებს სასკოლო ისტორიაში გენდერის შესახებ. შედეგმა უჩვენა, რომ ეს ასპექტი ჯერაც განუვითარებელია. 2003 წელს სწორედ გენდერი იყო სასკოლო ისტორიაში, 1989 წლიდან მოყოლებული, ყველაზე ნაკლებგანვითარებადი მიდგომა.²⁴ 2004 და 2005 წლებში გამოკვლევამ უჩვენა, რომ ქალისა და გენდერის ისტორია ევროპაში ფასდებოდა, როგორც ყველაზე უმნიშვნელო სასწავლო საკითხი. მან ხმების 7%-ზე ნაკლები მიიღო.²⁵ ეს მაშინ, როდესაც დემოკრატიისა და ადამიანთა უფლებების მაჩვენებელი 25%-ს აღემატებოდა.²⁶ ამ თვალსაზრისით, ჰოლანდიის ისტორიის ახალ სახელმძღვანელოებში 16 კაცზე 4 ქალი მოდის.²⁷ ასევე, ფრანგულ/გერმანული სკოლის ევროპისა და მსოფლიოს ისტორიის ახლადგამოცემულმა ექსპერიმენტულმა სახელმძღვანელომაც, რაც ორივე ქვეყანაში საშუალო განათლების მაღალ კლასებში სწავლებისთვისაა განკუთვნილი, თავი ვერ აარიდა წარსულის ხედვაში გენდერის ნაკლებობას.²⁸ 1945 წლიდან მოყოლებული, მხოლოდ 2 ქალი ჩნდება მნიშვნელოვან პიროვნებათა ბიოგრაფიების ნუსხაში, ესენი არიან ანგელა მერკელი და მარგარეტ ტეტჩერი. ფრანგმა ავტორებმა ვერ შეძლეს თუნდაც ერთი ქალი-თანამემამულის წარმოდგენა, რომელიც იქნებოდა იმდენად ცნობილი, რომ სახელმძღვანელოში შეეტანათ.

ევროკლიოს მიზანს წარმოადგენს ქალების უკეთ წარმოჩენა. ფოკუსირების გადატანა მკაცრი პოლიტიკური და მილიტარული ისტორიიდან უფრო მრავალმხრივი მიდგომისაკენ ნაადგება ალტერნატიული ნარატივების განვითარებას. უკრაინული სახელმძღვანელო „უკრაინა 1901-1938 წლებში, ინდივიდის თვალთა დანახული პერიოდი“ იმდენ მაგალითს შეიცავდა გენდერული პერსპექტივებისა, რომ გაცემულმა გამომცემელმა იმწამსვე დაასკვნა, თითქმის წიგნის ავტორები ქალები იყვნენ. თუმცა ეს მცდარი დასკვნა იყო, ყველა ავტორი მამაკაცი იყო, რაც თავის მხრივ, ავტორთა გუნდის ფორმირებისას დაშვებულ უყურადღებობაზე მეტყველებდა.²⁹

ახალი თურქული კურიკულუმი

სოციალური დისციპლინების ახალი თურქული კურიკულუმი ძირეულ ფასეულობათა დანერგვას და პასუხისმგებლობით გამსჭვალული ხედვის განვითარებას ემსახურება. კურიკულუმის ყოველ თავს საკუ-

²³ ევროკლიოს მეთოდოლოგიის შესახებ მეტი ინფორმაცია შეგიძლიათ მოიძიოთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/leaflet-3-methodology-backgroundmaterial-898>.

²⁴ Joke van der Leeuw-Roord, *History Changes. Facts and figures about history education in Europe since 1989* (The Hague, 2003).

²⁵ კითხვარი შეგიძლიათ იხილოთ ბმულზე: http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com_docman/Itemid,402/.

²⁶ *ibidem*.

²⁷ სტანდარტებზე პასუხისმგებელი კომიტეტის ოფიციალური საიტის მისამართი გახლავთ: <http://entoeu.nl/informatie.aspx?id=10>, ინფორმაციის ნაწილი მოცემულია ინგლისურ ენაზე, თურქული თარგმანი კი გამოქვეყნდა NIHA-ს მიერ (უმაღლესი განათლების ნიდერლანდური ინსტიტუტი ანკარაში): Ana Hatlariyla Hollanda Tarihi (De Canon) (Ankara, 2008).

²⁸ *histoire/Geschichte, Europa und die welt seit 1945*. (Leipzig, 2006). იხილეთ: www.histoiregeschichte.com.

²⁹ Joke van der Leeuw-Roord, EUROCLIO Executive Director and Clio Stronk, EUROCLIO staff member, 'Learning by Experience' – Making A Difference. Fifteen Years of EUROCLIO (The Hague, 2007) 6-11. (http://www.euroclio.eu/joomla/index2.php?option=com_docman&task=doc-view&gid=76&Itemid=401)

თარი მიზნები გააჩნია. მაგალითად, თავში „მე ვსწავლობ სოციალურ დისციპლინებს“, ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს მოსწავლეთა მიერ ისეთი გადაწყვეტილებების მიღება, რომლებიც დაეფუძნება უფლებებს, პასუხისმგებლობებს და თავისებურებებს. მეორე მიზანს წარმოადგენს, მოსწავლეებმა გაიაზრონ, რომ სოციალური დისციპლინები ხელს უწყობს თურქეთის რესპუბლიკის აქტიურ მოქალაქედ ჩამოყალიბებას. თავში „ძალაუფლება, ადმინისტრაცია და საზოგადოება“, საუბარია იმაზე, რომ მოსწავლეებმა უნდა იმსჯელონ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის სიცოცხლის, რელიგიისა და აზრის თავისუფლების, ფიზიკური უსაფრთხოების უფლებათა შესახებ. და ბოლოს, თავი გლობალური კავშირები, ასახუთებს, რომ ისტორიულ დოკუმენტებზე დაყრდნობით მოსწავლეები აანალიზებენ ადამიანთა უფლებების განვითარების პროცესს და ინტერპრეტირებას უკეთებენ თურქეთის ისტორიაში ქალთა როლსა და ქალთა უფლებების განვითარებას. იგივე თავი მოითხოვს, რომ ახალგაზრდებს უნდა განუვითარდეთ პასუხისმგებლობის გრძნობა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა და განვითარების მხრივ. ასევე ახალგაზრდებს მოეთხოვებათ, გაიაზრონ ქვეყანათა შორის თანამშრომლობის მნიშვნელობა ბუნებრივი საფრთხეებისა თუ გარემოს დაცვის თვალსაზრისით.

ისტორიის, როგორც საგნის, ზოგადი მიზნები ასევე მოიცავს მორალურ ვალდებულებებს, მაგალითად, მოსწავლეების ინფორმირებას ისეთ ძირეულ ფასეულობებზე, როგორებიცაა მშვიდობა, ტოლერანტობა, ორმხრივი გაგება, დემოკრატია, ადამიანთა უფლებები; ახალგაზრდები უნდა გახდნენ ამ ფასეულობების დამცველები და განმავითარებლები. კურიკულუმი გულისხმობს მოზარდებში გაძლიერდეს შრომისმოყვარეობა, მეცნიერული ხედვა, ხელოვნების სიყვარული და ესთეტიკა, ეს ყველაფერი კი უნდა მოხდეს ერთი რომელიმე კონკრეტული ან ზოგადი ცივილიზაციის შესახებ ისტორიული კვლევის წარმოების საშუალებით. ისტორიის კურიკულუმის ფარგლებში ასევე მოითხოვება მოსწავლეთა შორის განვითარებულ იქნას სულიერი, ეთიკური, სოციალური და კულტურული ასპექტები. მომდევნო მიზანია მოზარდთა ჩამოყალიბება ინდივიდუალად, რომელთაც ეცოდინებათ თავიანთი უფლებები და გამოიყენებენ მათ საჭიროების შემთხვევაში. ამავე დროს, გააზრებული ექნებათ საკუთარი პასუხისმგებლობები და იქნებიან მგრძნობიარენი სოციალური პრობლემების მიმართ.

ისტორიის სწავლების ბოლო წლებში გამოიკვეთა, რომ თანამედროვე მსოფლიოსა თუ თურქეთის ისტორია მასწავლებლებს აკისრებს განსაკუთრებულ მიზნებს და მოთხოვნებს. საგნის შესწავლის შედეგად მოსწავლეებს ექნებათ „უნარი, გაანალიზონ გლობალური სამყაროს მრავალმომცველობა და პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული თუ ეკონომიკური მოვლენების მრავალმხრივი მახასიათებლები; განუვითარონ ახალგაზრდებს ის ჩვევები, რაც აუცილებელია XXI საუკუნის ცვალებად და მზარდ მოთხოვნილებებთან გასამკლავებლად. მათ უნდა ჰქონდეთ თავიანთი ხედვა და შეძლონ ჯანსაღი კომენტარების თუ იდეების წარმოჩენა მომავლის შესახებ“. თავში „გლობალიზაციის პროცესში მყოფი სამყარო“, საუბარია იმაზე, რომ მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ „გაგება იმ პრობლემებისა, რომლებიც წარმოიშობა მსოფლიოში მიმდინარე განვითარების პროცესის შედეგად და გაითავისონ, რომ საჭიროა ამ პრობლემებს გადაწყვეტა მოვუნახოთ“.

თუმცა, ყველა ამ მოთხოვნის კურიკულუმში დაფიქსირება საკმარისი არაა, ბევრად რთული პროცესია მათი ხორცშესხმა. ევროპულ ქვეყანათა უმეტესობაში სათანადოდ არაა შეფასებული ის ეფექტი, რასაც კურიკულუმში განხორციელებული ცვლილება ახდენს ფინანსურ თუ ადამიანურ რესურსებზე. ამის შედეგად, რეფორმების განმახორციელებელმა პროგრამებმა ვერ მიაღწიეს მოსალოდნელ მიზნებს და ჯოხი გადატყდა მასწავლებლებზე, თითქოს ისინი არ ემხრობოდნენ ცვლილებებს.³⁰

ისტორიული მნიშვნელობა

ბოლო წლებში სასკოლო ისტორიის საკვანძო საკითხი გახდა ისტორიული მნიშვნელობა. ჯერ კიდევ 1994 წელს პიტერ სეიქსასი სტატიის „მოსწავლეთა მიერ ისტორიის მნიშვნელობის გაგება“, წერდა – „ისტორიული ფენომენი მხოლოდ მაშინ ხდება მნიშვნელობის მატარებელი, თუ თანამედროვე საზოგადოების წევრებს შეუძლიათ გაავლონ პარალელი ამ და სხვა ისტორიულ ფენომენს შორის და საბოლოოდ, ამ მოვლენასა და საკუთარ თავს შორის“. შემდეგ კი სვამს საკვანძო კითხვას: „რომელ ფენომენს აღიქვამენ მოსწავლეები მნიშვნელოვნად?“³¹ სამწუხაროდ, ძალიან მცირე ოდენობის აკადემიური გამოკვლევა ჩატარდა საიმისოდ, რომ ამ კითხვის პასუხებში ჩახედულნი ვიყოთ. თავად სეიქსასმა ჩაატარა მცირე კვლევა 14 მეთექვსმეტე საუკუნის შორის კანადაში. ვან ბორიესი გერმანიაში ასევე დაინტერესდა ევროპის ფარგლებში ამ კითხვაზე პასუხის მოძიებით; ასევე, ჰოლანდიელმა მარია გრივერმა ჩაატარა კვლევა ეროვნებით ჰოლანდიელ თუ მიგრანტ მოსწავლეებს შორის. მათ მიერ მიღებული შედეგები რამდენიმე საკითხს ნათელს ჰფენს. სეიქსასის კვლევამ გამოავლინა, რომ მოსწავლეები ირჩევენ ისეთ თემებს, რომლებმაც გავლენა იქონია ხალხთა ფართო მასებზე და რომელთა ზემოქმედება იყო ხანგრძლივი და ანმყოშიც გრძელდებოდა. ვან ბორიესის

³⁰ Joke van der Leeuw-Roord, *History Changes*. 17-32.

³¹ Peter Seixas, 'Students' Understanding of Historical Significance.' – *Theory and Research in Social Education* 23.3 (1994): 281-304, 285.

კვლევამ აჩვენა, რომ ახალგაზრდებს განსაკუთრებული ინტერესი გააჩნდათ უახლესი ისტორიის მიმართ.³² ეს მოსაზრება განამტკიცა გრივერის კვლევამაც. თუმცა მან ასევე აღნიშნა, რომ ეს მახასიათებელი განსაკუთრებით ეხებოდა გაერთიანებული სამეფოსა თუ საფრანგეთის მკვიდრ მოსახლეობას. მოზარდები ყოფილი კოლონიებიდან ასევე შესამჩნევ ინტერესს იჩენდნენ ანტიკური ისტორიის მიმართ. ნიდერლანდებში კი მკვლევარი წააწყდა გარკვეულ ინტერესს მე-20 საუკუნის მიმართ, თუმცა არა განსაკუთრებულს.³³ მთელ რიგ განმარტებებს და მითითებებს ისტორიული მნიშვნელობის თემაზე იძლევა ისტორიის სწავლების 125-ე ტომი, ასევე QC – განმარტებითი შენიშვნები.³⁴

ახალი წარმოდგენა კურიკულუმზე

სასკოლო ისტორიის ინოვაციური სწავლებისადმი წამოყენებულმა ზემოხსენებულმა უამრავმა ახალმა მოთხოვნამ და მნიშვნელობის მქონე საკითხმა გავლენა მოახდინა შეხედულებაზე კურიკულუმის შესახებ. ევროპის საბჭომ პროექტის „სწავლება ევროპის მე-20 საუკუნის ისტორიის შესახებ“ ფარგლებში დოქტორ რობერტ სტრადლინგს დაავალა გამოეცა ცნობარი ამ თემაზე.³⁵ პუბლიკაციისთვის სტრადლინგმა გამოიყენა ევროპის საბჭოში უმცროს კონსულტანტად მუშაობისას დაგროვილი გამოცდილება, ასევე, ევროპის საბჭოსა და ევროკლიოს შეფასების ქსელი. ერთ-ერთი საკითხი, რომელიც ხანგრძლივი განხილვის საგანი გახდა, იყო შემდეგი: როგორ გადაეტანათ ახალი საკურიკულუმო მოთხოვნები განახლებულ, უფრო მიმზიდველ საკურიკულუმო მოდელში. ცხადია, უნდა გაეთვალისწინებინათ ის, რომ მოსწავლეები თანამედროვე ისტორიას ანიჭებენ უპირატესობას. ეს არის მაგალითი ბევრ ევროპულ ქვეყანაში გამოყენებადი, მე-20 საუკუნის ისტორიის სწავლების ტრადიციული პროგრამისა, საპირისპიროდ კი წარმოდგენილია თემების ალტერნატიული ჩამონათვალი.³⁶

ტრადიციული თემები მე-20 საუკუნის ისტორიაში	ინოვაციური თემები მე-20 საუკუნის ისტორიაში
პირველი მსოფლიო ომის საფუძვლები	ტექნოლოგიური და მეცნიერული წინსვლა
პირველი მსოფლიო ომი	სოციალური ცვლილებები რიგითი ადამიანების ცხოვრებაში
რუსეთის რევოლუცია	ქალთა როლის ცვლილება საზოგადოებაში
ევროპის რესტრუქტურისაცია, 1918 წელი	მასკულტურისა და ახალგაზრდული კულტურის წარმოქმნა
ტოტალიტარიზმის დასაწყისი: კომუნიზმი, ეროვნული სოციალიზმი და ფაშიზმი	გამორჩეული მოძრაობები კულტურასა და ხელოვნებაში
ეკონომიკური დეპრესია	ინდუსტრიალიზაცია და პოსტინდუსტრიული საზოგადოებების წარმოქმნა
საერთაშორისო მშვიდობის დარღვევა	ურბანიზაცია
II მსოფლიო ომი: სახალხო ომი	ტრანსპორტი და კომუნიკაციები
ევროპის რესტრუქტურისაცია 1945 წელს	სახალხო მოძრაობები
ცივი ომის ხანა: ნატო და ვარშავის პაქტი	ეროვნული და სხვა ჯგუფების წარმომადგენლობების მდგომარეობის ცვლილება ევროპაში
დეკოლონიზაცია	კონფლიქტი და თანამშრომლობა
პოლიტიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობა 1945 წლის შემდეგ	ეროვნული მოძრაობები
ევროპული საზოგადოება	ტოტალიტარიზმი და ლიბერალური დემოკრატია
გლასნოსტი და პერესტროიკა	ადამიანთა უფლებები
საბჭოთა კავშირის დაშლა	
ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი დამოუკიდებელი დემოკრატიები	

³² Bodo von Borries, Magne Angvik (eds.) Youth and History. A Comparative European Survey on Historical consciousness and Political Attitudes among Adolescents vol. A: description, vol. B: documentation, CD-ROM (Hamburg, 1997).

³³ Maria Grever en Kees Ribbens, Nationale identiteit en meervoudig verleden (WRR Verkenning nr. 17) (Amsterdam, 2007) 130-131.

³⁴ Teaching History 125, December 2006: <http://www.vanderkaap.org/histoforum/2009/historischbelang.html>.

³⁵ Robert Stradling, Teaching 20th-century European History, (Strasbourg, 2001).

³⁶ Stradling, R. ibidem (22) ixileT bmulze <http://www.coe.int/T/E/Cultural-Co-operation/education/History-Teaching/>.

როგორც ხედავთ, საკითხების ამ ახალ ნუსხაში, რომელიც 2008 წელს შეიქმნა, საკმარისი ადგილი მოიძებნება ყველა ტრადიციული თემისათვის; თუმცა ისინი მოცემულია უფრო გაფართოებულ პერსპექტივაში და შესაბამისობაშია ახალი კურიკულუმის მოდელთან. ეს ჩამონათვალი ასევე ნათლად უჩვენებს, თუ რამდენად სწრაფად ძველდება კურიკულუმები/სახელმძღვანელოები. 2009 წელს ამ ჩამონათვალს დაემატა გარემოს დაცვა, ენერგიაზე დამოკიდებულება, წინსვლა გლობალური კომუნიკაციების სფეროში, გლობალიზაცია და ისლამური ცნობიერების გაძლიერების საკითხები.

2009 წლისთვის შეიცვალა არა მხოლოდ თემების ტრადიციული შერჩევა, არამედ, ზოგადად, ფოკუსირება სახელმძღვანელოებზე. ნათელია მოთხოვნა მოქნილ და ინტერაქტიულ მულტიმედიურ საშუალებაზე, რომელიც პატივისცემით მოეპყრობა მრავალფეროვნებას და ისტორიის მიმართ მულტიპერსპექტივულ მიდგომას გამოიჩენს. იმისათვის, რათა ევროპის მასშტაბით ყოველივე ეს რეალობა გახადოს, 2009 წლის შუა ხანისათვის ევროკლიომ მოამზადა სამწლიანი პროექტი: „ევროპული ისტორიისა და მემკვიდრეობის კვლევა. დავებმართო პედაგოგებს საშუალო სკოლებში მრავალფეროვანი პერსპექტივებით ასწავლონ ევროპის ისტორია და მემკვიდრეობა“. ამ პროექტის ფარგლებში განვითარდება, გამოიცდება და დაინერგება ონლაინ საშუალება საშუალო სკოლებში ევროპის ისტორიისა და მემკვიდრეობის შესასწავლად. ეს ყველაფერი კი იქნება შემდეგი სახის: ყველასათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციული ბაზა საგანმანათლებლო მასალით, რომელშიც ძიება შესაძლებელი იქნება თემატიკის, პერიოდის თუ ადგილმდებარეობის მიხედვით და ერთ გაცვეთილად იქნება წარმოდგენილი სასწავლო თავებში. მასალას ექნება ისტორიის, მემკვიდრეობისა და გეოგრაფიის კურიკულუმების დანამატის სახე და მოტივაციას მისცემს ახალგაზრდებს მეტი შეიტყონ ევროპის შესახებ. ამ ბაზის უნიკალურობა კი იქნება შესაძლებლობა, გაკეთდეს შედარებები სახელმწიფოს შიგნით თუ გარეთ და ევროპის ისტორია და მემკვიდრეობა დანახულ იქნეს მრავალმხრივი პერსპექტივით. თავები აგებულია შემდეგი თემების ირგვლივ: „ევროპის ისტორიის გარდამტეხი მომენტები“, „კოლონიალიზმი“, „ინდუსტრია და მენტალობა“, „მიგრაცია“, „გლობალიზაცია“ და „ყოველდღიური ცხოვრება“.

ამ ახალი პანევროპული გამოწვევის მიზანს წარმოადგენს იმგვარი საკითხების შერჩევა, რომლებიც ინკლუზიურობასა და მრავალფეროვნებას შესძენენ ისტორიულ განათლებაზე მუშაობას. ახალი თურქული კურიკულუმი საზოგადოებრივ დისციპლინებსა და ისტორიაში გვთავაზობს უამრავ საშუალებას ამ ახალი საშუალების აქტიური გამოყენებისათვის. ინოვაციურ მეთოდოლოგიაზე დაფუძნებული საგანმანათლებლო მასალები ევროკლიოს ახალი პროექტიდან: „ევროპის მიერ გადასადები – ინოვაციური მეთოდოლოგია თურქულ სასკოლო ისტორიაში“ – იმედია გამოსადეგი იქნება ევროპის წარსულისადმი ამ ახალი მიდგომისას. ასევე ვიმედოვნებ, რომ ისტორიის თურქი პედაგოგებისთვის ეს შესაძლებლობა წარმოადგენს მორიგ ნაბიჯს ევროპაში ინტეგრაციის გზაზე.

დასკვნა

ისტორიული განათლება ევროპასა თუ მის ფარგლებს გარეთ მჭიდროდაა დაკავშირებული საგანმანათლებლო და პოლიტიკურ დღის წესრიგთან. ამჟამინდელ პრიორიტეტებს წარმოადგენს ჩართულობა, მრავალფეროვნება, ადამიანთა უფლებები, გარემო და მდგრადი განვითარება. ისტორიული განათლება ევროპაში თავისი ახალი შინაარსობრივი არჩევანით თუ ინოვაციური მეთოდოლოგიით სრულიად ნათლად ასახავს ამ პრიორიტეტებს.

ინტერკულტურალიზმი და ისტორიის სწავლება გერმანული გამოცდილება და ხედვა

გერმანულ საზოგადოებასა და გერმანულ სკოლებში ინტერკულტურულობა რეალური მოვლენაა. გერმანიის ზოგიერთ ფედერალურ ოლქში მიგრანტთა ოჯახებიდან გამოსული ბავშვების რაოდენობა 30%-ს შეადგენს, ზოგიერთში კი 50%-ს აღემატება. გერმანიის (მოზრდილი) მოსახლეობას ნორმალური ცხოვრებისათვის აუცილებლად სჭირდება უცხოელებთან შეგუება. ევროკავშირის ფარგლებში სულ უფრო მჭიდრო თანაცხოვრება და მუშაობა მოითხოვს ურთიერთობას განსხვავებული ეთნიკური თუ კულტურული წარმომავლობის ხალხთან. გარდა ამისა, გლობალიზაცია უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე წარსულში, ზრდის უცხო კულტურათა შეხვედრის ალბათობას. ყოველივე ეს ხშირად წარმოშობს შიშისა და აგრესიის გრძნობას.

მოსახლეობის ნაწილში, ჩემი აზრით, 4 ტიპის დამოკიდებულება შეიმჩნევა:

1. შავკანიანთა დისკრიმინაცია. რასიზმის მსხვერპლნი განსაკუთრებით შავკანიანი აფრიკელები ხდებიან, რასაც საფუძველი კოლონიალიზმში ეძებნება.

2. ისლამის სიძულვილი. ეს გრძნობა გამოწვეულია ძველი შეხედულებებით აღმოსავლეთიდან შემოჭრილ ცხენოსან ურდოებზე, როგორებიც იყვნენ, მაგალითად, ჰუნები და თათრები. მოგვიანებით ამას დაემატა თურქებთან ომები. დღეს ისლამური ტერორიზმის ძალადობა ხშირად წარმოშობს ირაციონალურ გრძნობებს. ინფორმაცია მუსლიმების მიერ დაჩაგრული ქალების შესახებ შემდგომი ნეგატიური შეხედულებების მიზეზი ხდება.

3. შიში ორგანიზებული დანაშაულის წინაშე. იგულისხმება უცხოელთა მიერ შექმნილი ბანდები, რომლებიც ყაჩაღობენ, ქურდობენ, ჩაბმული არიან პროსტიტუციასა და ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ საქმიანობაში.

4. დაუცველობის გრძნობა, რომელიც გამოწვეულია საზოგადოებაზე უცხოური ელემენტების უზარმაზარი ზეგავლენით. უამრავი ადამიანი მისთვის ჩვეულ გარემოში მიმდინარე დიდი ცვლილებების მოწმე ხდება და მშობლიური ქვეყნისა და ინდივიდუალობის დაკარგვის შიში ეუფლება.

ცნობილია, რომ ეს შეხედულებები და შიში სერიოზულ ზიანს აყენებს სახელმწიფოსა და საზოგადოებას.

ისტორიის მასწავლებლები უნდა დაუპირისპირდნენ ამ საზიანო ცრურწმენებს ისტორიის სწავლების მეშვეობით. ამ მიმართულებით განეული მცდელობები ინტერკულტურული სწავლების ცნებას უკავშირდება.

ადამიანის ცხოვრება მეტად ხანმოკლეა საიმისოდ, რომ მან შეიძინოს ექსპერიმენტული ცოდნა მისთვის უჩვეულო მოვლენებთან გამკლავებისათვის, მაგრამ ისტორია გვთავაზობს მრავალ სიბრძნეს ინტერკულტურული ურთიერთობის შესახებ. არსებობს უამრავი დოკუმენტური მასალა, რომელიც გვაჩვენებს, თუ როგორ იქმნებოდა ნეგატიური სტერეოტიპული შეხედულებები „სხვებზე“, „უცხოელებზე“. სტერეოტიპთა ჩამოყალიბების გააზრება მათი კონტროლის საშუალებას იძლევა. ძველი შიში შეიძლება ავსხნათ შესაბამისი ფაქტების მოკლე და გაზვიადებული აღწერით და, ამგვარად, აბსოლუტური კი არა, შეფარდებითი მნიშვნელობა მივანიჭოთ. შეიძლება ვაჩვენოთ, თუ რა გადაჭარბებული პანიკით ხვდებოდნენ სავარაუდო საშიშროებას წარსულში და რა დამანგრეველი შედეგები მოჰყვებოდა ამას. ისტერიული რეაქცია მუდამ უადგილოდ მიიჩნეოდა. კეთილშობილური და მშვიდი დამოკიდებულების შემუშავება სხვა კულტურათა მიმართ საზოგადოების კულტურული სიმწიფის ნიშანია.

ისტორია გვთავაზობს დადებითი და უარყოფითი გამოცდილების ნიმუშებს იმიგრანტთა ტალღებთან დაკავშირებით. შეიძლება ნათლად წარმოვიდგინოთ კულტურულ თუ ეკონომიკურ დონეზე უმცირესობების წარმატებული ინტეგრაციის უპირატესობა. ამას ხშირად მოსდევდა ახალი რეგიონული იდენტობის ჩამოყალიბება, რაც დღეს სიმდიდრედ და ხალხის სიამაყის საგნად მიიჩნევა. როგორც წესი, დიდი სირთულე იქმნება მაშინ, როცა ეროვნული ან ეთნიკური უმცირესობები უმნიშვნელოვნად აღიქმებიან, როგორც პრობლემა. კრიტიკული ხედვის მქონე ნებისმიერი ისტორიკოსი უპირისპირდება ამგვარ დამოკიდებულებას – უმცირესობები მაშინ ქმნიან პრობლემას, როცა სახელმწიფო და საზოგადოება არ ცნობს მათ ღირებულებებს და, საერთოდ, კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს მათი არსებობის უფლებას.

წარმოდგენა იმის თაობაზე, რომ მხოლოდ ეთნიკურად ჰომოგენური ნაციონალური სახელმწიფო შეიძლება იყოს სრულყოფილი და „ბუნებრივი წესრიგის“ შესაბამისი, XIX საუკუნის ბოლოს წარმოიშვა და XX საუკუნეში პიკს მიაღწია. იგი დღესაც ინარჩუნებს გარკვეულ გავლენას.

ის, რაც ერთი შეხედვით ბუნებრივი ჩანს, ახლო დაკვირვებით, ხელოვნური და არარეალურია. „ეთნიკური სინამდვილე“ გამოგონილი და წარმოსახვითი იდეაა, ხოლო როცა იგი პოლიტიკაში ტარდება, აუცილებლად იწვევს არაჰუმანურ ქმედებებს. ადვილად წარმოვიდგენთ, როგორ მიიყვანა ეთნიკური ერთგვაროვნების დაცვამ ადამიანები ძალადობრივ ზომებამდე, რომლებიც უპირისპირდებოდა საზოგადოების ნორმალურ განვითარებას და საკუთარი კანონებით მოქმედებდა. მოსწავლეები უნდა დაფიქრდნენ ამ ძალადობრივ ზომებზე და გაითამაშონ შესაბამისი სიტუაციები, მაგალითად, ქორწინების აკრძალვა სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა შორის.

ამერიკელი სოციოლოგი, ფრენსისი ალნიშნავდა, რომ კულტურათშორისი კომუნიკაცია და კონტაქტები სხვადასხვა ეთნიკურ და რელიგიურ ჯგუფებს შორის ადამიანთა ისტორიის მთავარი მახასიათებელია. მაგრამ ეს კავშირები ძალაუფლების გაუნონასწორებელ ურთიერთობათა ფარგლებში ექცეოდა, ამიტომ ინტერკულტურულ კომუნიკაციას – მაგალითად, სხვადასხვა ტომის წევრებს შორის, მოგვიანებით ჯარისკაცთა და მმართველთა და თვით მისიონერთა და მასწავლებელთა შორისაც კი – მეტ-ნაკლებად ძალადობრივი ფორმა ჰქონდა. ამგვარად, უცხოთა აღქმა და მის შესახებ არსებული წარმოდგენები ხშირად დამახინჯებული იყო. ისტორიის ძველი სახელმძღვანელოები ამის უამრავ მაგალითს გვთავაზობენ.

აქ გავიხსენებ ისტორიის ერთ ფრანგულ სახელმძღვანელოს, რომელიც ადრე გამოიყენებოდა აფრიკულ კოლონიებში. ის იწყებოდა წინადადებით: „ჩვენი წინაპრები, გალები...“

სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წევრებს შორის ინტერკულტურული ურთიერთობა, რომელშიც ძალაუფლების ელემენტები არ დომინირებდა, ისტორიაში გამოჩნდებოდა. სწორედ ეს არის „ინტერკულტურული სწავლების“ დღევანდელი გაგების ამოსავალი.

„ინტერკულტურული სწავლება“ არ არის ცალკე სასკოლო საგანი, არამედ ეს არის პრინციპი, რომელიც ყველა საგანსა და სწავლების შინაარსში უნდა ჩაიდოს. მისი მიზანია წაახალისოს მოსწავლეები, რათა მათ შეიმეცნონ უცხო კულტურა და შეამოწმონ საკუთარი პოზიცია სხვებთან ურთიერთობაში, რაც ურთიერთგაცვლას შეუწყობს ხელს.

ისტორიის პროგრამა ცდილობს ამ პრინციპს მისდოს. ამის მაგალითია გერმანიის შლეზვიგ-ჰოლშტაინის ფედერალური მიწა:

სახელმძღვანელოები შესწავლილ უნდა იქნას მათი ეთნოცენტრული, ევროცენტრული და მონოკულტურული შინაარსის თვალსაზრისით. ეს შეზღუდული პერსპექტივა გაცილებით ფართო თვალსაზრისით უნდა შეიცვალოს.

სასკოლო თემები უნდა გამდიდრდეს მაგალითებით უცხოური კულტურებიდან. ხაზი გაესვას განსხვავებულ კულტურათა შორის არსებულ მსგავსებას.

მოსწავლეებმა უნდა შეისწავლონ ფაქტები სხვა კულტურებიდან, დაინახონ მათი მდიდარი მემკვიდრეობა და მიღწევები.

კონკრეტული ინტერკულტურული საკითხები არ უნდა ისწავლებოდეს როგორც განცალკევებული პატარა ელემენტები, არამედ სახელმძღვანელოებში მათ მეტი ადგილი უნდა დაეთმოს.

ინტერკულტურული სწავლების მეშვეობით შეიძლება მიღწეულ იქნას შემდეგი საგანმანათლებლო მიზნები:

მოსწავლეები ცდილობენ დაინახონ წარსული საზოგადოებების ფუნდამენტური განსხვავებები. მათთვის ცნობილი ხდება არაევროპული კულტურების ძირითადი განსხვავებები, რაც აღიქმება როგორც ადამიანთა ცხოვრების ორგანიზაციის სხვა, დამოუკიდებელი ფორმა.

მოსწავლეები უნდა გაეცნონ ეთნიკურ მრავალფეროვნებას, როგორც ფასეულობას, რაც წინ აღუდგება კულტურათა ნივთიერებას. მათ უნდა სცადონ ამ ფასეულობის დამკვიდრება ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

მოსწავლეები ტოლერანტულად აღიქვამენ იმ ფაქტს, რომ მრავალეთნიკურ საზოგადოებაში შეიძლება არსებობდეს განსხვავებული კულტურული ნორმები.

მოსწავლეებმა იციან ეთნიკური მრავალფეროვნების ისტორიული მაგალითები და შეუძლიათ ახსნან მათი სპეციფიკური ნიშნულები.

წარსულის უცხო კულტურების შესწავლის გზით, მოსწავლეები ხედავენ და უპირისპირდებიან წინასწარგანწყობებსა და ცრურწმენებს.

ისინი აღარ აღიქვამენ არაევროპულ კულტურებს, როგორც სამხედრო ან ეკონომიკური თვალსაზრისით მათზე დაბლა მდგომს.

შეუძლიათ ეთნოცენტრისტული აზრებისა და ინტერპრეტაციების იდენტიფიცირება.

უკეთ აცნობიერებენ ევროცენტრისტულ ხედვასა და ინტერპრეტაციას. ამაში მათ არაევროპულ იდენტობათა ფართო სპექტრის ცოდნა ეხმარება.

გაიაზრებენ სხვადასხვა კულტურას შორის კომუნიკაციის სტრუქტურულ სიძნელებებს.

მოსწავლეები სწავლობენ, რომ დიალოგის პროცესში სხვა თანასწორად უნდა აღიქვან.

მათთვის ცნობილი ხდება საკუთარი კულტურული მემკვიდრეობა და ნორმები. პროგრამა ან სახელმძღვანელო არ გვთავაზობს ინტერკულტურული სწავლების შესაბამის ჩარჩოს, თუ:

აუცილებელ მოთხოვნად არ აყენებს სხვათა გაგებას.

ვრცლად ეხება ისეთ თემებს, როგორებიცაა მიგრაცია, კულტურული კონტაქტები, სასაზღვრო რეგიონები, ინტეგრაციასთან დაკავშირებული საკითხები.

აქცენტი ძირითადად ეროვნულ ისტორიაზე კეთდება.

ევროპის სხვა ქვეყნების ისტორიას ეხება მხოლოდ საკუთარი ერის ისტორიასთან მიმართებით.

არაევროპული ისტორია მხოლოდ ეროვნული/ევროპული განვითარების ფონადაა წარმოდგენილი.

არ შეიცავს ეთნოლოგიისა და კულტურის ისტორიის ასპექტებს.

არ მისდევს ისტორიის ტრადიციულ პერიოდიზაციას, ანუ დროის დაყოფას ანტიკურობად, შუა საუკუნეებად, თანამედროვე ისტორიად და უახლეს ისტორიად.

ისტორიული სივრცეები, უპირველესად, განსაზღვრულია ეროვნული და ეთნიკური კრიტერიუმებით და არა როგორც მრავალასპექტიანი ურთიერთგაცვლის არეალები, მაგალითად, ხმელთაშუაზღვისპირეთი ან ბალტიისპირეთი.

ეს სასწავლო მიზნები უნდა დაინერგოს კურიკულუმში, თემების კლასიფიკაციისას, ავტორისეულ ტექსტებში, წყაროებსა და ილუსტრაციებში. დაბოლოს, მსურს წარმოგიდგინოთ დავალებებისა და კითხვების რამდენიმე მაგალითი ამჟამად მოქმედი გერმანული სახელმძღვანელოებიდან, რომლებიც, ჩემი აზრით, ინტერკულტურული ცნობიერებისა და გაგების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს (მე გამოვიყენე სახელმძღვანელოები: „ისტორიული ექსპედიცია“, „ისტორიული ხანა“, „ეპოქის ხედვა“, „ანო“, „ისტორია პლუს“).

1-ლი თემა: ილუსტრაცია, რომელზეც გამოსახულია ჩინური ფაიფურის მხატვრობა, მე-16 საუკუნე.

დავალება: დაწერეთ წერილი, რომელშიც ვაჭარი ალუნერს მეგობარს ჩინური ფაიფურის მშვენიერებას.

მე-2 თემა: კულტურა ტრადიციასა და თანამედროვეობას შორის.

დავალება: დააჯგუფეთ აფრიკული კულტურის ფორმები და შეადარეთ ისინი ევროპულს.

მე-3 თემა: აფრიკული ხელოვნება.

დავალება: რატომ არის აფრიკული ქვის ქანდაკებები ესოდენ საინტერესო ევროპული ხელოვნებისათვის?

მე-4 თემა: ესპანელთა მიერ ამერიკის დაპყრობა.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი ევროპელისა და ინდიელის ადგილას და ისაუბრე მეორე მხარესთან. რამ მოიტანა ზეწოლა და ჩაგვრა და როგორ შეიძლებოდა ამის თავიდან აცილება? განიხილეთ, ჰქონდათ თუ არა ინდიელებს როდისმე იგივე უფლებები, რაც თეთრებს?

მე-5 თემა: აღმოჩენების ხანა.

დავალება: იმსჯელეთ, ნამდვილად იყვნენ თუ არა მკვიდრი ამერიკელები „ველურები“? რის საფუძველზე აცხადებენ აფრიკელები, რომ ევროპელები კანიბალები არიან?

მე-6 თემა: სამხრეთ-დასავლეთ აფრიკა გერმანიის კოლონია ხდება.

დავალება: მოიფიქრე დიალოგები, რომლებშიც ჰერერო კოლონისტებთან საუბრობს იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა გაკეთდეს საქმე. გაითამაშე განსხვავებული სიტუაციები.

მე-7 თემა: აფრიკული ლექსი ბურუნდიდან, 1982 წ.

დავალება: ლექსის საფუძველზე განიხილეთ, თუ რას ნიშნავს კოლონიალიზმი კოლონიური ქვეყნების იდენტობისათვის.

მე-8 თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია ტურისტების წინაშე მოცეკვავე ზულუ.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი მოცეკვავეებისა და ტურისტების ადგილას. გადმოეცი მათი ფიქრები და გრძნობები.

მე-9 თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია 1898 წელს ჩინეთში, გერმანულ კოლონიურ ადმინისტრატორებს.

ციაში მომუშავე ჩინელი პოლიციელი.

დავალება: დაწერე ცინდაოს ნავსადგურში გერმანელთა სამსახურში მყოფი ჩინელი პოლიციელის მოხსენება მოკრივეთა აჯანყების შესახებ.

მე-10 თემა: 1853 წელს ამერიკელებმა ომის გამოცხადების მუქარით აიძულეს იაპონია, გაეხსნა ნავსადგურები.

დავალება: დაწერე მცირე ზომის ტექსტი ამ მოვლენის შესახებ 1854 წლის ა) ამერიკული სახელმძღვანელოსთვის; ბ) იაპონური სახელმძღვანელოსთვის.

მე-11 თემა: მოხსენება პეტრე დიდის დასავლეთ ევროპაში მოგზაურობის შესახებ.

დავალება: დაწერეთ, რას უამბობდა ოჯახის წევრებს იმპერატორის მოსამსახურე შინ დაბრუნების შემდეგ.

მე-12 თემა: ჯვაროსნები, მე-13 საუკუნე.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი ებრაელის ადგილას რაინლენდის რეგიონში და მუსლიმისა – იერუსალიმში. ამ პოზიციებიდან დაწერე კომენტარები ჯვაროსანთა მოქმედებებზე.

მე-13 თემა: ისლამი და ქრისტიანობა.

დავალება: კონტაქტები უცხო კულტურასთან შეიძლება აღვიქვათ, როგორც საშიშროება, მაგრამ, ამავე დროს, როგორც გამრავალფეროვნების საშუალება. დაასახელე კულტურული კონტაქტების დადებითი და პრობლემური მხარეები და ჩამოაყალიბე შენი აზრი.

მე-14 თემა: ისლამი დღეს.

დავალება: ახსენი, რატომ შეიძლება დაიმონმონ ყურანი ქალებმა თანასწორუფლებიანობის მოთხოვნისას.

მე-15 თემა: შუა საუკუნეების წარმოდგენა ებრაელთა მიერ ქრისტიანი ბავშვის რიტუალური მკვლელობის შესახებ.

დავალება: რატომ სჯეროდა ხალხს ასეთი გამონაგონი ისტორიები?

მე-16 თემა: ებრაელთა ისტორია, მე-14 საუკუნე.

დავალება: ხარ ებრაელი ვაჭარი და ფიქრობ დასახლდე გერმანიის ქალაქ შპეიერში. შენ აცნობიერებ, რომ ამ შემთხვევაში შენ ქალაქის უმცირესობის ნაწილი ხდები. რის შეგეშინდება? ესაუბრე ებრაელს, რომელიც დიდი ხანია გერმანიაში ცხოვრობს და მიიღე გადანწყვეტილება.

მე-17 თემა: ებრაელები და ქრისტიანები.

დავალება: რომელი ტიპის უმცირესობები ცხოვრობენ გერმანიაში. რა აზრისა ხარ შენ მათზე და როგორ ჩამოაყალიბდა შენი შეხედულება? როგორ შეიძლება აღმოვფხვრათ წინასწარი განწყობები და ცრურწმენები ადამიანთა გონებიდან?

მე-18 თემა: რეფორმაცია, მე-16 საუკუნე.

დავალება: გამოარკვიე, სად ხდება დღესაც ძალადობის ფაქტები რელიგიურ ნიადაგზე. არსებობს ასეთი ტიპის კონფლიქტების მოგვარების მაგალითები?

მე-19 თემა: გერმანელთა ემიგრაცია ამერიკაში.

დავალება: შეადარე 1900 წლისათვის აშშ-ში მცხოვრები გერმანელი ემიგრანტების და გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში არაგერმანული წარმოშობის იმიგრანტების მდგომარეობა.

მე-20 თემა: ემიგრაცია ამერიკაში მე-19 საუკუნეში.

დავალება: გამოკითხე სკოლის მოსწავლეები, რომლებიც ემიგრანტები არიან.

21-ე თემა: იძულებითი მუშახელი ნაცისტურ გერმანიაში.

დავალება: დაწერე წერილი, როგორც ყოფილმა საბჭოთა ან პოლონელმა იძულებით მომუშავემ, რომელიც გერმანული კომპანიისგან ითხოვს ფინანსურ კომპენსაციას იძულებითი სამუშაოსთვის.

22-ე თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია აბანო – ცალკე თეთრკანიანებისა და ცალკე – შავკანიანებისათვის აშშ-ში, 1960 წელი.

დავალება: იფიქრე, თუ რა შეიძლებოდა ეგრძნო შავკანიან მოქალაქეს ამ ტიპის სანიტარული პირობების მიმართ.

23-ე თემა: ამჟამად არსებული პრობლემები, რომლებსაც უცხოელი მიგრანტები აწყდებიან ინტეგრაციისას.

დავალება: მოიძიეთ ინფორმაცია, რა მიზეზის გამო ეძებენ თავშესაფარს უცხოელები გერმანიაში. გამოიძიე საიმიგრაციო სამსახურში, რომელი მიზეზებია აღიარებული მათ მიერ.

24-ე თემა: შუა აღმოსავლეთი.

დავალება: მოემზადე, რათა ითამაშო როლი სამ ჯგუფთან, ისრაელი-პალესტინის კონფლიქტთან დაკავშირებით. პირველი ჯგუფი წარმოადგენს ისრაელის პოზიციას, მეორე – პალესტინურ მხარეს, თითოეული ჯგუფი წარმოადგენს წინადადებას კონფლიქტის გადასაჭრელად. მესამე ჯგუფი შეიმუშავებს და წარმოადგენს შესაძლო გადაწყვეტილებას, რომელიც მიღებული იქნება გარეშე (მაგალითად, გაეროს) პოზიციიდან.

VIII. შეფასება

რეკომენდებული შეფასება საზოგადოებრივ მეცნიერებებში

შეფასების კომპონენტები საზოგადოებრივ მეცნიერებებში:

- საკლასო სამუშაო
- 2. საშინაო დავალება
- 3. შემაჯამებელი დავალება

4. საკლასო სამუშაო

ფასდება შემდეგი ცოდნა⁸ და უნარები:

1. პრობლემის გააზრება
 - კომუნიკაცია
 - სწავლა
 - თანამშრომლობა
 - საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობა
 - შემოქმედებითობა
 - დროის ისტორიული გაგება
 - გარემოზე პასუხისმგებლობა და ზრუნვა
 - ისტორიული კვლევა
 - გეოგრაფიული კვლევა
 - სივრცეში ორიენტირება
 - ისტორიული ეპოქის განცდა
 - თვალსაჩინოებების გამოყენება და შექმნა

⁸ ცოდნა ფასდება თითოეული საგნისა და კლასის პროგრამული შინაარსის შესაბამისად

უნარები ფასდება შემდეგი აქტივობებით:

- თემასთან დაკავშირებით დასმული კითხვებით
- დასმულ კითხვაზე გაცემული პასუხით
- განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული მსჯელობითა და ანალიზით
- განხილული მოვლენებისა და პროცესებისადმი საკუთარი დამოკიდებულების გამოხატვით
- დასმული პრობლემის გადაჭრის გზის შეთავაზებით
- ჯგუფურ მუშაობაში შეტანილი წვლილით
- დისკუსიაში მონაწილეობის სიხშირით
- ახსნილი ცნებებისა და ტერმინების განმარტებითა თუ გამოყენებით
- მოვლენებისა და პროცესების განხილვისას საკუთარი მოსაზრების დასაბუთებით
- თვალსაჩინოებების გამოყენებითა და შექმნით
- პრეზენტაციით
- დროის ლიმიტის დაცვით
- დისკუსიაში გამოთქმული მოსაზრებებითა და არგუმენტებით

- საშინაო დავალება

ფასდება შემდეგი ცოდნა და უნარები:

2. პრობლემის გააზრება
 - ინფორმაციის მოპოვება და ორგანიზება
 - კავშირებისა და მიმართებების დადგენა
 - კომუნიკაცია
 - სწავლა
 - თანამშრომლობა
 - პრობლემის გადაჭრა
 - შემოქმედებითობა
 - ისტორიული დროის გაგება
 - გარემოზე პასუხისმგებლობისა და ზრუნვა
 - ისტორიულ-გეოგრაფიული კვლევა
 - სივრცეში ორიენტირება
 - ისტორიული ეპოქის განცდა
 - თვალსაჩინოებების გამოყენება და შექმნა
 - კრიტიკული აზროვნება

უნარები ფასდება შემდეგი აქტივობებით:

- ცნებებისა და ტერმინების განმარტებითა თუ გამოყენებით
- მოვლენებისა და პროცესების განხილვისას მოსაზრებების არგუმენტირებით
- დასმულ კითხვაზე გაცემული პასუხით
- განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული მსჯელობითა და ანალიზით
- დასმული პრობლემის გადაჭრის გზის ჩამოყალიბებით
- თვალსაჩინოებების გამოყენებითა და შექმნით
- პრეზენტაციით
- დისკუსიაში გამოთქმული მოსაზრებებითა და არგუმენტებით
- წერითი ნამუშევრის შექმნით

- შემაჯამებელი შეფასება⁹

ფასდება შემდეგი უნარები:

3. კრიტიკულ პირობებში (ტესტი, საკონტროლო და სხვა) ცოდნისა და უნარ-ჩვევების გამომჟღავნება
 - პრობლემის გააზრება
 - ინფორმაციის მოპოვება და ორგანიზება
 - კავშირებისა და მიმართებების დადგენა
 - კომუნიკაცია
 - ისტორიულ-გეოგრაფიული კვლევა
 - პრობლემის გადაჭრა
 - შემოქმედებითობა
 - სივრცეში ორიენტირება
 - ისტორიული ეპოქის განცდა
 - თვალსაჩინოებების გამოყენება და შექმნა
 - გარემოზე პასუხისმგებლობა და ზრუნვა
 - კრიტიკული აზროვნება

⁹ შემაჯამებელი სამუშაოები სრულდება როგორც ზეპირი (დისკუსია, ინსცენირება) და წერითი (ტესტი, ნაშრომის ისტორიულ-გეოგრაფიული თმა), ისე შერეული (პრეზენტაციის ან პროექტის წარდგენა,) ფორმით სასწავლო თემის, თემის ბლოკისა თუ საწავლო პროცესის გარკვეული ეტაპის დასრულების შემდგომ.

შემაჯამებელი დავალებების ტიპები:

- საკონტროლო წერა
- ტესტირება
- კითხვა-პასუხი
- თემა/ესე
- პრეზენტაცია
- პროექტი
- რეფერატი
- კვლევა
- დისკუსია/დებატები
- კონფერენცია

მოთხოვნები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს შემაჯამებელი დავალებები

- დავალების თითოეულ ტიპს უნდა ახლდეს თავისი შეფასების ზოგადი რუბრიკა;
- ზოგადი რუბრიკა უნდა დაზუსტდეს კონკრეტული დავალების პირობისა და განვლილი მასალის გათვალისწინებით;
- 10 ქულა უნდა გადანაწილდეს რუბრიკაში შემავალ კრიტერიუმებზე;
- მითითებული უნდა იყოს საგნობრივი სტანდარტის ის შედეგები, რომელთა შეფასებასაც ემსახურება შემაჯამებელი დავალება.

შეფასების რუბრიკის ნიმუშები:

პრეზენტაციის შეფასების რუბრიკა

ამ შემთხვევაში მოსწავლეებს თითოეულ კრიტერიუმში ენიჭებათ ნული ან ერთი ქულა და საბოლოო ქულის გამოსაყვანად ითვლება მათი ჯამი. მაქსიმალური ჯამი არის ათი ქულა.

	მოსწავლის სახელი, გვარი									
	•	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
საინტერესო შესავალი (პრობლემის იდენტიფიცირება)	1									
კვლევების/ნაშრომის წარმოჩენის უნარი	1									
შემოქმედებითი უნარი	1									
პრობლემის გადაჭრის გზების შეთავაზება	0									
თემის გასაგებად წარმოდგენა (ლოგიკური ჯაჭვი)	0									
საუბარი (გამართულობა, ტემპი)	1									
თვალსაჩინოებების გამოყენება	0									
აუდიტორიასთან კონტაქტი	1									
ინფორმაციის ფლობის უნარი (ადეკვატური კითხვა-პასუხი)	1									
დროის ლიმიტის დაცვა	0									
ჯამი	6									

პროექტის შეფასების განზოგადებული რუბრიკა

მაქსიმალური ჯამური ქულის გაყოფით სამზე მოხდება მოგროვილი ქულების ათქულიან შეფასებაზე გადაყვანა

	ელემენტარული 1 ქულა	მისაღები 2 ქულა	ოსტატური 3 ქულა
1.მიზანი	არ არის კარგად გამოკვეთილი, ბუნდოვანია	ხდება ერთ მიზანზე ფოკუსირება	კარგად გამოკვეთილი მიზნები, მარტივად აღსაქმელი
2.ორგანიზება	სუსტად ორგანიზებული, არ არის იდეებს შორის ლოგიკური ჯაჭვი, რაც აზნებს მკითხველს/მსმენელს	გააზრებულია თანმიმდევრულობა, ორგანიზების ნიშნებით, ზოგი გადასვლა იდეებს შორის არის მარტივი, ზოგი გაუგებარი	კარგად ორგანიზებული ფორმატი, ლოგიკური გადასვლა ერთი იდეიდან მეორეზე, ორგანიზება ზრდის პროექტის ეფექტურობას
3.შინაარსის კორექტულობა	ხშირად გვხვდება შეუსაბამო, მცდარი ინფორმაცია,	ძირითადად კორექტულია, ზოგიერთი შეუსაბამო ან მცდარი ინფორმაციით	მთლიანად კორექტული, ფაქტები ზუსტი და მკაფიო
4.ენობრივი გამართულობა	ენობრივად გაუმართავი, ხშირი შეცდომებით	ენობრივად გამართული, მცირე შეცდომებით	ენობრივად გამართულია, დაცულია პუნქტუაციის ნიშნები
5.კვლევა	კვლევა არაეფექტურადაა დაგეგმილი, გამოყენებული წყაროები არ არის სანდო, ანალიზი ზედაპირულია	კვლევა დაგეგმილია, მაგრამ ჯგუფის პოტენციალი მთლიანად არ არის გამოყენებული, შეზღუდული რაოდენობის წყაროები გამოყენებული, ანალიზი მისაღებია	კვლევა არის დაგეგმილი, გამოყენებულია არაერთი წყარო და ანალიზი სიღრმისეულია
6.თვალსაჩინოებები	თვალსაჩინოებები ხშირად შინაარსთან შეუსაბამოა, ან არ არის ჯგუფის მიერ შექმნილი	თვალსაჩინოებების კავშირი შინაარსთან ნატელია, მაგრამ ერთფეროვანია,	მრავალფეროვანი, შინაარსის შესატყვისი, აკურატულად შესრულებული
7.შემოქმედებითობა	მცირე შემოქმედებითი ენერგიის დანახარჯი ჯგუფის მხრიდან	ზოგჯერ ჩანს ჯგუფის ორიგინალური აზრები, რაც ეხმარება პროექტის უკეთ წარმოჩენაში	ჩანს ჯგუფის ორიგინალობა, სიახლე და თავისებური ხედვა, რაც პროექტს საინტერესოს ხდის
8.კავშირები საგნებთან	არ ჩანს ჯგუფის კომპეტენცია საგნებში, გვხვდება ფაქტების უზუსტო ინტერპრეტირება	მოსაზრებები დაკავშირებულია ერთი ან ორი საგნიდან მიღებულ ცოდნასთან	ხდება მთავარი მოსაზრებების დაკავშირება სხვადასხვა საგნიდან მიღებულ ცოდნასთან, რაც მიუთითებს ჯგუფის მრავალი მიმართულებით კომპეტენტურობაზე
9.დასკვნები	არ არის ჩამოყალიბებული დასკვნები	დასკვნები ჩამოყალიბებულია კვლევის ადეკვატურად, მაგრამ არ არის მკაფიო	დასკვნებში არის სიახლე (ორიგინალობა), ლოგიკური კავშირი იგრძნობა კვლევასთან, ისინი მკაფიოდაა ჩამოყალიბებულია
10.პრეზენტაცია	ეფექტურად არ არის წარმოჩენილი პროექტის არსი, უჭირს აზრის ჩამოყალიბება და პასუხების გაცემა, არ არის მიზნობრივად გამოყენებული თვალსაჩინოებები	ბუნდოვნად აყალიბებს პროექტის არსს, იყენებს თვალსაჩინოებებს, პასუხობს შეკითხვების უმეტესობას	ნათლად ჩამოყალიბებული პროექტის არსი, მკაფიო მეტყველება, აუდიტორიაზე გათვლილი, ძირითადი იდეები გაშლილი, იყენებს თვალსაჩინოებებს და პასუხობს ყველა კითხვას

რეფერატის შეფასების რუბრიკა

ამ შემთხვევაში მე-3 და მე-5 კრიტერიუმები ფასდება 0-2 ქულით, ხოლო ყველა დანარჩენი 0 ან 1 ქულით. მაქსიმალური ჯამი არის ათი ქულა.

	მოსწავლის სახელი, გვარი				
	1.				
1. მიზანი/თეზისი – კვლევის შედეგად გამოთქმული ძირითადი იდეა	1				
2. რეფერატის ორგანიზება	1				
3. შინაარსის კორექტულობა, ფაქტობრივი საიმედოობა	2				
4. ენობრივი გამართულობა	0				
5. კვლევა	2				
6. ილუსტრაციები/ თვალსაჩინოებები	1				
7. შეთავაზებული მოსაზრების არგუმენტებითა და მაგალითებით გამყარება	1				
8. დასკვნები	1				
ჯამი	9				

დისკუსიის შეფასების რუბრიკა

კონკრეტულ მოსწავლეს თითოეული კრიტერიუმის გასწვრივ ენიჭება შესაბამისი ქულა, ჯამდება ყველა კრიტერიუმში მიღებული ქულები და იყოფა ექვსზე (გამოითვლება მათი საშუალო არითმეტიკული).

	III დონე (8-10 ქულა)	II დონე (5-7 ქულა)	I დონე (1-4 ქულა)
მოსმენა	ყოველთვის უსმენს და თვალყურს ადევნებს ორატორს	ხშირად უსმენს და უყურებს ორატორს	იშვიათად უსმენს და უყურებს ორატორს
საუბარი	მკაფიოდ მეტყველებს და უყურებს მსმენელებს	ძირითადად მეტყველება გასაგებია და უყურებს მსმენელებს	მეტყველება არამკაფიოა, მსმენელებს უჭირთ გაგება
არავერბალური კომუნიკაცია	შეუძლია ეფექტურად აღიქვას და გამოიყენოს არავერბალური კომუნიკაციის ფორმები (თვალით, ჟესტებით, გამომეტყველებით, ხმით)	ხშირად შეუძლია დაამყაროს არავერბალური კონტაქტი	იშვიათად იყენებს არავერბალურ კომუნიკაციის ფორმებს
მონაწილეობა	უჩვენებს ინტერესს დისკუსიის თემისადმი საჭირო კომენტარებითა და აზრების გამოთქმით	ძირითადად გამოხატავს ინტერესს. კომენტარები და აზრები ყოველთვის არაა თემის შესატყვისი	მცირე ინტერესი აქვს. არ გამოხატავს ან ვერ უკავშირებს თავის მოსაზრებებს სადისკუსიო თემას
კოოპერაცია	თანამშრომლობს თანაკლასელებთან, აცლის სხვებს აზრის გამოთქმას და იცავს დისკუსიის წესებს	ძირითადად თანამშრომლობს თანაკლასელებთან, ზოგჯერ ერთვება სხვის საუბარში, ძირითადად იცავს დისკუსიის წესებს	იშვიათად თანამშრომლობს და იცავს დისკუსიის წესებს
მოსაზრების არგუმენტირება	მოსაზრება ორიგინალურია და გამყარებულია ფაქტებით, ცნებებით. არის ლოგიკური კავშირი საკითხთან	მოსაზრების გასამყარებლად გამოყენებულია სადავო ფაქტები და ცნებები	მოსაზრება მოკლებულია ლოგიკურ კავშირს საკითხთან და არ არის გამყარებული ფაქტებით

¹⁰ ისტორიისთვის შესაძლოა მე-6 კრიტერიუმში არ გავითვალისწინოთ, შესაბამისად მე-7 კრიტერიუმში შეფასდება მაქსიმალური 2 ქულით.

შემაჯამებელი დავალების კონკრეტული მაგალითი ისტორიაში:

დაწერეთ თემა : „პირველი ჯვაროსნული ლაშქრობა“.

ა) ჩამოაყალიბეთ კვლევის ძირითადი იდეა, თეზისი;

ბ) დაიცავით რეფერატის სტრუქტურა (შესავალი, ძირითადი ნაწილი, დასკვნა) და თემას დაურთეთ გამოყენებულ ლიტერატურის ნუსხა;

გ) სათანადო ფაქტობრივი მასალა დაამუშავეთ იმგვარად, რომ საშუალება მოგეცეთ იმსჯელოთ შემდეგ საკითხებზე:

- რატომ და როგორ განვითარდა ევროპელთა ექსპანსია ახლო აღმოსავლეთში
- რა იყო მისი განმაპირობებელი მიზეზები
- რა შედეგები მოჰყვა ამ ლაშქრობას

დ) მსჯელობისას განიხილეთ განსხვავებული პოზიციები, შეაჯერეთ ისინი, ჩამოაყალიბეთ თქვენი პოზიცია და დაასაბუთეთ იგი;

ე) რეფერატის სრულყოფილად დასამუშავებლად: გაეცანით და დაამუშავეთ საკითხის შესახებ არსებული პირველადი და მეორადი წყაროები.

რეფერატის შეფასების რუბრიკა

10. მიზანი/თეზისი – კვლევის ძირითადი იდეის ჩამოყალიბება	0-1	0 ქულა - კვლევის მიზანი არ არის განსაზღვრული / მართებულად არ არის კვლევის მიზანი განსაზღვრული	–	1 ქულა - შესავალში, შერჩეულ თემასთან მიმართებაში, მკაფიოდ და წარმოცენილი ის კითხვები, რომლებზეც არის რეფერატში პასუხი გაცემული
11. რეფერატის ორგანიზება (რეფერატის სტრუქტურა-შესავალი, ძირითადი ნაწილი, დასკვნები) და გამოყენებული რესურსი, რის ბაზაზეც შეიქმნა რეფერატი	0-1	0 ქულა - არაა გამოკვეთილი რესურსები, რის საფუძველზეც შესრულდა რეფერატი, ნაშრომს არ აქვს სტრუქტურა, რეფერატს არ აქვს ადექვატური ბიბლიოგრაფია	–	1 ქულა - კარგად ჩანს რა ბაზაზე შეასრულა მოსწავლემ რეფერატი; შემოთავაზებული ბიბლიოგრაფია სამეცნიერო ნაშრომებითაა დაკომპლექტებული
12. შინაარსის კორექტულობა, ფაქტობრივი საიმედოობა	0-2	0 ქულა - მოძიებული მასალა ძალიან მწირია, არ იცნობს პირველად წყაროებს, მეორადი წყაროებიც არაა დამუშავებული.	1 ქულა - მოძიებული მასალა შეიცავს პირველად და მეორად წყაროებს, თუმცა წარმოდგენილი წყაროები ზედაპირულადაა დამუშავებული, ანუ მოსწავლე მხოლოდ ნაწილობრივად გაიაზრებს მასალას	2 ქულა - იცნობს პირველად და მეორად წყაროებს, მოხმობილი ფაქტები სანდოა, რადგან მართებულად ხდება წყაროს ამოკითხვა; პირველადი და მეორადი წყაროები სათანადოდ და დამუშავებული, მოსწავლე ავლენს კრიტიკული დამოკიდებულებას წყაროსადმი
13. ენობრივი გამართულობა	0-1	0 ქულა - ენა გაუმართავია, აზრები არათანმიმდევრულადაა გადმოცემული	–	1 ქულა - ენა ნათელი და გასაგებია, მსჯელობა თანამიმდევრული
14. კვლევა (წყაროების ურთიერთშეჯერებისა და შეპირისპირების საფუძველზე საკუთარი ვარაუდების შემუშავება)	0-2	0 ქულა - მოსწავლეს არ გააჩნია პოზიცია თემასთან მიმართებაში, მისი რეფერატი ორიგინალური ნაშრომის შთაბეჭდილებას არ ტოვებს; მოსწავლე არ ავლენს წყაროების ანალიზის უნარს, შეიმჩნევა პლაგიატობა	1 ქულა - მოსწავლე ავლენს წყაროების ანალიზის უნარს, თუმცა უჭირს წყაროებში ფაქტებისა და ვარაუდების გარჩევა, შესაბამისად მის მიერ გამოთქმული ზოგიერთი	2 ქულა - მოსწავლე დამაჯერებლად განასხვავებს ფაქტსა და ვარაუდს ერთმანეთისაგან, სათანადოდ ამუშავებს პირველად და მეორად წყაროებს, მათი გაანალიზების საფუძველზე გამოთქვამს

			ვარაუდი საფუძველს მოკლებულია	სათანადო ვარაუდებს, თანამიმ-დევერულა დ დალა-გებული მასალის საფუძველზე ახერხებს თავისთვის საინტერესო კითხვებზე პასუხის გაცემას
15. ილუსტრაციები/ თვალსაზრისწოდებები	0-1	–	–	–
16. შეთავაზებული მოსაზრების არგუმენტებითა და მაგალითებით გამყარება	0-2	0 ქულა - არ აქვს საკუთარი პოზიცია	1 ქულა - ცდილობს შემოგვთავაზოს საკუთარი ხედვა საკითხთან მიმართებაში, თუმცა საკუთარ პოზიციის დაცვა უჭირს.	2 ქულა - ავლენს საგნის კარგ ცოდნას, დამუშავებული მა-სალის მოშველიებით კარგად აყალიბებს საკუთარ პოზიციას და ამყარებს მას არგუმენტებით მსჯელობს თამამად, ანგარიშს უწევს, მაგრამ ზრმად არ ენდობა ავტორიტეტებს.
8. დასკვნები	0-1	0 ქულა - რეფერატში მოცემული დასკვნები არაარგუმენტირებული და მცდარია		1 ქულა - აჯამებს კვლევის შედეგებს, კარგად ახერხებს ამის მკითხველამდე მიტანას.
	ჯამური ქულა			

11 ისტორიისთვის შესაძლოა მე-6 კრიტერიუმი არ გავითვალისწინოთ. ასეთ შემთხვევაში მე-7 კრიტერიუმი შეფასდება მაქსიმალური 2 ქულით.

სტანდარტან შესაბამისობა- მაგალითი შესაბამისობაშია X კლასის ისტორიის სტანდარტის მიმართულების - ისტორიული ინტერპრეტაცია და კვლევა - მე-4, მე-5, მე-6, მე-7 შედეგებსა და მიმართულების - კომუნიკაცია - მე-8 შედეგთან; ასევე XI კლასის ისტორიის სტანდარტის მიმართულების - სახელმწიფო მმართველობა და პოლიტიკა - მე-5 შედეგთან.

თვითშეფასება

განმავითარებელი შეფასების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია თვითშეფასება.

თვითშეფასება ადამიანის დამოკიდებულებაა საკუთარი თავის მიმართ, რომელიც პოზიტიურიდან (მაღალი თვითშეფასება) მერყეობს ნეგატიურამდე (დაბალი თვითშეფასება).

თვითშეფასება არის პროცესი, რომლის საშუალებითაც მოსწავლე ერთვება საკუთარი სწავლის მიზნების ჩამოყალიბებასა და საკუთარი სწავლის პროცესის მართვაში. ამისათვის მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საკუთარი ნაშრომების შეფასების საშუალება. თვითშეფასება ხელს უწყობს მოსწავლეს, გაერკვეს საკუთარ სუსტ და ძლიერ მხარეებში და დაგეგმოს თავისი საქმიანობა, რაც დაეხმარება მიზნების მიღწევაში.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, რომ აწარმოონ საკუთარ სასწავლო აქტივობებზე ჩანაწერები, პერიოდული წერილობითი შეფასებები. მაგალითად, თვითშეფასების ცხრილში შესაძლოა მოცემული იყოს შემდეგი პუნქტები: (1) რა გავაკეთე დღეს, (2) რა წარმატებით გავაკეთე, (3) ვისთან ერთად ვიმუშავე, (4) რა გავაკეთე კარგად, (5) რა მინდა, რომ უკეთ გავაკეთო და ა.შ.

თვითშეფასების ერთ-ერთი ხერხია აგრეთვე, როცა მასწავლებელი სამუშაოს დასრულების შემდეგ მოსწავლეებს სთხოვს, შეამოწმონ პასუხები და მთელ კლასს უკითხავს სწორ ვარიანტებს. მოსწავლეები ადარებენ საკუთარს. მიღებული შედეგების საფუძველზე მოსწავლეები აკეთებენ თვითშეფასებას. მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, ახსნან თავიანთი შეცდომების მიზეზები.

ასევე, შესაძლებელია, რომ წლის დასაწყისში მასწავლებელმა მოსწავლეებს სთხოვოს, დაგეგმონ მომავალ სემესტრში მისაღები ნიშანი. ხდება რეალურად მიღებული საბოლოო ნიშნისა და დაგეგმილის შეფასება. მასწავლებელი მოსწავლეებთან ერთად განიხილავს წარუმატებლობის მიზეზს დასახული მიზნის მიუღწევლობის შემთხვევაში.

თვითშეფასების მუდმივი წარმოება მოსწავლეებს უყალიბებს შეცდომის მიმართ სწორ დამოკიდებულებას. მოსწავლე ხვდება, რომ მხოლოდ შეცდომის გამოსწორებით არის შესაძლებელი მისი თვითგანვითარება.

მოსწავლეთა თვითშეფასებისთვის შესაძლებელია კითხვარის ან ცხრილის გამოყენება.

თვითშეფასების კითხვარი:

1. როგორ შეაფასებდი გაკვეთილზე საკუთარ მუშაობას – 0-დან 10 ქულამდე?
2. რა მიღწევები გაქვს სწავლის პროცესში და როგორ მიაღწიე მას?
3. რა ხარვეზები გაქვს სწავლის პროცესში და როგორ აპირებ მათ გამოსწორებას?
4. როგორია შენი აქტიურობა გაკვეთილზე?
5. რამდენჯერ არ შეასრულე საშინაო დავალება?
6. თანამშრომლობა თუ არა თანაკლასელებთან, მასწავლებლებთან და როგორ გეხმარება ეს ურთიერთობა სწავლის პროცესში?

7. რას უთმობ ძირითად დროს გაკვეთილზე:

- ა) მასწავლებლის საუბრის მოსმენას;
- ბ) მსჯელობას, დისკუსიას;
- გ) ჯგუფებში მუშაობას;
- დ) კითხვას;
- ე) წიგნსა და სამუშაო რვეულში მოცემული სავარჯიშოების შესრულებას;
- ვ) სხვა საქმიანობას.

მოსწავლეებს ასევე შეიძლება შევავსებინოთ კითხვარი ჩატარებული გაკვეთილის შესახებ, რომელიც ამავე დროს მასწავლებლისთვის მნიშვნელოვანი ინდიკატორი იქნება მომავალი მუშაობის დაგეგმვისას:

კითხვა	კი	არა	მიჭირს შეფასება
გაკვეთილი იყო კარგად ორგანიზებული			
გამოყენებული მასალა იყო საინტერესო			
გაკვეთილი იყო საინტერესო მასში გამოყენებული დამატებითი მასალით			
მასწავლებელი იყო მოსწავლეზე ორიენტირებული			
მასწავლებლის შეფასება იყო სამართლიანი			
მასწავლებელი იყო მკაცრი, რამაც ხელი შემიშალა გაკვეთილის თემის შესწავლაში			
გაკვეთილს მაღალ შეფასებას ვაძლევ			
რის გამოსწორებას ისურვებდი მომდევნო გაკვეთილებზე (მოკლე კომენტარი)			

ყველა პედაგოგისთვის კარგად არის ცნობილი, რომ წარმატების მისაღწევად მხოლოდ სპეციალური ცოდნა არ არის საკმარისი. ცნობილია ისიც, რომ ყოველი გაკვეთილის მსვლელობის თუ მოსწავლესთან ურთიერთობის ნებისმიერ, უმნიშვნელო ეპიზოდშიც კი, მასწავლებელს მოეთხოვება დიდი ოსტატობა. მაგრამ სწავლისა და აღზრდის მრავალნახნაგოვან და ურთულეს პროცესში მასწავლებლის ქმედების, განწყობის, მოსწავლის მიმართ დამოკიდებულების, ინდივიდუალური მიდგომისა და ურთიერთკავშირის დამყარების ფორმალური წესით გაანალიზება ნაკლებად ეფექტიანი და შედეგის მომტანია. ალბათ თვით მასწავლებელზე უკეთ ვერაფერს შეძლებს სუსტი და ძლიერი მხარეების, ხარვეზების ან, პირიქით, წარმატებულობის გაანალიზებას. ვიცით, რომ საკუთარი ხედვით და შეფასების განსხვავებული კრიტერიუმით ბევრ სპეციალისტს უცდია ამგვარი ანალიზის გაკეთება. მრავალი პრაქტიკოსი პედაგოგიც არაერთხელ დაფიქრებულა ამის თაობაზე. როდესაც ერთ-ერთ საკმარის გამოცდილების მქონე მასწავლებელს მივმართეთ პედაგოგის საქმიანობის ანალიზისა და შეფასების შესაძლო კრიტერიუმების თაობაზე განმარტებისთვის, მან ასე გვიპასუხა:

„პედაგოგის შრომისა და წარმატებულობის შეფასების ყველაზე ობიექტურ კრიტერიუმად ალბათ რეალური შედეგი უნდა მივიჩნიოთ და ის მხოლოდ დღევანდელი გაკვეთილის შედეგში არ უნდა დავინახოთ. მრავალი წლის შემდეგ ეს შედეგი უფრო თვალნათლივ გამოჩნდება და, ან სიამაყეს და ბედნიერებას მოგგვრის, ან გულს გატკენს“.

გთავაზობთ კითხვარს მასწავლებელთათვის, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას პედაგოგის წარმატებულობის თვითანალიზისა და თვითშეფასებისთვის.

ჩამოთვლილ მოსაზრებებს უპასუხეთ: „დიახ“ ან „არა“, ამის შემდეგ კვლავ დაუბრუნდით თითოეულ პუნქტს, გაანალიზეთ თქვენივე შეფასება, იპოვეთ თქვენთვის პრობლემატური ასპექტები და გააკეთეთ დასკვნები:

1. ბავშვები დიდი სიამოვნებით ისმენენ ჩემს მონაყოლს.
2. მიყვარს ცოდნის მუდმივი შევსება და განახლება.
3. ადამიანების მიმართ ვარ ყურადღებიანი.
4. საკუთარ თავს მივიჩნევ ბედნიერ, მხიარულ ადამიანად.
5. არ მიჩნდება შინაგანი დაბრკოლება, თუ სკოლაში ბავშვებთან დიდი ხნით დარჩენა საჭირო გახდა.
6. დიდი სიამოვნებით ვიღებ მონაწილეობას სასკოლო მუსიკალურ საღამოებში.
7. არ ვიღლები ბავშვებთან ხანგრძლივი ურთიერთობისგან, ისინი მუხტს მმატებენ, მათთან ყოფნა საინტერესო და სახალისოა.
8. მიყვარს საგანი, რომელსაც ვასწავლი. დიდი გულმოდგინებით ვაგრძელებ მასწავლებლად, რომელიც დამეხმარება მუშაობაში.
9. ყოველთვის ვცდილობ, ბავშვებში დავინახო და განვავითარო ყველაზე ღირებული და წარმატების მომტანი თვისებები.
10. ყოველთვის ვეცდები, თითოეულ ბავშვს მოვექცე პატივისცემით, არ განვასხვავო ერთმანეთისგან და ცალკეულების მიმართ არ გამოვიჩინო ნეგატიური დამოკიდებულება.
11. მომდევნო გაკვეთილისთვის სახლში მომზადება ჩემში არ იწვევს ნერვიულობას. ყოველდღიურად ამის კეთების სურვილი არ მიქრება.
12. მე არ ვვარდები ფრუსტრაციაში, თუ ხელმძღვანელები ესწრებიან ჩემს გაკვეთილებს. შემიძლია რჩევის მოსმენა ან ნაკლოვანების თაობაზე მოცემული რეკომენდაციის გაზიარება და დასკვნის გამოტანა.
13. მყოფნის შინაგანი ძალა იმისათვის, რომ გაწონასწორებულად და კეთილმოსურნეობით მოვექცე ახლობელ ადამიანებს და რაც გინდა მოხდეს სკოლაში, ჯავრს არ ვიყრი საკუთარ შვილებზე.
14. ძალიან მიყვარს საგანი, რომელსაც ვასწავლი, ფსიქოლოგიური, პედაგოგიური, სპეციალური ლიტერატურის, აგრეთვე მემუარების, მსოფლიო კლასიკის კითხვა.
15. არაფერი მახარებს ისე, როგორც კარგი, მრავალფეროვანი მუსიკა.
16. შემწვევს უნარი კვირის განმავლობაში შევინარჩუნო და გავანაწილო საკუთარი ძალები.
17. დიდი სიამოვნებით ვაკეთებ ფიზიკურ ვარჯიშებს.
18. არ მიყვარს მონოტონური, ერთფეროვანი საქმის კეთება.
19. საკუთარი სიხალისით, სიხარულით, შეუპოვრობითა და დაინტერესებულობის პირადი მაგალითით შემიძლია საქმეში ჩავაბა ყველა მოსწავლე.

20. მოსწავლეებთან ერთად ყოველთვის ვიგონებ რაიმე ახალს, საინტერესოს. ამიტომ ისინი მუდმივად მთხოვენ თხრობის გაგრძელებას.

21. ბავშვებთან ერთად დავდივარ ლაშქრობაში, ვდგამ სპექტაკლებს, აღვნიშნავთ დაბადების დღეებს.

22. ივლისში უკვე მოვიწყენ ხოლმე, ველოდები სექტემბრის მოსვლას და მოსწავლეებთან შეხვედრას.

23. ყოფილ მოსწავლეებს ძალიან გუყვარვარ, ყოველთვის უხარიათ შეხვედრა, მომმართავენ კითხვებით და მაღლიერებით იღებენ რჩევას.

24. ჩემი მსოფლმხედველობისა და მსოფლშეგრძნების საფუძველში დევს ბედნიერება და სიხარული.

25. ყველა გაკვეთილზე ვცდილობ, მოვიძიო ურთიერთობის ახალი ნაკადულები, გზები, ბილიკები.

26. დიფერენცირებული მიდგომა ჩემთვის ნიშნავს, გავუგო თითოეულ მოსწავლეს, მის შესახებ ვიცოდე რაც შეიძლება მეტი, მქონდეს განსაკუთრებული და სანდო ურთიერთობები, ვენმარებოდე ცხოვრებისეული არჩევანის გაკეთებაში, წინსვლაში.

27. ვცდილობ, ადამიანზე არასდროს ვილაპარაკო ცუდად.

28. მე მიყვარს მიმოწერა ჩემს მოსწავლეებთან.

29. ბევრი საინტერესო რამ ვიცი ჩემს ოჯახზე.

30. კეთილმოსურნე დამოკიდებულება მაქვს ჩემი სკოლის მიმართ და ხშირად ვყვები მის მიღწევებსა და უპირატესობაზე.

31. დადებითი დამოკიდებულება მაქვს სკოლაში მოსწავლეთა სტიმულირების მიმართ, შემიძლია დავინახო ბავშვების წარმატებები და წავახალისო ისინი.

32. ძალიან ვღელავ, როდესაც ვატარებ ღია გაკვეთილს, მაგრამ მისი დასრულების შემდეგ განვიცდი კმაყოფილების გრძნობას.

33. მე პატივს ვცემ ჩემს კოლეგებს.

34. ვცდილობ ვიყო გულანდილი, მაგრამ:

- ყოველთვის ვამბობ სიმართლეს;
- მხოლოდ ნაწილობრივ ვამბობ სიმართლეს.

35. მე პატივს ვცემ თითოეული ბავშვის ინტერესს, მის ინდივიდუალურ და ბავშვთა კოლექტივის აზრს.

36. არასოდეს დავცინი ბავშვებს.

37. კეთილსინდისიერად ვასრულებ ადმინისტრაციის დავალებას.

38. გარდა სკოლისა, მაქვს სხვა მდგრადი შემოქმედებითი ინტერესები.

39. მიყვარს კარგად ჩაცმა.

40. თვითგანათლება ჩემი ძლიერი მხარეა.

41. შემწვევს უნარი, გამოგვეთო და კონკრეტულად დავსახო მიზანი.

42. საერთო საქმიანობას მე ვგეგმავ ბავშვებთან ერთად.

43. შემიძლია შევქმნა ისეთი პირობები, რომ ბავშვი გათავისუფლდეს კომპლექსებისგან და გამოავლინოს საკუთარი ნიჭი და უნარი.

IX. ბიბლიოგრაფია

1. „კონსტანტინეს ნაბოძვარი“, თარგმანი გ. კუტალიასი, შუა საუკუნეების ისტორიის საკითხები, IV, თბ. 2002
2. არონი, რაიმონ. მშვიდობა და ომი ერებს შორის. თბ., არსი, 2008
3. ასათიანი ვ., ბიზანტიური ცივილიზაცია, თბ., 2006
4. ავიტაბილე დონ პიეტრო, ცნობები საქართველოზე, შესავალი, თარგმანი და კომენტარები ბ. გიორგაძისა, თბ., 1977.
5. ბერძენიშვილი ნ., საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. I-VIII
6. დე ტურნეფორი ჟ. პ., მოგზაურობა აღმოსავლეთის ქვეყნებში, ფრანგულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო მ. მგალობლიშვილმა, თბილისი, 1988
7. დიუბი, ჟორჟ. რაინდი, ქალი და მღვდელი, თბ., ნეკერი, 2005
8. დიუმა ა., კავკასია, თარგმანი ფრანგულიდან თ. ქიქოძისა, თბ., 1970
9. დუმბაძე მ., გუჩუა ვ. (რედ.), თბილისის ისტორია, I, თბილისი, 1990
10. ე. მამისთვალაშვილი, „იტალიელ მოგზაურთა ცნობები XVI ს-ის დასაწყისის ირან-საქართველოს ურთიერთობის შესახებ“, ევროპის ქვეყნების ისტორიის პრობლემები, I, თბილისი, 1975
11. ერაზმ როტერდამელი, მშვიდობის ჩივილი, თბ., 2005
12. ფარსადან გორგიჯანიძის ისტორია, ს. კაკაბაძის გამოცემა, თბილისი, 1926
13. გ. ჟორდანი, „უცხოელ მოგზაურთა ცნობები ქართველთა შესახებ XVII საუკუნეში“, მნათობი, 8, 1962
14. გ. პაიჭაძე, ვახტანგ მეექვსე, თბილისი, 1981
15. გაბაშვილი ვ. (რედ), ნარკვევები მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიიდან, თბ., 1957
16. გაბაშვილი ვ., ვახუშტი ბაგრატიონი, თბ., 1968
17. გეორგიკა. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. ტ. I, ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცეს და განმარტებები დაურთეს ა. გამყრელიძემ და ს. ხაუხჩიშვილმა, თბ., 1961
18. გეთიაშვილი ა., ჟან კალვინი, თბ., 2005
19. გიორგაძე გრ., ათასი ღვთაების ქვეყანა, თბ., 1988
20. გორდეზიანი, ლ. ძველი ისტორიის ნარკვევები. თბ. : ლოგოსი, 2009
21. ჰეროდოტე, ისტორია, I, (ბერძნულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და საძიებელი დაურთო თ. ყაუხჩიშვილმა) თბილისი, 1975
22. იასტრებიცკაია ა., XI-XIII საუკუნეების დასავლეთ ევროპა. ეპოქა, ყოფა, ჩაცმულობა, თბ., 1981
23. ისქანდერ მუნშის ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსული ტექსტი თარგმანითა და შესავლითურთ გამოსცა ვლ. ფუთურიძემ, თბილისი, 1969
24. ჯაფარიძე ო. საქართველოს არქეოლოგია, თბ., 1991
25. ჯაფარიძე ო., ქართველი ერის ეთნოგენეზის სათავეებთან, თბ., 2006
26. ჯანაშია ს., შრომები, ტ. I-VI
27. ჯავახიშვილი ივ., თხზულებანი, ტ. I-XII
28. კ. კოხისა და ო. სპენსერის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გერმანულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო ლ. მამაცაშვილმა, თბ., 1981
29. კაპანაძე დ., ქართული ნუმიზმატიკა, თბ., 1950
30. კასტელი (დონ კრისტოფორო დე კასტელი), ცნობები და ალბომი საქართველოს შესახებ, ტექსტი გაშიფრა, თარგმნა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ბ. გიორგაძემ, თბ., 1977
31. კილურაძე გ., ახალი ისტორია, I, თბ., 1970
32. კილურაძე გ., საფრანგეთის არმია დიდი რევოლუციის პირველ ეტაპზე (1789-1792), ბ., 1982

33. კილურაძე გ., XVII საუკუნის ინგლისის ბურჟუაზიული რევოლუცია, წ. I (1603-1642), წ. II (1642-1688), თბ., 1979-1983
34. კუტალია გ., მარტინ ლუთერის თეზისები, თბ., 1998
35. ლომოური ნ., ქართველი მხედარი მარსის მოედანზე, თბ., 2006
36. ლორთქიფანიძე მ., ქართლი V ს-ის II ნახევარში, თბ., 1979
37. ლორთქიფანიძე ო. არქეოლოგია საქართველოში, თბ., 1982
38. ლორთქიფანიძე ო., ანტიკური სამყარო და ძველი კოლხეთი, თბ., 1966
39. ლორთქიფანიძე, ო. ქართული ცივილიზაცია. საიდან იწყება მისი ისტორია? თბ., 1993
40. მოვსეს ხორენაცი, სომხეთის ისტორია, თბ. 1984
41. მსოფლიო საეკლესიო კრებები. ისტორია, ღვთისმეტყველება, კანონები, რუსულიდან თარგმნა ა. ხაჩიძემ, თბ., 2009
42. ორბელიანი პაპუნა, ამბავნი ქართლისანი, ტექსტი დაადგინა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბილისი, 1981
43. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., ტ. I, 1955, ტ. II, 1959
44. ქრესტომათია ახალ ისტორიაში, I (რედ. კილურაძე გ.), თბ., 1979
45. საქართველოს ისტორია, I, (რედ. მ. ლორთქიფანიძე), თბ., 2006
46. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. I-VIII, თბ., 1970-1980
47. სიმონ ყაუხჩიშვილი, ლექციები ბიზანტიის ისტორიიდან (IV-VII საუკუნეები) თბილისი, 1949
48. შუა საუკუნეების ისტორია, I, გ. კუტალიას რედაქციით, თბ., 2005
49. შუა საუკუნეების ისტორია, ტ. 1, ა. უდალცოვის, ე. კოსმინსკისა და ო. ვაინშტეინის რედაქციით, თბ., 1946
50. ტავერნიე ჟან ბატისტ, დიდი სენიორის სამეფო კარის ახალი აღწერა, ფრანგულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო კ. გურულმა, თბ., 1974
51. ტივაძე გ., შუა საუკუნეების ისტორია, ტ. 1-2, თბ., 1967, 1970
52. ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო ლ. მიქიაშვილმა, თბილისი, 1983
53. ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა ისტორიის ქრესტომათია, (რედ. გიორგაძე გრ.), თბ., 1990
54. ძველი მსოფლიოს ისტორიის ზოგადი კურსი [შემდგ.: ჯემალ შარაშენიძე, გივი გამრეკელი ; რედ.: გრანი ქავთარია]. - თბ. : თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 2001
55. Chambers, M. et al. The Western Experience. New York, Alfred Knopf, 1987
56. Asatiani N., Histoire de la Géorgie, Paris, 1997
57. Goldschmidt A. Jr., Davidson L., A Concise History of the Middle East, 8th ed., Westview Press, 2006
58. Lang D.M., The Last Years of the Georgian Monarchy, New York, 1957
59. Salia K., Histoire de la nation géorgienne, Paris, 1980
60. Kissinger, Henry. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994
61. Дюби Ж. Средние века, от Гуго Капета до Жанны Д'Арк, перевод с французского Г.Абрамова, В. Павлова, М., 2000
62. История Византии в трех томах, Т. I, II, III, М., 1967
63. История европы, под ред. Голубцова Е., Москва, 1988
64. История Франции, под ред. Манфреда А., Москва, 1958
65. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада, М., 1992
66. Ле Гофф Ж. Другое средневековье. Екатеринбург, 2002
67. Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации, Евразия, М., 2009
68. Сборник документов по истории нового времени, 1990, Москва

მასალა ინტერნეტში

<http://www.nplg.gov.ge/>